

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ENSTİTÜ ANABİLİM DALI: SOSYAL HİZMET
ENSTİTÜ BİLİM DALI: SOSYAL HİZMET**

**SOSYAL HİZMET VE SOSYOLOJİ ALANINDA ÇOCUK
YOKSULLUĞUNA YÖNELİK YAPILAN YÜKSEK LİSANS TEZLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP ERDOĞMUŞ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. YELİZ OKAY

**YALOVA
Temmuz 2023**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

SOSYAL HİZMET VE SOSYOLOJİ ALANINDA ÇOCUK YOKSULLUĞUNA
YÖNELİK YAPILAN YÜKSEK LİSANS TEZLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP ERDOĞMUŞ
(218118005)

DANIŞMAN: Doç. Dr. Yeliz OKAY

YALOVA
Temmuz 2023

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “**SOSYAL HİZMET VE SOSYOLOJİ ALANINDA ÇOCUK YOKSULLUĞUNA YÖNELİK YAPILAN YÜKSEK LİSANS TEZLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**” başlıklı bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Zeynep ERDOĞMUŞ

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, bilgi ve tecrübesiyle bana her zaman destek olan ve akademide doğru yolu gösteren sayın danışman hocam Doç. Dr. Yeliz Okay’a ayrıca tez savunma jürisinde bulunan değerli hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda oldukları ve benden desteklerini hiçbir zaman esirgemedikleri için babam İsmail Hakkı Erdoğan ve annem Dilek Erdoğan’a teşekkürü borç bilirim.

Temmuz – 2023

Zeynep ERDOĞMUŞ

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı:	2
1.2. Araştırmanın Önemi	2
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları:	3
1.4. Araştırmanın Soruları:	3
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Sosyal Hizmet.....	5
2.2. Sosyoloji	6
2.3. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji İlişkisi.....	6
2.4. Yoksulluğun Tanımları.....	9
2.5. Yoksulluğun Tarihçesi	10
2.6. Yoksulluğun Türleri	11
2.6.1. Mutlak yoksulluk	11
2.6.2. Görelî yoksulluk	12
2.6.3. Objektif-subjektif yoksulluk.....	13
2.6.4. Gelir yoksulluğu	13
2.6.5. İnsani yoksulluk.....	14
2.6.6. Kırsal yoksulluk.....	14
2.6.7. Kentsel yoksulluk	14
2.7. Çocuk Yoksulluğu Tanımları	14
2.8. Çocuk Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri	15
2.8.1. Sokak çocukları	15
2.8.2. Suça sürüklenen çocuklar	17
2.8.3. Korunmaya muhtaç çocuklar	20

2.8.4. Çocuk işçiliği	22
2.9. Ülkelerin Gelir Düzeylerine Göre Çocuk Yoksulluğu	23
2.10. Çocuk Yoksulluğunun Nedenleri	24
2.10.1. Ailenin yetersiz gelir seviyesi	25
2.10.2. İşsiz ebeveynler.....	25
2.10.3. Tek ebeveynlik.....	26
2.10.4. Hanehalkı büyüklüğü	27
2.10.5. Sorunlu aileler	29
2.10.6. Göçmen ve mültecilik sorunu	29
2.11. Çocuk Yoksulluğunun Etkileri ve Sonuçları	30
2.11.1. Yetersiz beslenme	31
2.11.2. Sağlıksız psikolojik ve bedensel gelişim	32
2.11.3. Eğitim.....	33
2.11.4. Bebek ve çocuk ölüm oranları	34
2.11.5. Çocuk istismarı	36
2.11.6. Erken evlilikler ve beraberlikler	38
2.11.7. Sosyal dışlanma	40
3. ÇOCUK HAKLARI İLE İLGİLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER.....	41
3.1. Çocuk Hakları.....	41
3.1.1. Birleşmiş Milletler Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi.....	41
3.1.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi	42
3.1.3. Türk Çocuk Hakları Bildirisi	42
3.1.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	43
3.1.5. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol	44
3.1.6. Dünya Çocuk Zirvesi	44
3.1.7. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi.....	44
3.2. Çocuk Hakları Komiteleri, Türkiye Çocuk Koordinatörleri.....	45
3.2.1. Ulusal Çocuk Forumları.....	45
3.2.2. BM Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulan ulusal ilerleme raporları	46
3.2.3. Kamu Denetçiliği Kurumu-Ombudsmanlık.....	46
3.2.4. Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi	47
4. ÇOCUK YOKSULLUĞU İLE MÜCADELEDE SOSYAL YARDIM VE POLİTİKALAR.....	48

4.1. Sosyal Yardım Kavramı ve Tarihçesi.....	48
4.2. Dünya Ülkelerinde Sosyal Yardım Uygulamaları.....	49
4.3. Türkiye’de Çocuk Yoksulluğunu Azaltılmasına Yönelik Uygulanmakta Olan Sosyal Yardımlar	50
4.4. Türkiye’de Sosyal Yardımların Yasal Çerçevesi	51
4.4.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu	52
4.4.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu	53
4.5. Aile Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Bağlı Sosyal Yardım Kurumları.....	53
4.5.1. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü	54
4.5.1.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları.....	56
4.5.2. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	56
4.5.2.1. Çocuk Destek Merkezleri ve Çocuk Evleri.....	56
4.5.2.2. Evlat edinme hizmeti	57
4.5.2.3. Koruyucu aile hizmeti	58
4.5.2.4. Özel kreş, gündüz bakımevleri ve çocuk kulüpleri	59
4.5.2.5. Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) hizmeti	59
4.6. Milli Eğitim Bakanlığı.....	60
4.7. Belediyeler.....	60
4.8. Vakıflar Genel Müdürlüğü	61
5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	63
5.1. Araştırmanın Deseni:.....	63
5.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi:	63
6. BULGULAR VE YORUMLAR.....	64
6.1. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Listesi	64
6.2. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Üniversite ve Bölümlerine İlişkin Bulgular.....	65
6.3. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Konularına İlişkin Bulgular	66
6.4. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Bulgular.....	68
6.5. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Örneklemelerine İlişkin Bulgular	69
6.6. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Ele Alınan Mikro ve Makro Kurumlara İlişkin Bulgular.....	71
6.7. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Ele Alınan Yoksulluk Türlerine İlişkin Bulgular.....	72

6.8. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Yoksulluğun Nedenleri İle İlgili Görüşlere İlişkin Bulgular	73
6.9. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Yoksulluğun Sonuç ve Etkileri İle İlgili Görüşlere İlişkin Bulgular	75
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	78
KAYNAKLAR.....	82
ÖZGEÇMİŞ	89

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AB	:Avrupa Birliği
AÇSAP	:Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri
AMATEM	:Madde Bağımlılığı Araştırma, Tedavi ve Eğitim Merkezi
ASDEP	:Aile Sosyal Destek Programı
BM	:Birleşmiş Milletler
BMÇHS	:Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
BSYBS	:Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
CHIP	:Çocuk Yoksulluğu Araştırma ve Politika Merkezi
ÇHS	:Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇODEM	:Çocuk Destek Merkezleri
DSÖ	:Dünya Sağlık Örgütü
GSS	: Genel Sağlık Sigortası
GSYİH	:Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO	:International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	:Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
RTÜK	:Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SED	:Sosyal ve Ekonomik Destek
SHÇEK	:Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SHM	:Sosyal Hizmet Merkezi
SRAP	:Sosyal Riski Azaltma Projesi
STK	:Sivil Toplum Kuruluşu
SYDTF	:Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYDV	:Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
SYGM	:Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
ŞNT	:Şartlı Nakit Transferi
TCK	:Türk Ceza Kanunu

TDK	:Türk Dil Kurumu
TMK	:Türk Medeni Kanunu
TNSA	:Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TÜBİTAK	:Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	:United Nations Educational,Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim,Bilim ve Kültür Örgütü)
UNICEF	:United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
UNDP	:United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
USAK	:Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
WB	:World Bank (Dünya Bankası)
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kişi Başına GSYİH Düzeyleri, 1500-1998 (1990’ da PPP Doları)	11
Tablo 2. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Hizmetler	21
Tablo 3. Hanehalkı Türüne Göre Yoksulluk Oranları TÜRKİYE.....	28
Tablo 4. Hanehalkı Refah Düzeyine Göre Erken Çocukluk Dönemi Ölüm Hızları, TNSA-2003.....	35
Tablo 5. Dünya Genelindeki Ülkelerde Çocuk Evliliklerinin Sıklığı (%).....	39
Tablo 6. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Listesi	64
Tablo 7. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Üniversite ve Bölümlerine Göre İncelenmesi	65
Tablo 8. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Konularına Göre İncelenmesi	66
Tablo 9. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Kullanılan Yöntemlerin İncelenmesi.....	68
Tablo 10. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Örneklemelerinin İncelenmesi.....	69
Tablo 11. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Ele Alınan Mikro ve Makro Kurumlar.....	71
Tablo 12. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Ele Alınan Yoksulluk Türleri.....	72
Tablo 13. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Görüşlerin İncelenmesi	74
Tablo 14. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Yoksulluğun Sonuç ve Etkilerine İlişkin Görüşlerin İncelenmesi.....	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Cinsiyete Göre Güvenlik Birimine Gelen Veya Getirilen Çocukların Karıştığı Olay Sayısı, 2020	19
Şekil 2. Gelişmiş Ülkelerde Yoksul Çocukların Oranı, 2017	24
Şekil 3. İşsizlik Oranları, 2014-2022	26
Şekil 4. Çocuk Yoksulluğunun Sekiz Farklı Alandaki Etkileri	31
Şekil 5. Bebek Ölüm Hızları ve Beş Yaş Altı Ölüm Hızları (Binde).....	36

SOSYAL HİZMET VE SOSYOLOJİ ALANINDA ÇOCUK YOKSULLUĞUNA YÖNELİK YAPILAN YÜKSEK LİSANS TEZLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

ÖZET

Yoksulluk konusu günümüze kadar çeşitli alanlarda birçok çalışma ve araştırmaya konu olmuş karmaşık bir olgudur. Yoksulluk, uzun yıllardır gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm ülkelerin başlıca sorunlarından biridir ve çözülmesi kolay olmamakla birlikte uzun yıllar sürmektedir. Yoksulluğun engelli, yaşlı, kadın ve göçmen yoksulluğu gibi çeşitli dalları da bulunmaktadır. Bunlardan biri de çocuk yoksulluğudur. Yoksulluktan en çok etkilenen ve en savunmasız halka olan çocukların da yoksulluğun aşılmasında önemli bir rol oynadıkları yadsınamaz bir gerçektir. Çocuklar yoksulluğun nesilden nesile aktarılmasında merkez noktada yer alır. Dolayısıyla çocuk yoksulluğu konusu üzerine araştırmalar ve çalışmalar yürütülmesi gereken önemli bir konudur.

Bu çalışmanın amacı, sosyoloji ve sosyal hizmet alanlarında yapılmış lisansüstü çalışmaları incelemektir. İkincil amaç ise ülkemizin çocuk yoksulluğuna bakış açısını değerlendirmek ve ülkemizde çocuk yoksulluğu ile mücadelede aktif faaliyet gösteren kurumları ve sosyal yardım uygulamalarını incelemektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden “doküman analizi” tekniği kullanılmıştır. YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik yapılmış 11 adet teze ulaşılmıştır. Ulaşılan tezler “üniversiteleri, ele aldığı konular ve yoksulluk türleri, yöntem ve örneklemi, mikro ve makro kurumlar, yoksulluğun nedenleri ve sonuçlarına ilişkin görüşleri vb.” çeşitli değişkenler bakımından incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Çalışma sonucunda veriler incelendiğinde, sosyal hizmet ve sosyoloji ilişkisi açısından tezlerde çeşitli ortaklıklar ve farklılıklar gözlemlenmiştir. Sosyal hizmet ve sosyoloji disiplininde çalışılmış olan tezlerde kullanılan yöntemlerin ve örneklem tercihlerinin ortak olduğu görülmüştür. Ancak sosyal hizmet alanında çocuk yoksulluğuna ilişkin yapılmış olan çalışmaların daha çok uygulama temelli ve çözüm odaklı olduğu, sosyolojinin ise daha teorik ve araştırma odaklı olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Çocuk Yoksulluğu, Sosyal Hizmet, Sosyoloji

COMPARISON OF MASTER'S THESIS ON CHILD POVERTY IN THE FIELD OF SOCIAL WORK AND SOCIOLOGY

ABSTRACT

The issue of poverty is a complex phenomenon that has been the subject of many studies and researches in various fields until today. Poverty has been one of the main problems of all countries for many years, regardless of the level of development, and although it is not easy to solve, it lasts for many years. There are also various branches of poverty such as disability, elderly, women and immigrant poverty. One of them is child poverty. It is an undeniable fact that children, who are the most affected and most vulnerable people by poverty, also play an important role in overcoming poverty. Children are at the center of the transmission of poverty from generation to generation. Therefore, research and studies on child poverty is an important issue that needs to be carried out.

The aim of this study is to examine postgraduate studies in the fields of sociology and social work. The secondary aim is to evaluate the perspective of our country on child poverty and to examine the institutions and social aid practices that are active in the fight against child poverty in our country. In the study, "document analysis" technique, one of the qualitative research methods, was used. 11 theses on child poverty in the field of social work and sociology have been reached through the YÖK National Thesis Center. The theses reached are "universities, the subjects they deal with and types of poverty, methods and samples, micro and macro institutions, their views on the causes and consequences of poverty, etc." analyzed and compared in terms of various variables.

As a result of the study, when the data were examined, various partnerships and differences were observed in the theses in terms of the relationship between social work and sociology. It has been seen that the methods and sample preferences used in the theses studied in the discipline of social work and sociology are common. However, it has been seen that studies on child poverty in the field of social work are more practice-based and solution-oriented, while sociology is more theoretical and research-oriented.

Keywords: Poverty, Child Poverty, Social Service, Sociology

1. GİRİŞ

Çocuk yoksulluğu, çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun kaldığı ve maddi, sosyal ve kültürel açıdan dezavantajlı bir durumda oldukları bir durumu ifade eder. Çocuk yoksulluğu, çocukların sağlık, eğitim, barınma, beslenme, giyim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması sonucunda ortaya çıkar.

Çocuklar, her toplumun en değerli varlıklarıdır. Onların sağlıklı büyümesi, iyi bir eğitim almaları ve güvenli bir çevrede yaşamaları, geleceğin teminatıdır. Ancak, dünya genelinde hala milyonlarca çocuk yoksullukla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Çocuk yoksulluğu, çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun kaldığı ve potansiyellerini gerçekleştirmelerini engelleyen bir sorundur.

Çocuk yoksulluğunun birçok boyutu vardır ve birçok çocuk, sağlıklı bir beslenme ve temiz suya erişim konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Bu da büyüme ve gelişme geriliği, hastalıklar ve hatta ölüm riskini artırır. Eğitimde eşitsizlik de çocuk yoksulluğunun bir sonucudur. Yoksul ailelerin çocukları, sınırlı kaynaklardan dolayı kaliteli eğitim olanaklarına erişimde zorluk yaşarlar. Bu da gelecekteki fırsat eşitsizliğini derinleştirir.

Çocuk yoksulluğu, sadece maddi açıdan değil, aynı zamanda sosyal ve duygusal açıdan da olumsuz etkiler yaratır. Yoksulluk, çocukların sosyal dışlanmaya maruz kalmasına ve toplumun bir parçası olarak kabul edilmelerine engel olabilir. Bu durum, özgüven eksikliği, özsaygı sorunları ve psiko-sosyal sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir. Ancak, çocuk yoksulluğuyla mücadele etmek için birçok adım atılabilir. Öncelikle, devletlerin ve toplumun, çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamak için politikalar ve programlar oluşturması gerekmektedir. Ekonomik destekler, sağlık hizmetlerine erişimi artırma çalışmaları, eğitim imkanlarının genişletilmesi ve sosyal koruma önlemleri, çocukların yoksulluktan kurtulmalarına yardımcı olabilir.

Aynı zamanda, eğitim alanında yapılan yatırımlar da büyük önem taşır. Kaliteli ve erişilebilir eğitim, çocukların potansiyellerini gerçekleştirmelerini sağlar ve yoksulluk döngüsünü kırmalarına yardımcı olur. Eğitim kurumlarına yapılan yatırımların artırılması, öğretmenlerin niteliklerinin yükseltilmesi ve dezavantajlı bölgelere eğitim imkanlarının eşit şekilde sunulması önemli adımlardır.

Diğer bir önemli konu, çocuk yoksulluğuyla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının rolü büyüktür. Bu kuruluşlar, çocukların haklarını korumak, eğitim imkanlarını artırmak ve yoksullukla mücadele etmek için farkındalık yaratma çalışmaları yapabilmektedir. Kampanyalar, projeler ve gönüllü çalışmalarla toplumun desteğini sağlamak ve çocukların yaşamlarını iyileştirmek mümkündür.

Çocuk yoksulluğuyla mücadele etmek, toplumların geleceğini güvence altına almak için hayati bir öneme sahiptir. Her çocuğun sağlıklı büyümesi, eğitim alma hakkı ve güvenli bir çevrede yaşama hakkı vardır. Bu hedefe ulaşmak için tüm paydaşların işbirliği içinde çalışması gerekmektedir. Çocukları yoksullukla değil, umutla büyütmek için bugünden harekete geçilmelidir.

1.1. Araştırmanın Amacı:

Bu çalışmanın amacı, sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuklara yönelik yapılan yüksek lisans tezlerinin çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılması ve incelenmesidir.

Çalışmanın ikincil amacı ise ülkemizin çocuk yoksulluğuna bakış açısını değerlendirmek ve ülkemizde çocuk yoksulluğu ile mücadelede aktif faaliyet gösteren kurumları ve sosyal yardım uygulamalarını incelemektir.

1.2. Araştırmanın Önemi:

Çocuk yoksulluğu, çocukların sağlığı, eğitimi ve gelecekteki yaşamları üzerinde olumsuz etkilere sahip olabilir. Bu nedenle, çocuk yoksulluğuyla mücadele etmek için sosyal politikalar, ekonomik destekler, eğitim fırsatları ve sağlık hizmetlerine erişim gibi önlemler alınması önemlidir.

Ülkemizde yoksulluk nedeniyle risk altında olan çocuklara yönelik çalışmaların sayısının giderek artmasına rağmen, yapılan çalışmalarla ilgili değerlendirme yazılarının oldukça az olduğu görülmektedir. Ayrıca alan yazında iki benzer disiplin olan Sosyal Hizmet ve Sosyolojide kaleme alınmış yüksek lisans tezlerinin karşılaştırıldığı bir tez çalışması bulunmamaktadır. Var olan akademik çalışmaların makale şeklinde yayınlandığı ve tek bir alandaki tezlerin incelenmesi şeklinde olduğu görülmektedir. Bu anlamda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca yapılan çalışmalarla ilgili olarak belirli aralıklarla araştırma ve inceleme yazılarının kaleme alınması, hem konuyla ilgili mevcut durumu görmeyi sağlamakta hem de geleceğe yönelik yapılması gerekenler konusunda fikirler verebilmektedir.

Bu çalışma ile birlikte sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğu ile ilgili yazılmış olan tezlerin hangi üniversitelerde yapıldığına, tezlerde işlenen ağırlıklı konulara, seçilen örneklemelere, hangi yöntemlerin kullanıldığına, tezlerde adı geçen mikro ve makro kurumların neler olduğuna ve hangi yoksulluk türlerine değinildiğine, yoksulluğun nedenleri, sonuç ve etkilerine ilişkin görüşlerin değerlendirilmesine dair bulguları elde etmek mümkün olacaktır.

Aynı zamanda bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranması da amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları:

Çalışmanın konusu olan çocuk yoksulluğu konusunda yapılan tezlerin incelenmesi “sosyal hizmet ve sosyoloji” alanlarında yapılan tezler ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmada incelenen tezler YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde erişime açık olan tezler ile sınırlıdır.

1.4. Araştırmanın Soruları:

1. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji disiplinlerinin kullandığı araştırma yöntemlerinde ve örneklem seçimlerinde benzerlikler var mıdır?
2. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji disiplinlerinin çocuk yoksulluğu konularını ele alış biçiminde farklılıklar var mıdır?
3. Sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik tezler hangi üniversitelerde yapılmıştır?
4. Sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik yapılan tezlerde ağırlıklı işlenen konular nelerdir?
5. Sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik yapılan tezlerde örneklem seçim yöntemi nedir?
6. Sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik yapılan tezlerde kullanılan araştırma yöntemi nedir?
7. Sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik yapılan tezlerde ele alınan mikro ve makro kurumlar nelerdir?

8. Sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik yapılan tezlerde yoksulluğun nedenlerine ilişkin görüşler nelerdir?
9. Sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik yapılan tezlerde yoksulluğun sonuç ve etkilerine ilişkin görüşler nelerdir?

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin ve toplumun sosyal sorunlarını çözmek, ihtiyaçlarını karşılamak, refahlarını artırmak ve yaşamlarını iyileştirmek amacıyla profesyonel hizmetlerin sunulduğu bir mesleki alandır. Sosyal hizmet uzmanları, toplumun farklı kesimlerindeki insanlara destek ve yardım sağlamak için sosyal bilimlerin kuramsal ve pratik bilgilerini kullanır. Sosyal hizmet, insan hakları, sosyal adalet, toplumsal eşitlik ve bireyin ihtiyaçlarının karşılanması gibi temel değerlere dayanır.

Sosyal hizmet 19. Yüzyılın sonlarına doğru gelişmiş sanayileşmiş ekonomilere sahip Batı devletlerinde modernizmin bir ürünü olarak devletin sosyal sorunlarını çözmek için bilimsel bilgiyi kullanmak suretiyle ortaya çıkmıştır. Bu nedenle yüksek refah seviyesine sahip çoğu Batı ülkesinde devlet hizmetlerinin bir kolu olarak örgütlü kamu refahı ile ilişkilidir (Okay, 2021).

Sanayi devriminin etkisiyle büyük şehirlerde hızla büyüyen nüfus, sosyal sorunları da beraberinde getirmiştir. Toplumsal dönüşümler, göç, yoksulluk, işsizlik, çocuk işçiliği ve sokak çocukları gibi problemleri ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlara çözüm arayan devletler, bilimsel bilgiyi kullanarak sosyal sorunları ele almak amacıyla kurumsal düzenlemeler yapmaya başlamışlardır. Bu süreçte, sosyal hizmetin kurumsal temelleri atılmış ve sosyal sorunları çözmek için uzmanlaşmış mesleki bir disiplin haline gelmiştir.

Sosyal hizmet kavramı ortaya çıktığından beri çok farklı tanımlamaları yapılmış ancak üzerinde mutabık kalınmış bir tanım bulunamamıştır. Bu farklı tanımlamaların yapılmasında sosyal hizmetin hem bir akademik disiplin hem de profesyonel bir meslek olmasının etkisi büyüktür. Sosyal hizmetin tanımlanmaya çalışıldığı toplumun toplumsal yapısı ve toplumsal değişme koşulları da sosyal hizmet tanımını şekillendirmektedir (Okay, 2021).

Sosyal hizmet disiplini aynı zamanda başta Sosyoloji olmak üzere Psikoloji ve Sosyal Politika gibi disiplinlerle etkileşim halindedir. Dolayısıyla sosyal hizmet “multidisipliner” bir uygulama alanına sahiptir (Okay, 2021).

2.2. Sosyoloji

Sosyolojinin de sosyal hizmet gibi zaman içinde değişmiş, farklı birçok tanımı yapılmıştır. Sosyolojinin 20. Yüzyıl başlarında en çok kabul görmüş tanımlarından biri sosyoloji alanının öncü isimlerinden olan Franklin Henry Giddings tarafından yapılmıştır; “Sosyoloji, bir evrim sürecinde birlikte çalışan fiziksel, yaşamsal ve ruhsal nedenlerin işleyişi yoluyla toplumun kökenini, büyümesini, yapısını ve faaliyetlerini anlama biçimidir” (Giddings, 1896, akt. Okay 2021).

Sosyoloji, toplumu, toplumsal ilişkileri, sosyal yapıyı ve sosyal davranışları inceleyen bir sosyal bilim dalıdır. Sosyoloji, toplumun nasıl işlediğini, toplumsal yapıların oluşumunu, değişimini ve etkileşimlerini anlamak için çeşitli teorik ve metodolojik yaklaşımları kullanır.

Sosyologların modern toplumun yapısına paralel olarak ilgi alanları; sosyal yapı, toplumdaki yaşam tarzları, ırksal ve sınıf gerilimleri, suçluluk, damgalama ve yoksulluk gibi sosyal sorunlarla ilgili çalışmalardır (Day, 1987, akt. Okay 2021).

Bu bağlamda sosyologlar, insanların toplum içindeki rollerini, grupları, kurumları ve toplumsal normları incelerler. Toplumdaki sosyal eşitizlikler, toplumsal değişim, sosyal hareketler, költür ve kimlik gibi konular da sosyolojinin ve sosyologların odak alanlarındanr. Sosyoloji, bireylerin davranışlarını ve deneyimlerini toplumsal bağlamlarda anlamak ve açıklamak için sosyal ilişkileri ve yapıları analiz eder.

Sosyoloji disiplinin de “multidisipliner” bir alan olduğunu ayrıca belirtmek gereklidir. Dolayısıyla sosyoloji diğer sosyal bilimlerle ilişkilidir ve sosyal sorunların analizinde ve çözümünde diğer disiplinlerle işbirliği yapar. Sosyal hizmet, sosyal politika, eğitim, aile, sağlık, suç ve ceza gibi birçok alan sosyolojinin çalışma alanına girmektedir.

Sosyoloji, toplumun yapısını ve sosyal düzenin işleyişini anlamak, toplumsal değişimleri incelemek ve toplumun iyileştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla kullanılan önemli bir bilim dalıdır.

2.3. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji İlişkisi

Sosyal hizmet ve sosyoloji, toplumsal yapı ve süreçlerle ilgili olan iki disiplindir. İkisi arasında yakın bir ilişki vardır çünkü sosyal hizmet, sosyolojik ilkeleri ve anlayışı kullanarak toplumsal sorunlara çözüm bulmayı hedefleyen profesyonel bir meslektir.

Sosyal hizmet mesleğinde kullanılan fikirlerin sosyolojik teorilere dayanması, iki disiplinin ortak yönlerinden biridir. Malcolm Payne bu durumu “Sosyal hizmette iyi kullanılan bir dizi fikir, sosyolojik ve sosyal psikolojik teorilerden kaynaklanmaktadır” sözleriyle desteklemiştir (Payne, 1991, akt. Okay, 2021)

Sosyal hizmet ve sosyoloji ilişkisi hakkında çalışmalar yapmış olan Ian Shaw 2020 yılında kaleme aldığı bir çalışmada; “130 yıldır sosyal hizmet ve sosyoloji arasında sorunlu, belirsiz, zaman zaman çalkantılı ancak yine de zengin alt tonlara sahip bir ilişki” olduğunu belirtmiştir (Shaw, 2020).

Sosyal hizmet, sosyolojiden elde edilen bilgileri kullanarak toplumsal sorunların kökenlerini ve etkilerini anlamaya çalışır. Sosyoloji, sosyal hizmetin temelini oluşturan toplumsal sistemleri, grupları ve ilişkileri incelediği için sosyal hizmet uzmanlarına rehberlik eder. Sosyolojik analizler ve teoriler, sosyal hizmet uzmanlarının müdahalelerini planlarken ve toplumsal değişimi teşvik ederken kullanılan araçlardır.

Sosyal hizmet ve sosyoloji, toplumdaki sosyal sorunları ve eşitsizlikleri araştırır, analiz eder ve anlamaya çalışır. Hem sosyal hizmet uzmanları hem de sosyologlar, toplumsal sorunların kaynaklarını ve etkilerini anlamak için benzer teorik ve analitik araçları kullanır.

Sosyolojide sosyal hizmette olduğu gibi araştırma yöntemlerinin çalışılan konuya göre kararlaştırılması beklenir. Dolayısıyla sosyologlar tarafından kullanılan araştırma yöntemleri ile sosyal hizmet uzmanları tarafından kullanılan veri toplama yöntemleri arasında paralellikler bulunmaktadır (Okay, 2021). Hem sosyal hizmet hem de sosyoloji, gözlem, mülakat, anket, belge analizi gibi araştırma yöntemlerini kullanır.

Sosyal hizmet ile sosyolojinin ortak yönleri olmakla beraber farklı yönleri de elbetteki vardır. Sosyal hizmet, uygulamalı sosyoloji değildir. Sosyal hizmet pratik rehberlik için daha fazla Psikolojiye ve Sosyal Politika ’ya dayanır (Hankins, 1931, akt. Okay, 2021).

Frank Hankins iki disiplinin bu ilişkisine dayanarak Sosyal Hizmet 'in Sosyoloji 'nin bir dalı olduğu anlamına gelmeyeceğini savunmuş ve farklılıklarına şu cümlelerle değinmiştir;

- Sosyoloji sosyal organizasyonların ve grupların ilkelerini incelerken, Sosyal Hizmet çalışmaları bireyler ve gruplar arasındaki karşılıklı etkileşimi inceler.
- Sosyoloji teori ile ilgilenir, pratikle bir ilgisi yoktur. Sosyal Hizmet teorik kavramlara pratik görünüm kazandırır.
- Sosyoloji sorunları açıklar, çözmek için çabalamaz, sosyal hizmetin ise temel gayesi bu sorunları çözmektir.
- Sosyoloji, toplumun gelişimi için gelişimsel model sunar, fakat hangi modelin uygun olacağına sosyal hizmet karar verir.

Bu benzerlikler ve farklılıklardan yola çıkarak sosyal hizmet ve sosyoloji ilişkisini şu şekilde özetlemek yanlış olmayacaktır;

Sosyal hizmetin sosyolojiye göre daha uygulamaya yönelik bir meslek alanı olduğu, sosyal sorunlara müdahale ederken sosyal hizmet uzmanlarının doğrudan etkileşim içinde olduğu ve sosyal hizmetin genellikle hizmet odaklı olduğu söylenebilirken, sosyolojinin daha teorik ve araştırma odaklı olduğu ve toplumsal fenomenleri daha geniş bir perspektiften incelediği görülmektedir. Ancak, sosyal hizmet ve sosyoloji, toplumu anlamak, sosyal sorunları çözmek ve toplumsal refahı artırmak için birbirlerine birçok konuda katkıda bulunabilmektedirler.

2.4. Yoksulluğun Tanımları

Yoksulluk tarihin her döneminde olduğu gibi günümüzün de temel bir sorunu olarak kabul edilmekte ve yoksulluk ile ilgili tartışmalar çok eskilere dayanmaktadır. Yoksulluk ilk akla gelen tanımıyla, insanların temel gereksinimlerinden ve bu gereksinimleri sağlayacak olan gelirden yoksun olma halidir. Yoksulluk temelinde bir azgelişmişlik meselesi olarak görülmekle beraber gelişmiş ülkelerde de önemli bir mesele haline gelmiştir.

Yoksulluk kavramını ilk defa 1901 yılında Seebohm Roventree tanımlamıştır. Roventree yoksulluk tanımını, “toplam gelirin, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesi” şeklinde yapmıştır (Kudubeş ve diğerleri, 2017).

Dünya Bankası, yoksulluğu “bir kişi ya da hanenin, gıda veya gıda dışı temel ihtiyaçlarını karşılamak için ihtiyaç duyduğu minimum tüketim miktarına erişememe durumu” olarak tanımlamıştır (WB, 2005, aktaran Kara, 2017). Ayrıca Dünya Bankası’na (2000), göre yoksulluk “refah durumundan belirgin bir biçimde mahrum olma” halidir. (Aksan, 2012). Birleşmiş Milletler, yoksulluğu “yeterli bir yaşam standardına ulaşmak ve sivil, kültürel, ekonomik, siyasal ve sosyal haklardan yararlanmak için gerekli kaynak ve güçten yoksun oluşla belirlenen bir insanlık durumu” şeklinde tanımlamaktadır (UNICEF, 2004, aktaran Öztürk, 2008).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ise daha farklı bir tanımlama kullanarak yoksulluğu “ belirli bir insani gelişme düzeyinde olmama durumu ve koşulları” şeklinde ifade etmektedir. Buna göre de, gelir düzeyi belli bir sınırın altında olan, eğitim ve sağlık gibi kamusal hizmetlere erişemeyen bireyleri yoksul olarak ele almaktadır (UNDP, 2004, aktaran Kara, 2017).

TDK (Türk Dil Kurumu) ise, yoksulluk tanımını “yoksul olma durumu, yoksuzluk, yetersizlik sefillik, sefalet, fakirlik halleri” şeklinde yapmıştır (Türk Dil Kurumu).

Şentuna, yoksulluğun toplumdan topluma değişebilen bir olgu olduğundan ve üzerinde uzlaşılmış bir tanımın olmadığından bahsetmiş ve yoksulluğun “açlık, sefalet, mahrumiyet ve hastalık” gibi kavramlarla da tanımlanabileceğinden söz etmiştir (Şentuna, 2019, s. 3).

2.5. Yoksulluğun Tarihçesi

Yoksulluğun tarihine bakıldığında modern anlamda, yoksulluğun meydana getirdiği sorunlarla beraber ortaya çıkmaya başlaması 17. Yüzyıla değin uzanmaktadır (Şentuna, 2019).

Günümüzün de başlıca sorunlarından olan yoksulluk 16. yy’ da, kapitalizmin Avrupa’da ortaya çıkmasıyla ilişkilendirilmektedir. Bu yüzyılda tarımın yerini yavaş yavaş ticaretin alması ve tarım yapanların olumsuz etkilenmesiyle birlikte göçler başlamıştır. Sanayinin ise yoğunlaşan iş talebini karşılayamaması yoksulluğun temellerini atmıştır (Buğra, 2005). Diğer bir yandan, Orta Çağ Avrupası’nda yalnızca sadaka yoluyla hayatlarını idame ettiren bir bölüm insanın da olduğu bilinmektedir. Sadaka o dönemde, zenginlerin ruhlarını iyileştirdiği düşüncesiyle toplumda yer edinmekteydi. Bu düşünceyle birlikte dilenciler ve yoksullar da toplumda önemli bir işleve sahipti. Ancak erken modern çağ ile yoksulluk algısı da değişime uğramış, yoksullar zenginlerin ruhsal iyiliğini sağlayan figürler olmaktan çıkmış ve “iş gücü” olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Erkul, 2021).

Bu bağlamda, 1601 “Yoksullar Yasası” çıkmasıyla yoksulluk kavramı, mülkü olmayan tüm bireyleri kapsar niteliğini aldı. 1834’lü yıllarda ise yoksullar yasasının değişikliğe uğraması sonucu “Yeni Yoksullar Yasası” ile yoksulluğun tanımı ‘iş göremez-mülksüz’ olarak güncellenmiştir. (Erkul, 2021).

Modern Avrupa’nın ilk dönemlerinde ise zengin olduğu bilinen şehirlerde bile %5-%10 civarında yoksul olduğu, 1668 yıllarında İngiltere’nin nüfusunun ise yarıdan çoğunun yoksul insanlardan oluştuğu tahmin edilmektedir (Durgun, 2019).

Yoksulluk dendiğinde akla sadece gelir miktarı geliyorsa, çözüm de geliri arttırmak olarak görülebilir. Dolayısıyla kişi başına düşen gelir arttıkça yoksulluk probleminin ortadan kalkacağı varsayılmaktadır.

Aşağıda Madison’un verilerinden oluşturulmuş bir tabloya yer verilmiştir. Bu tabloya göre birçok ülkenin yüzyıllar boyu zenginliklerinin arttığı görülmektedir. Gelir düzeyi yükselen bireylerin yoksulluktan kurtuldukları da söylenebilir fakat bütünüyle çözülmüş olduğunu söylemek tartışmalıdır. Çünkü bu tabloya göre gelir dağılımı eşit varsayılmaktadır. Oysa kazanılan gelirin hiçbir bölgede ve tarihin hiçbir döneminde eşit dağıldığının görülmüşlüğü yoktur. (Durgun, 2019).

Tablo 1. Kişi Başına GSYİH Düzeyleri, 1500-1998 (1990’ da PPP Doları)

	1500	1700	1913	1998
ABD	400	527	5,301	27,333
İsveç	695	977	3,096	18,685
Büyük Britanya(İngiltere)	714	1,250	4,921	18,714
Japonya	500	570	1,387	20,413
Hindistan	550	550	673	1,746
Çin	600	600	552	3,117
Afrika	400	400	585	1,368
Zenginlerin En Fakirlere Oranı	1.8:1	3.1:1	9.4:1	20.0:1

Kaynak: Madison, A. (2003). *The World Economy: Historical Statistics*. OECD: Development Centre Of The Organisation For Economic Co-Operation And Development

2.6. Yoksulluğun Türleri

Yoksulluk kavramında ortak bir tanıma varılamadığından, kavramın çeşitlendirilmesi ve detaylandırılmasına da ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla yoksulluk türleri; mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk, objektif- sübjektif yoksulluk, gelir yoksulluğu ve insani yoksulluk, kırsal ve kentsel yoksulluk olarak sınıflandırılabilir. Bu yoksulluk türleri aşağıda açıklanmıştır.

2.6.1. Mutlak yoksulluk

Mutlak yoksulluk, bir bireyin yaşamını sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlere ulaşamama hali olarak tanımlanmaktadır. Mutlak yoksulluğun ölçülebilmesi için çoğunlukla gıda yoksulluğu yöntemi kullanılır. Bu yöntemle göre bireyin en asgari gelir düzeyi hesaplanır ve açlık sınırı belirlenir. Sonrasında ailenin büyüklüğü, cinsiyet ve yaş özellikleri de göz önünde bulundurularak kalori miktarı hesaplanır, üzerine eklenir ve fiyatlandırılır. Böylece açlık sınırı belirlenmiş olur (Şenses, 2003).

Dünya Bankası, mutlak yoksulluk sınırını günlük 2.400 kalori olarak belirlemiştir. Buna göre günlük olarak geliri 2400 kcal almaya yetmeyen bireyler yoksul olarak

tanımlanabilmektedir. Belirtilmiş olan asgari refah seviyesinin altında kalan kişilerin toplam nüfusa oranına ise “Mutlak Yoksulluk Oranı” denir (İncedal, 2013).

Birleşmiş Milletler, mutlak yoksulluğun tanımı içerisinde yer alan ‘bireyin yaşamını sürdürebilmesi için gereken temel ihtiyaçları’ şöyle aktarmıştır;

Beslenme: Bireyin Vücut kitle endekslerinin 16 üzeri olmalıdır.

Temiz içme suyu: İçme suyu temini yalnızca gölet ve nehirlerden olmamalı, yakınlarda 15 dakika yürüme mesafesinde olmalı,

Temizlik: Evlerde tuvalet olmalı ya da evlere yakın umumi tuvaletlere erişme imkanı olmalıdır.

Sağlık: Hamilelikte ve ciddi hastalıklarda tedaviye erişim imkanı olmalıdır.

Barınma: Evlerin her bir odasında 4 kişiden az birey barınmalı, evlerin zemininde kil, çamur veya toz olmamalı,

Eğitim: Tüm çocuklar okula gidebilmeli ve herkes okumayı öğrenebilmeli,

Bilgiye Erişim: Bireyler evlerinden televizyon, bilgisayar ve telefona erişebilmeli, radyo ve gazeteyle ulaşabilmeli,

Hizmetlere Erişim: Bireyler toplumsal hizmetlere (sağlık, eğitim, sosyal, finansal ve yasal) erişebilmelidir (Bildirici, 2011).

2.6.2. Göreli yoksulluk

Görelî yoksulluk, yoksul bireylerin kendilerini yoksul olmayan insanların yaşam kaliteleriyle karşılaştırması neticesinde yaptıkları değerlendirmelerdir (Öztürk, 2008). Büyük şehirlerde farklı tabakalardan ve sosyal sınıflardan insanların beraber yaşaması sonucu bazı insanlar sahip olamadıkları şeylerin eksikliklerini hisseder ve özenme, imrenme duygusu içinde olurlar. Bu durum da göreli yoksulluğun oluşmasına zemin hazırlar.

Adam Smith’e göre göreli yoksullar, asgari gereksinimlerini karşılayabilirler ancak kaynaklarının yetersiz olması nedeniyle toplumun genel refah düzeyinin altında kalırlar, bu bağlamda bu kesim insanlar kendini toplumdan soyutlayan insanlardır (Şenses, 2014, aktaran Turgut, 2019).

2.6.3. Objektif-subjektif yoksulluk

Objektif yaklaşıma göre yoksulluğun ölçülmesi; tüketim harcamaları, gelir ve kalori miktarı gibi somut ölçütler ile mümkün olmaktadır.

Nesnel yoksulluk veya refah yaklaşımı olarak da anılan objektif yoksulluk yaklaşımı, yoksulluğun nelerden kaynaklandığını ve yoksulluktan kurtulabilmek için olan gereklilikler hususunda önceden belirlenmiş normatif değerlendirmeleri içerir (Aktan & Vural, 2002).

Subjektif yoksulluk ise insanların asgari gereksinimlerini karşılayıp karşılayamadıkları hususunda kendi fikirlerinin ön planda olduğu yoksulluk yaklaşımıdır. Bu yaklaşım Adam Smith'in teorilerine dayandırılmıştır. Adam Smith'e göre insanlar içinde yaşadıkları toplumda görünür olmalı ve görünür olmaktan utanmamalı, toplumun diğer üyeleriyle kaynaşabilmelidir. İnsanın kendinden ve bulunduğu konumdan utanması yoksulluğun zımni sınırıdır (Kaya Z. , 2011).

Literatürde öznel yoksulluk olarak adlandırılan subjektif yoksulluk, insanların bulunduğu konumu değerlendirebilmelerine ve kendilerini tanımlayabilmelerine imkan tanır. Bu bağlamda “öznel yoksullar” kendilerini yoksul olarak tanımlayanlardır (Kaya Z. , 2011).

2.6.4. Gelir yoksulluğu

Gelir dağılımındaki adaletsizlik son zamanda ciddi bir problem halini almaya başlamıştır. 2000 yılı Lizbon Avrupa Konseyi'nde ve Amsterdam Antlaşmasında altı çizilen gelir dağılımı problemi 1980 yılında dünyada başlayan değişimle beraber ekonomik bir sorun olarak görülmekten öteye geçmiş, sosyal ve politik bir sorun olarak algılanmaya ve araştırılmaya başlanılmıştır (Kaya Z. , 2011). Dolayısıyla da “gelir yoksulluğu” ve “insani yoksulluk” gibi terimler de duyulmaya başlanmıştır.

Gelir yoksulluğu, kişinin ve hane üyelerinin yaşamlarını sürdürebilmesi ve asgari yaşam düzeyine ulaşabilmesi bakımından gerekli olan gelirden yoksun olma durumudur. Gelir yoksulluğunu değerlendirirken “gerekli olan gelir” tanımının ne kadar olduğu da ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve sosyo-ekonomik yapısına göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu kapsamda gelir yoksulluğunda ülkeden ülkeye farklılıklar görülebilmektedir (Şentuna, 2019).

2.6.5. İnsani yoksulluk

“İnsani yoksulluk” (Human Poverty) terimi ilk defa Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının (UNDP) 1997 yılında yayınladığı İnsani Gelişme Raporu ile ortaya çıkmıştır. İnsani yoksulluk kavramı mutlak ve görelî yoksulluk tanımlarını da kapsamakla beraber; anne ve bebek sağlığının yetersiz olması, tedavisi olan hastalıklara yakalanma, kısa yaşam süresi ve yetersiz beslenme gibi insani olgulardan yoksun olma hali şeklinde tanımlanabilir. Bu doğrultuda temel insani ihtiyaçları sağlayacak olan gerekli altyapıya, mal ve hizmetlere; enerjiye, eğitim, iletişim, hijyen ve içme suyuna erişilememesi ya da kısıtlı erişim imkanı yoksulluğun “insani” boyutu biçiminde açıklanmaktadır. (T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Kentleşme Şurası, 2009).

2.6.6. Kırsal yoksulluk

Kırsal yoksulluk, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde, tarımsal iş imkanlarının azalması sonucu oluşan gizli işsizliğin açık işsizliğe dönüştüğü yoksulluk türüdür (Şengür & Taban, 2012). Kırsal yoksullar çoğunlukla tarım, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık gibi birincil ekonomik faaliyetlerde çalışmaktadırlar. İnsan emeğinin ucuz olması, kişilerin yeterli toprağa sahip olmaması veya toprağın bölünmesi gibi nedenler ise kırsal yoksulluğu artırırken, kente göçlerin de artmasına zemin hazırlamıştır.

2.6.7. Kentsel yoksulluk

Kırdan kentlere doğru yaşanan göçlerin artmasıyla birlikte kentlerdeki nüfus da çoğalmış, iş olanaklarının yetersiz kalması sonucu ise kayıt dışı istihdam da artmıştır. Güvencesizlik, sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanamama kentsel yoksulluğun temellerini atmıştır.

Dünya Bankası ise kent yoksulluğunu “*istihdam olanaklarına ve gelire sınırlı erişim, yetersiz ve güvencesiz barınma ile hizmetler, şiddet, sağlıksız çevre, sosyal koruma mekanizmalarının sınırlılığı veya hiç olmaması, eğitim ve sağlık hizmetlerine sınırlı erişim*” olarak tanımlamaktadır (Zülfikar, 2010).

2.7. Çocuk Yoksulluğu Tanımları

Çocuk yoksulluğu kavramı, 2005’te UNICEF’in yayınladığı “Dünya Çocuklarının Durumu” raporunda “çocukların sağlıklı yaşama, büyüme ve gelişmeleri için ihtiyaç duydukları maddi, manevi ve duygusal imkanlardan yoksun kalmaları şeklinde tanımlanmıştır. Rapora göre çocuklar sahip oldukları haklardan yararlanamamakta ve potansiyellerini gerçekleştirememektedir. (Kudubeş ve diğerleri, 2017).

Çocuk Yoksulluğu Araştırma ve Politika Merkezi (CHIP)’ne göre ise çocuk yoksulluğu, çocukların refah içinde bir yaşam için sosyal, ekonomik, kültürel, politik ve çevresel kaynaklara yeteri kadar erişmeden büyümeleri demektir. Bu bağlamda bu büyüme evresini çocuklar, onlara motivasyon sağlayan ortamdan ve çevrelerinden uzak şekilde tamamlamaktadır (Karadeniz, 2022).

Bazı kaynaklar, çocuğun “geliri olmadığı” gerekçesiyle yoksul kabul edilmediğini yazsalar da bu yoksulluğun ebeveynlerden kaynaklı bir yoksulluk olduğunu ileri sürenler de bulunmaktadır. (Durgun, 2011, s. 145).

Yoksulluk ile karşı karşıya olan aileler, çocuklarının bedensel ve zihinsel gelişimleri bakımından gereksinimlerini karşılayamamanın yanı sıra çocukların istismar edilmesine, sömürülmesine veya ayrımcılığa ve şiddete uğramasına sebep olabilmektedir. Ayrıca çocukların bedensel ve duygusal gelişmesini sağlayamayan aileler yoksulluğun gelecek nesillere de aktarılmasına neden olmaktadır. Çocuk yoksulluğunun toplumsal etkilerinin ve sonuçlarının büyük olması sorunun ciddiyetini de gözler önüne sermektedir (Durgun, 2019).

Yoksulluk riski taşıyan çocuklar; genellikle tek ebeveynli, ırksal veya etnik azınlık olan, çocuk sayısı fazla, işsiz ya da göç etmiş aileler ile kronik hastalıklı veya engelli bireylerin bulunduğu ailelerin çocuklarıdır (DWP, 2003 akt. Öztürk, 2008).

2.8. Çocuk Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri

2.8.1. Sokak çocukları

Sokak çocukları kavramı 1979’lu yıllarda “Birleşmiş Milletler Çocuk Yılı” ardından anılmaya başlanılmıştır. Henry Mayhew 1851’de “London Labour and the London Poor” adlı kitabında sokak çocukları kavramından ilk kez bahsetmiştir (Arnas, 2003). Türkiye’de ise bu kavram 1990’lı yıllarda kullanılmaya başlanmıştır.

Sokak çocukları terimi genel olarak, gününün büyük çoğunluğunu sokakta geçiren çocukları, ailesiyle bağlantısı çok az olan veya hiç olmayan çocukları ve geçimini sokaklardan sağlayan çocukları kapsamaktadır (Okumuş, 2009).

Sokak çocukları olgusu günümüzde dünyanın ve ülkemizin en önemli sosyal sorunlarından biri haline gelmiştir. Bu olgunun ortaya çıkmasında en önemli etkenlerden biri yoksulluktur. Diğer etkenler ise ailede görülen istismar, madde bağımlılığı veya göç etme olarak sıralanabilir.

Lusk (1992), sokakta bulunan çocuklar için dört farklı kategori geliştirmiş ve her gruba ait farklı psikolojik özellikler bulunduğunu aktarmıştır. Lusk'a göre ilk gruptaki çocuklar gündüz sokakta çalışıp gece ailelerinin yanına dönen; yoksul bir aileye sahip, okula devamlılığı olan ve suç işleme olasılığı düşük olan çocuklardır. İkinci gruptaki çocuklar ise; aile bağları kopmaya başlamış, okula devamsızlığı olan, suç işlemeye meyilli ve hatta başlamış olan sokak işçisi çocuklardır. Üçüncü gruptaki çocuklar aileleri de sokakta yaşayan çocuklardır. Lusk bu duruma Amerikada yaşayan evsizleri ve çocuklarını, Hindistanda ise “kaldırım sakini” olarak anılan evsizleri örnek vermiştir. Bu gruptakiler ağır yoksulluk çekmektedir. Son grup olan dördüncü gruptaki çocuklar ise; ailesi ile tamamen ilişkisi kesilmiş olup bir çoğu ailesini tanımayan, tüm gününü ve gecesini sokakta geçiren çocuklardır ve Lusk'a göre asıl sokak çocukları bu gruptakilerdir (Aptekar, 1994).

UNICEF ise sokak çocuklarını üç farklı grupta değerlendirmektedir. Birinci gruptakiler aileleriyle olan ilişkilerini sürdüren “sokakta çalışan çocuklardır”. Zamanlarının büyük çoğunluğunu ailenin geçimine katkı sağlama gayesiyle sokakta geçirirler bile ailelerinin himayesi ve gözetiminde altındadırlar. İkinci gruptaki çocukların ailesiyle bağları zayıflamış ancak tamamen kopmamıştır. Sokaklarda gezerek bir şeyler satmaya çalışır ve temel ihtiyaçlarını kendileri gidermeye çalışırlar. Geceleri çoğunlukla evde geçirirler. Üçüncü gruptaki çocukların ise aile bağları tümüyle kesilmiş “sokağın çocuklarıdır”. Gününün tamamını ve geceyi sokakta geçirirler. Bu çocuklar çoğunlukla parçalanmış ailelerin veya en yoksul tabakanın çocuklarıdır (Güngör, 2008).

Yapılan birçok araştırmada gelişmekte olan ülkelerde çocukların sokakta olmalarının ana sebebi ekonomik yoksulluk olarak belirtilmektedir. Bangladeş, Hindistan gibi yoksul ülkelerde, sosyal hizmet uzmanları çocukların ebeveynlerini bırakarak sokağa

yerleşmeleri ile yoksulluk arasında doğrudan bir ilişkinin bulunduğu işaret etmiştir (Conticini ve Hulme, 2007 akt. Kaya S., 2018).

"Sokağın çocukları" terimi, evinden gönderilen, ebeveynlerinden kaçan, ailesi olmayan veya ailesi tarafından tümüyle başboş bırakılan çocukları tanımlamak için kullanılan bir ifadedir. Üzülerek belirtmek gerekir ki, bu durumdaki çocukların sayısı ülkemizde son yıllarda hızla artmaktadır. Ailelerin maddi güçlüklerle baş etmekte zorlanmaları, ebeveynlerin sorumluluklarını yerine getirememesi veya aile birliğinin bozulması gibi sebepler, çocukları sokaklara iter.

Sokağın çocuklarına yönelik çözümler arasında, devlet kurumları, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve bireyler arasında işbirliği önemlidir. Bu çocuklara barınma, beslenme, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak destek sağlanmalıdır. Aynı zamanda, ailelere ekonomik yardım, ebeveynlik becerileri eğitimi ve psikososyal destek gibi önlemler de alınmalıdır. Çocukların rehabilite edilerek ailelerine dönmesi veya aile bulunamaması durumunda alternatif bakım seçenekleri de düşünülmelidir.

Ayrıca, çocuk haklarına saygı gösteren yasal düzenlemelerin yapılması, çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi için etkin denetim mekanizmalarının oluşturulması da önemlidir. Çocukların güvende, sevgi dolu bir ortamda büyümeleri ve toplumun tüm kesimleri tarafından desteklenmeleri sağlanmalıdır.

Bu zorlu sorunun çözümü için toplumsal farkındalığın artırılması, eğitim kampanyaları, bilinçlendirme projeleri ve destek programlarının geliştirilmesi de önemli adımlardır. Ancak, sokağın çocuklarına yönelik kapsamlı ve sürdürülebilir çözümler üretebilmek için tüm paydaşların işbirliği yapması ve çocukların haklarına saygı gösterilmesi gerekmektedir.

2.8.2. Suça sürüklenen çocuklar

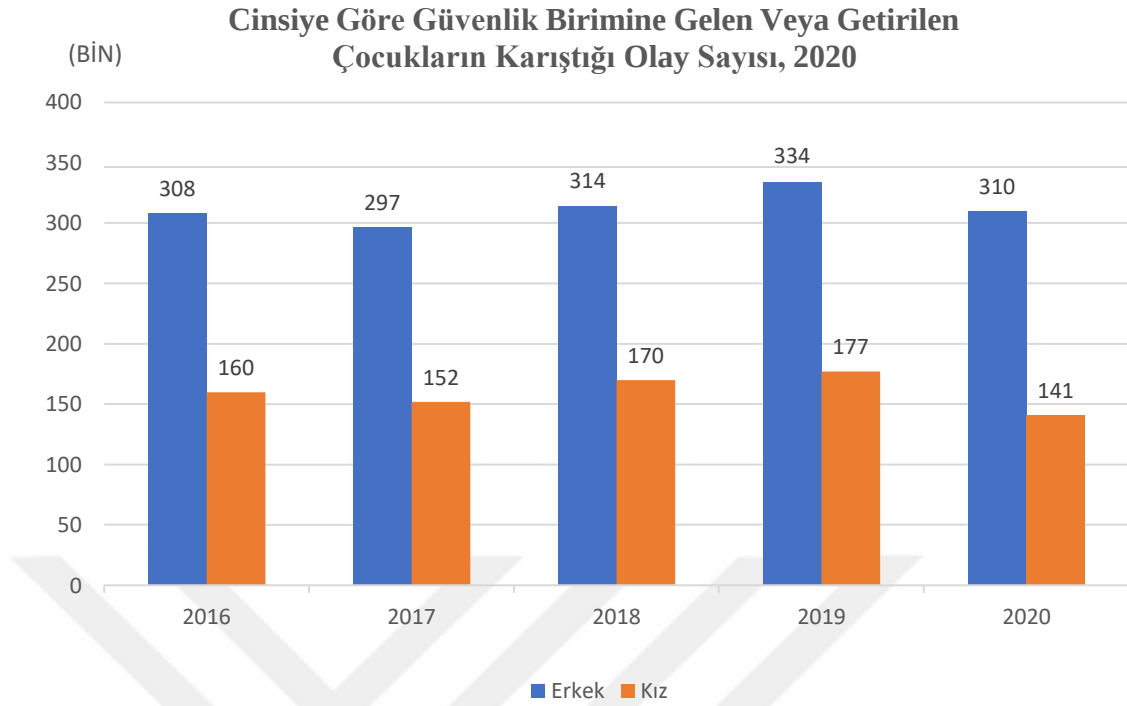
Suça sürüklenen çocuk kavramı 19. yüzyılda ahlaki kaygılar ve işsizlik ile birlikte anılmaya başlanmıştır. Aslında çocuk ve suç kavramları yan yana gelmesi üzücü olan kavramlardır. Çocuklar, toplumun korunması gereken en savunmasız halkasıdır. Suç unsuru ise, toplum normlarına ve değerlerine aykırı davranışlar olarak kabul edilir ve hukuki sonuçlar doğurur.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde suça sürüklenen çocuk kavramı “kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk” şeklinde ifade edilmiştir (5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Evrensel bir olgu olarak kabul edilen suç olgusunu Kulaksızoğlu (1998) “hukuki ve ahlâki kuralların ihlali” ve “toplumdaki hukuk düzenini bozduğu için yasalar tarafından yasaklanmış eylemler” olarak açıklamıştır. Dönmezler (1994), ise suç kavramını “topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem” şeklinde tanımlamıştır (Tunceroğlu, 2015).

Ayrıca TCK'nin 31.maddesi 1. Fıkrası uyarınca “Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.” tanımlaması da bulunmaktadır (5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 2004).

Çocukların suça karışmasının birçok farklı sebebi olabilmektedir. Çocuğun davranış problemlerine sahip olması veya zekâ seviyesinin düşük olması, suça karışmasında etken olabilir. Bunun yanında ailenin yoksul olması, aile içi iletişimin kopuk olması, tek ebeveyne sahip olmak veya kalabalık ailede büyümek, ailede suçlu bir kişinin bulunması, çocuğun madde kullanımı veya ailede madde kullanan birilerinin olması, çocuğun ihmal ve istismarı gibi etkenler çocuk suçluluğu için nedenler arasında gösterilebilir (Tunceroğlu, 2015). Çocuğun suça karışması, hem kendisi hem de toplum için ciddi olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Şekil 1. Cinsiyete Göre Güvenlik Birimine Gelen Veya Getirilen Çocukların Karıştığı Olay Sayısı, 2020

Kaynak: TÜİK (2022), Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri 2016-2020

2020 yılında güvenlik birimlerine getirilen çocukların karıştığı olayların sayısı bir önceki seneye göre %11.8 oranında azalmış ve 450.503 olmuştur. Ayrıca 2020 yılında güvenlik birimine gelen çocukların %68.7'sinin erkek, %31.3'ünün kız çocuğu olduğu bilinmektedir.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda yargılamanın nasıl olacağı ve kimlerin yapabileceğine dair hükümler de yer almaktadır (Şentuna, 2019). Kanunun 15/1 maddesine göre “suça sürüklenen çocuğun soruşturmasını yürütecek olan görevli çocuk bürosunda bulunun Cumhuriyet savcısıdır. Kanunun 25/1 maddesinde ise çocuk mahkemelerinde her il merkezinde tek hâkimin bulunduğu, Cumhuriyet savcısının ise bu mahkemelere bulunamayacağı açıklanmıştır.

Bu tür çocuklarla karşılaşıldığında, önemli adımlardan biri çocuğun ihtiyaçlarını anlamak ve ona yardım etmeye çalışmaktır. Suça sürüklenen çocuklar için rehabilitasyon ve destek programları, eğitim fırsatları, psikososyal hizmetler ve aile desteği gibi önlemler alınabilir. Bu doğrultuda çocukların suça yönelmeleri önlenirken, gelecekte daha sağlıklı bir şekilde topluma katılmaları sağlanabilir.

Toplumun, çocukların suçla ilişkili risklerini azaltmaya yönelik önlemler alması ve erken müdahale imkanları sunması da büyük önem taşır. Bu, çocukları korumak, onlara doğru rehberlik etmek ve sağlıklı bir çevre oluşturmak için toplumun çeşitli kurumları, eğitimciler, ebeveynler, sosyal çalışmacılar ve hukuk sistemlerinin işbirliği yapmasını gerektirir.

Sonuç olarak, çocukların suçla ilişkili olmaları üzücü bir durumdur. Ancak, çocukları suçtan uzak tutmak ve onlara doğru rehberlik etmek için yapılacak müdahalelerle, gelecekte daha güvenli ve sağlıklı bir toplum inşa etmek mümkündür.

2.8.3. Korunmaya muhtaç çocuklar

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. Maddesi'nde korunmaya muhtaç çocuk tanımı yapılmıştır. Buna tanıma göre “Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk” korunmaya ihtiyacı olan çocuktur (5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Korunmaya muhtaç çocuklar, çeşitli nedenlerle korunmaya ve desteğe ihtiyaç duyan çocuklardır. Bu çocuklar çoğunlukla aileleri tarafından terk edilmiş, istismara uğramış, ihmal edilmiş veya sağlıksız koşullarda büyütülmekte ya da aileleri olmadığı için koruyucu bir ortama ihtiyaç duymaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklar, başta yoksulluk gelmek üzere duygusal, fiziksel cinsel istismar, ihmal, aile içi şiddet, bağımlılık sorunları, sağlık sorunları gibi çeşitli risk faktörleriyle karşı karşıya olabilirler.

Korunmaya muhtaç çocuklar, güvende hissetme, temel hak ve özgürlüklerini koruma, eğitim, sağlık, beslenme gibi hizmetlere erişim gibi konularda desteklenmeye ihtiyaç duyarlar. Bu çocuklar ülkemizde genellikle devlet tarafından koruma altına alınır; bakım ve destek hizmetleri, aile yanında bakım, koruyucu aile sistemi gibi alternatif çözümlerle desteklenebilirler.

Ülkemizde de bu hizmetler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından verilmekte olup 2022 yılı istatistikleri aşağıdaki tabloda derlenmiştir.

Tablo 2. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Hizmetler

Çocuklara Yönelik Hizmetler	Sayı
Kurum Bakımı Altındaki Çocuklar	14.141
Koruma Altında Olmayan ve Aile Yanında Destek Verilen Çocuklar	154.853
Toplam Evlat Edindirilen Çocuk	18.947
Koruyucu Aile Yanında Bakımı Sağlanan Çocuk	9.011
Koruyucu Aile Sayısı	7.439
Özel Kreş ve Gündüz Bakım Evlerinde Ücretsiz Bakılan Çocuk	2.744

Kaynak: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kurumsal İstatistikler, 2022

Tablo incelendiğinde hizmet verilen çocukların büyük çoğunluğunu 154.853 çocuk ile koruma altında olmayıp aile yanında desteklenen çocukların oluşturduğu görülmektedir. Bu hizmeti ise 18.947 çocuk ile evlat edindirme hizmeti takip etmektedir. En az yararlanılan hizmet ise ‘özel kreş ve gündüz bakım evlerinde ücretsiz bakım’ hizmetidir.

Korunmaya muhtaç çocukların korunması ve haklarının sağlanması, öncelikle toplumun sonra devletin sorumluluğu altındadır. Bu çocukların sağlıklı gelişimlerini desteklemek, güvenli bir ortam hazırlamak ve onların potansiyellerini tam anlamıyla ortaya çıkarabilmeleri için çeşitli tedbirler alınması, refah bir toplum ve gelecek nesiller için büyük önem arz etmektedir. Bu tedbirler arasında yasal düzenlemeler başta olmakla birlikte, sosyal hizmetler, eğitim programları, rehabilitasyon, psikososyal destek, aile destek programları gibi çeşitli önlemler yer almalıdır.

2.8.4. Çocuk işçiliği

Okul çağında olup okula devam etmeyen, okula devam ettiği halde ders saatleri haricindeki zamanını büyük ve ağır işlerde geçiren, karşılığını alamayıp çok düşük ücretlere çalışan çocuklar işçi çocuklarıdır (Kaya S. , 2018).

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 4. Maddesinde çocuk işçi, genç işçi ve hafif iş tanımları yapılmıştır. Yönetmeliğe göre “14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişi” çocuk işçiyi, “15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi” ise genç işçiyi tanımlamaktadır (Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2004).

4857 Sayılı İş Kanunu’nun 71.Maddesinde ise; “On beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar; bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler.” İfadesi yer almaktadır.

UNICEF ise çocuk işçiliğini yapılan işin cinsine ve çocuğun yaşına göre en az çalışma saatini aşıp çocuğa zarar veren iş şeklinde tanımlamıştır (Şentuna, 2019).

Çocuk işçiliğinin başlıca sebeplerinden biri yoksulluktur. Ancak çocuk işçiliğinin birçok önemli nedenleri de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir;

- Yoksulluk: Ekonomik zorluklar, ailelerin çocuklarını çalışmaya zorlamasına neden olabilir. Aileler, çocukların gelir elde etmesiyle aile bütçesine katkıda bulunmalarını umabilirler.
- Düşük Eğitim Seviyesi: Eğitim fırsatlarına erişimdeki kısıtlamalar, çocukların okula gitmek yerine çalışmaya başlamalarına neden olabilir. Bu durumda, çocuklar eğitimlerini tamamlayamaz ve gelecekteki istihdam fırsatlarından mahrum kalabilirler.
- Aile yapıları: Ebeveynlerin ölümü, aile içi şiddet, ayrılık gibi faktörler, çocukları çalışmaya zorlayabilir. Ayrıca, mülteci veya göçmen durumunda olan aileler, çocuklarına gelir sağlama amacıyla onları çalıştırabilir.

Çocuk işçiliğinin olumsuz sonuçları da bulunmaktadır.

- Sağlık sorunları: Tehlikeli çalışma koşulları, çocukların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını olumsuz etkileyebilir. Zehirlenme, yaralanma, akciğer hastalıkları gibi meslek hastalıkları ve kazalar yaygın sorunlardır.
- Eğitim kaybı: Çocuk işçilik, çocukların okula devam etmelerini engeller ve eğitimlerini aksatır. Bu da çocukların ileride daha iyi iş fırsatlarına erişememelerine ve yoksulluk döngüsünün sürmesine neden olabilir.
- Duygusal ve sosyal sorunlar: Çocuk işçilik, çocukların normal çocukluk döneminden mahrum kalmasına ve sosyal etkileşim eksikliğine neden olabilir. Bu durum, çocukların duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilir.

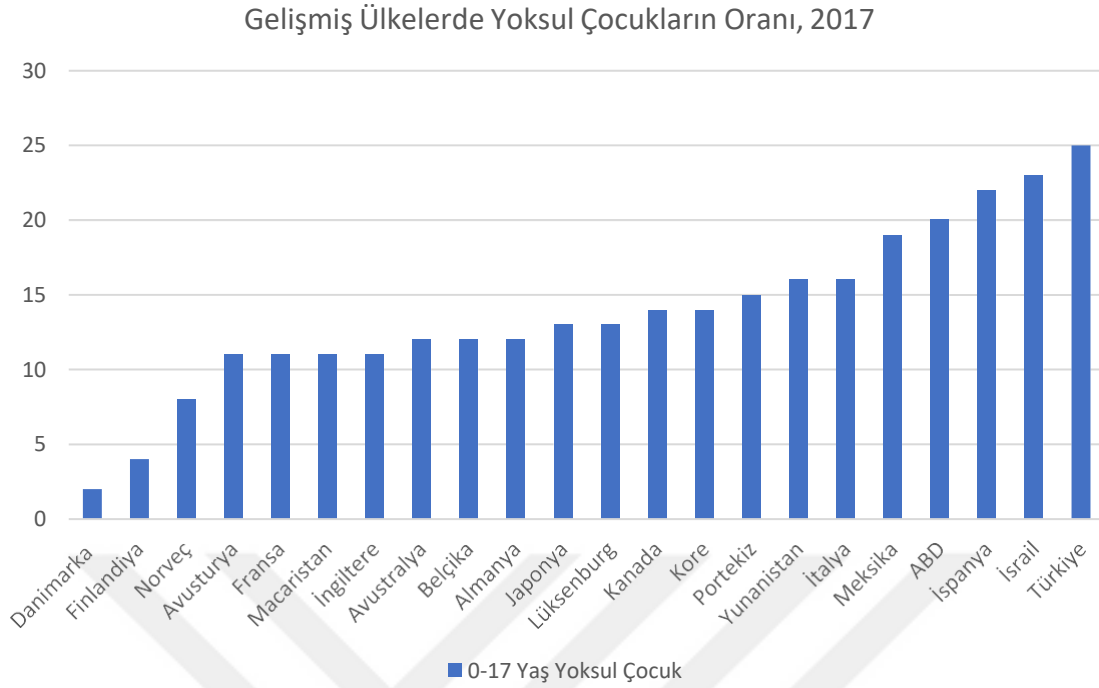
Çocuk işçiliğiyle mücadele etmek için ülkemizde çeşitli adımlar atılmaktadır. Bunlar arasında eğitim fırsatlarının artırılması, yoksulluğun azaltılması, iş yasalarının ve denetimlerinin sıkılaştırılması ve bilinçlendirme kampanyalarının yürütülmesi yer almaktadır.

2.9. Ülkelerin Gelir Düzeylerine Göre Çocuk Yoksulluğu

Ülkelerin gelir düzeyleri çocuk yoksulluğunu etkileyen önemli faktörlerden biridir. Genellikle az gelişmiş diye adlandırılan düşük gelirli ülkelerde çocuk yoksulluğu daha derin ve karmaşık olma eğilimindedir. Ancak bu demek değildir ki gelişmiş ülkelerde çocuk yoksulluğuna rastlanmaz. Gelir düzeyi yüksek olan gelişmiş ülkelerde dahi çocuk yoksulluğu görülebilmektedir.

Geri kalmış ülkelerde çocuk yoksulluğu, temel gereksinimlere erişimdeki zorluklar, sağlık hizmetlerine ulaşamama, eğitim fırsatlarından mahrum kalma gibi faktörlerle ilişkilidir. Bu ülkelerde yetersiz beslenme, barınma sorunları ve sağlık problemleri çocuk yoksulluğunun yaygın sonuçlarındandır.

En gelişmiş ülkeler arasında gösterebileceğimiz Kanada, Amerika, İspanya ve İngiltere gibi ülkelerde çocuk yoksulluğunun boyutları büyükmektedir (Durgun, 2019). Bu ülkelerde çocuk yoksulluğu, işsizlik, ebeveynlerin düşük gelirli olması, aile yapısı ve sosyal dezavantajlar gibi çeşitli faktörlerle ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte, bu tip gelişmiş ülkelerde sosyal yardım programları, eğitim sistemleri ve çocuk refahı politikaları gibi önlemler genellikle çocuk yoksulluğunu azaltmak için uygulanır.

Şekil 2. Gelişmiş Ülkelerde Yoksul Çocukların Oranı, 2017

Kaynak: OECD, Child Poverty, <https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm> akt. Durgun, 2019

2009 yılında UNICEF tarafından gerçekleştirilmiş olan bir araştırmada; çocuklar için sağlanan bütün ilerleme ve gelişmeye rağmen her gün önlenebilir hastalıklar dolayısıyla 24.000 çocuğun hayatını kaybettiği, ilkökul çağındaki 100 milyon çocuğun okula devamlılığının bulunmadığı ve 5-14 yaş aralığındaki çocukların ise çocuk işçiliği yaptığı ifade edilmiştir (Durgun, 2019).

2.10. Çocuk Yoksulluğunun Nedenleri

Yoksulluğun görülen olumsuz sonuçları, ilk olarak toplumun en temel yapı taşı olan ailede etkisini gösterir. Dolayısıyla da aile bireylerinin en zayıf halkası olan çocukların bu sonuçları yaşamak zorunda oldukları görülür.

Yoksulluğunun nedenleri bir ülkenin ekonomisindeki etkenlere göre değişiklik gösterebilir. Eğitim seviyesinin düşük olması, işsiz ebeveynler, boşanmaların fazla olması ve dolayısıyla görülen tek ebeveynlik, kalabalık nüfus, mülteci veya göçmen aileler, salgın hastalıklar, AİDS; kuraklık veya aşırı yağış vb. çevresel problemlerin yoksulluk olgusunda etkili olmaları muhtemeldir.

Gıda yetersizliği ve neticesinde görülen sağlık sorunları gibi problemlerin yanı sıra sağlam, güvenli ve temiz evlerde yaşamak bütün çocukların temel hakkıdır. Evsizlik,

çocuklar için büyük bir tehlikedir fakat temel şartları sağlayamayan, düzensiz ve kirli evlerde yaşamak da çocukların sağlıklı gelişimleri açısından ciddi tehditler içermektedir. (Anthony vd., 2011 akt. Durgun, 2019)

Yoksulluğun ana nedenleri olarak sıralayabileceğimiz birkaç başlığa aşağıda yer verilmiştir.

2.10.1. Ailenin yetersiz gelir seviyesi

Yoksul çocukların ailelerine bakıldığında yoksul ebeveynlerle karşılaşmak olağandışı değildir aksine çok doğaldır. Düşük ücretler, düzensiz veya geçici işler, ebeveynlerin yeterli geliri sağlamasını oldukça zorlaştırır. Ebeveynlerin düşük gelire sahip olması, çocukların yoksulluk riski altında olmasına neden olur. Bu nedenle “yetişkin yoksulluğunun” çocuk yoksulluğu üzerindeki etkisi de büyüktür.

Yoksulluk ölçülürken “çoğunlukla” hane halkı geliri” hesabı kullanılmaktadır. Hane halkı geliri; bir evi veya ikamet adresini paylaşan aile bireylerinin birleşik getirilerinin ölçülmesidir. Bu ölçüm eve giren her maaş ve geliri (emeklilik maaşı, devletin yaptığı yardımlar ve yatırım gelirleri) kapsamaktadır. Sonuç olarak hesaplanan bu ortalama hane halkı gelirin bir ülkedeki bireylerin de parasal refahları için bir belirtken olarak kullanılmaktadır.

2.10.2. İşsiz ebeveynler

İşsizlik, çalışma çağındaki insanların istihdam edilmemeleri ve iş aramalarına rağmen uygun bir iş bulamamaları durumunu ifade eder. İşsizlik, ekonomik bir gösterge olarak kullanılır ve bir ülkedeki işgücü piyasasındaki istihdam durumunu yansıtır.

İşsizlik oranı ise genellikle “bir ülkedeki işsiz insan sayısının, işgücüne dahil olan kişilerin yüzdesi” olarak hesaplanır.

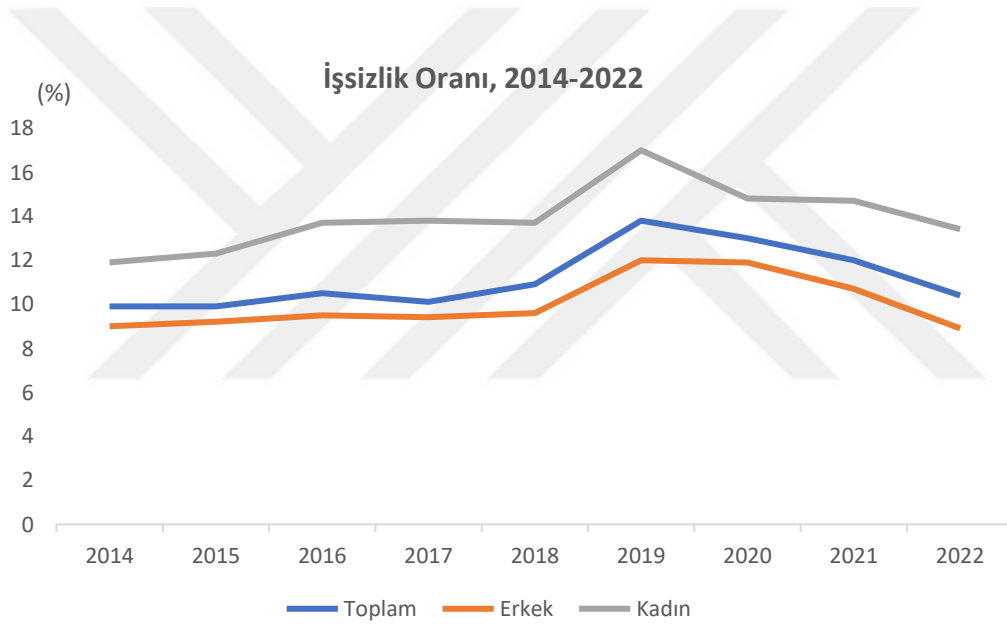
İşsizlik oranlarının yüksek olduğu kesimlerde veya düşük ücretli işlerin yaygın olduğu sektörlerde yaşayan aileler, çocuk yoksulluğu riskini fazlasıyla taşımaktadır. Ailelerin istihdam durumu, çocukların yaşam standartlarını ve temel ihtiyaçlarını karşılamalarını doğrudan etkiler.

İstihdam olanaklarını arttırmak birçok ülkede yoksulluğa çözüm olarak sunulmaktadır. Ancak iş bulmak ve çalışmak her zaman yoksulluğa çözüm olmamaktadır. Çalışmayan işsiz bir ebeveynin varlığı çocuk yoksulluğunun nedenlerinden biri olduğu gibi bazı

durumlarda ebeveynlerden biri veya her ikisi de çalışsa da ailenin yoksulluk sınırının altında kaldığı görülebilmektedir.

İşsizlik, ebeveynler üzerinde en fazla ekonomik yönden kendini gösterse de, çeşitli alanlarda da birçok sorunu beraberinde getirmektedir. İşsiz ebeveyn kendini kimseye faydası olmayan biri gibi görebilir. Suça karışabilir, madde kullanımı başlayabilir veya artabilir (Şentuna, 2019). Dolayısıyla işsizliğin birçok soruna neden olduğu ve bununla beraber çocukların işsizlikten ciddi boyutlarda etkilendiği söylenebilir.

Ülkemizde işsizlik istatistikleri çoğunlukla TÜİK tarafından hesaplanmaktadır. Aşağıda TÜİK tarafından hazırlanmış işsizlik istatistiklerine yer verilmiştir.

Şekil 3. İşsizlik Oranları, 2014-2022

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, E.T. 20.05.2023

TÜİK verilerine göre, 2014 yılında ortalama işsizlik oranlarının %9,9 civarında olduğu, 2018 yılında %10,9'lara çıktığı, 2021 yılında ise yine yükselerek %12'leri gördüğü belirtilmektedir. Ayrıca kadınların işsizlik oranlarının erkeklere göre daha fazla olduğu da göze çarpmaktadır.

2.10.3. Tek ebeveynlik

Literatürde sıkça karşılaştığımız aile türlerinden olan geniş aile ve çekirdek aile türlerinin yanı sıra bir de ebeveyn eksikliğine göre aile türlerinden bahsetmek gerekir.

Yusufoğlu ve Kızmaz (2016), bu aile tiplerini iki farklı kategoride ele almıştır. Birincisi evlilik dışı gerçekleşmiş doğumlarla ve savaş sonrası verilen kayıplarla oluşmuş ‘babasız’ aile tipidir. “Tamamlanamamış aile (single-mothers)” olarak da anılabilirler. Diğer aile tipi ise parçalanmış ailelerdir. Ebeveynlerden birinin veya her ikisinin ölüm veya boşanma gibi nedenlerle aileden ayrılması durumuna parçalanmış aile denir. Eşlerden birinin ölümü veya ayrılığı sonucunda, aile yapısında parçalanma meydana gelir. Bu aile yapısı, çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir.

Parçalanmış ailelerde ekonomik sorunlar sıkça görülebilir. Ebeveynler arasındaki ayrılık veya ölüm, gelir kaybına ve mali zorluklara yol açabilir. Bu durumda, çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması zorlaşmaktadır.

Parçalanmış ailelerde, çocuklar yüksek oranda duygusal ve psikolojik zorluklar yaşayabilir. Ebeveynlerin ayrılması veya ölümü, çocukların kendini güvende hissetmesi ve özgüvenleri üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Ayrıca, anne-baba arasında yaşanan bu bölünmüşlük çocuklarda özlem, kafa karışıklığı ve üzüntü gibi karmaşık duyguları da beraberinde getirebilir.

Ebeveynlerin ayrılması veya ölümü sonrası, çocuğun iyi bir psikolojik destek alması durumunda yaşanan travmanın etkilerinin hafifletilmesi de mümkündür. Aile danışmanlarından, çocuk uzmanlarından veya profesyonel meslek elemanlarından yardım alınması, çocukların bu zorlu süreci aşmasına yardımcı olabilmektedir.

2.10.4. Hanehalkı büyüklüğü

Hane halkı büyüklüğü ile yoksulluk riski arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Çok çocuklu ailelerin, bir veya iki çocuklu ailelere göre ekonomik olarak daha fazla zorlandıkları görülmektedir.

Çok çocuklu ailelerde, aile üyelerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak için daha fazla maddi kaynak gereklidir. Dolayısıyla bu durum, aile geliri ve kaynaklarının bölüşülmesini daha zor hale getirebilir. Çocukların sağlığı, eğitimi, beslenmesi ve diğer ihtiyaçları için daha fazla harcama yapılması gerekebilir. Hanede yaşayan kişi sayısının fazla olması hanedeki ebeveynlerin iş bulma, buldukları işte tutunabilme ve yeterli maaş alabilmelerini de zorlaştırabilir.

Aşağıda TÜİK tarafından hazırlanmış, “Hane Halkı Türüne Göre Yoksulluk Oranlarının” yer aldığı tabloya yer verilmiştir.

Tablo 3. Hanehalkı Türüne Göre Yoksulluk Oranları TÜRKİYE

Hane Halkı Türü	Yoksul Fert Oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007(*)	2008	2009
TÜRKİYE	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
Çekirdek Aile (Çocuklu)	24,87	27,84	24,30	18,99	17,41	16,05	15,42	15,98
Çekirdek Aile (Çocuksuz)	15,00	13,26	12,98	8,55	10,14	7,92	8,76	9,86
Geniş Aile	34,27	32,66	32,03	27,31	20,24	23,92	21,79	24,48
Tek Yetişkinli Aile, Diğer	28,52	25,46	23,78	15,78	19,77	16,15	22,46	19,29

“*Yeni nüfus prodüksiyonlarına göre revize edilmiştir”.

Kaynak: TÜİK, 2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları

Tablo 3’te 2002 ile 2009 yılları arasında hane halkı türüne göre yoksul fert oranları verilmiştir. Buna göre tablo incelendiğinde; çocuklu çekirdek ailedeki yoksul fert oranlarının tüm yıllarda, çocuksuz çekirdek ailedeki yoksul fert oranlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Aynı şekilde geniş aile tipindeki yoksul oranlarına bakıldığında diğer tüm hane halkı tiplerine göre oranların daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Hane halkı büyüklüğünün yoksulluğa etkileri karmaşık ve çok faktörlü bir konudur. Dolayısıyla yoksulluk ve aile büyüklüğü arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak için daha geniş kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmaların çeşitlendirilmesi politika yapıcılarının, ailelerin ve çocukların gereksinimlerini karşılamaya yönelik daha etkili politikalar geliştirmesine yardımcı olacaktır.

2.10.5. Sorunlu aileler

Sorunlu aile denildiğinde akla gelen ilk konulardan biri ailede var olan madde kullanım bozukluğudur. Madde bağımlılığı ile yoksulluk birbirleri ile yakından ilişkili iki olgudur. Madde bağımlılığı, maddi, psikolojik ve sosyal sorunlara yol açabilen ciddi bir sağlık sorunudur.

Madde kullanımı bireylerin yoksulluğuna yol açtığı gibi bu bireylerin maddeye ulaşabilmek için suça karıştığı da bilinmektedir. Maddelere ulaşabilmek için suç işleme, hırsızlık veya uyuşturucu ticareti gibi yasadışı faaliyetlere katılma gibi durumlar da yoksullukla bağlantılı olarak ortaya çıkabilir. Düşük gelir seviyesi, işsizlik, eğitim eksikliği ve sosyal dışlanma gibi yoksullukla ilişkili faktörler, madde bağımlılığı riskini artırabilir. Bu nedenle, madde bağımlılığı ve yoksulluk arasında bir kısır döngü oluşabilir. Maddi sorunlar, madde bağımlılığını teşvik ederken, madde bağımlılığı da yoksulluğu derinleştirebilir.

Madde bağımlılığı ve yoksulluk birlikte düşünüldüğünde sosyal destek sistemlerine ve rehabilitasyona erişim önem arz etmektedir (Durgun, 2019).

Madde bağımlılığı ile mücadelede önemli olan sadece bağımlılığın tedavisine odaklanmanın yanı sıra, yoksullukla mücadeleyi ve sosyal destek mekanizmalarını güçlendirmeyi de hedeflemektir. Bireylere ekonomik fırsatlar, eğitim, istihdam ve rehabilitasyon hizmetleri sağlamak, madde bağımlılığından kurtulma sürecinde destekleyici bir rol oynayabilir. Ayrıca, önleyici tedbirler, erken müdahale ve toplumun bilinçlendirilmesi gibi çabalar da madde bağımlılığı ve yoksullukla mücadeleyi desteklemektedir.

2.10.6. Göçmen ve mültecilik sorunu

Göçmen mülteci kavramları uluslararası hareketlilikleri ve yer değiştirmeleri ifade eden kavramlardır. Fakat göçmen ve mültecilik birbirinden farklı kavramlardır; farklı statülerde ve farklı nedenlerle gerçekleşirler. Göçmenler, bir ülkeden başka bir ülkeye geçici veya kalıcı olarak yerleşmek amacıyla yasal veya yasadışı yollarla giren kişilerdir. Göçmenler, genellikle “daha iyi yaşam koşulları, ekonomik fırsatlar, eğitim, iş, aile birleşimi veya diğer sosyal nedenler” dolayısıyla bir ülkeden diğerine kendi istekleri doğrultusunda gönüllü olarak hareket ederler. Bu tanımda dikkat çeken önemli noktalardan biri ise daha iyi bir yaşam standardı amacı ve gönüllüktür (Akdemir, 2019).

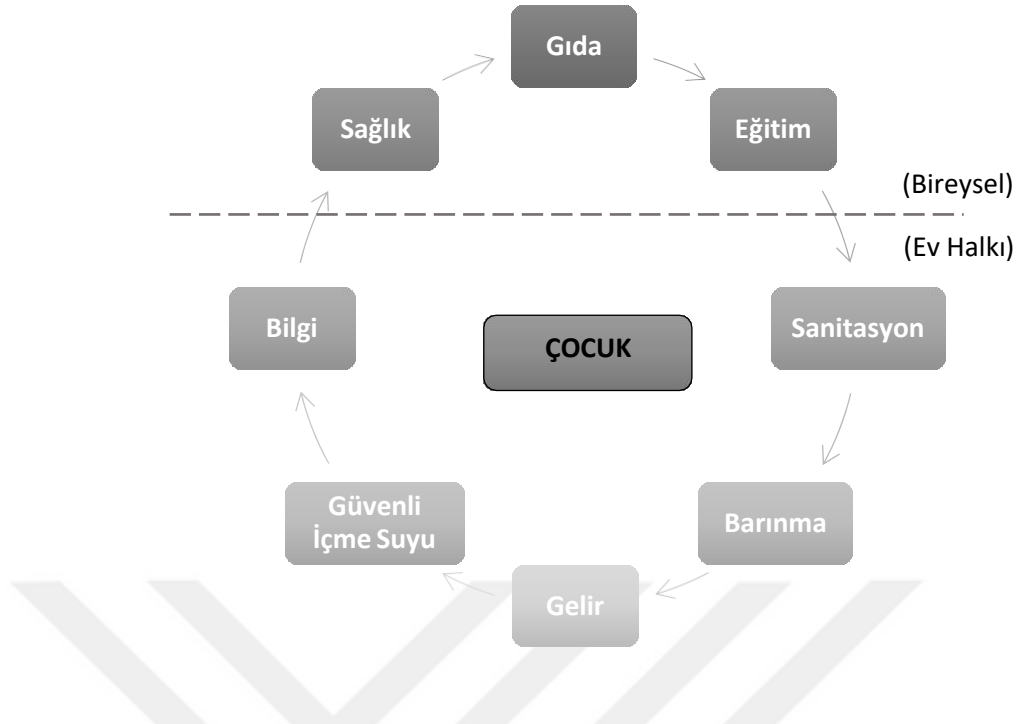
Mülteciler ise zulüm, savaş, çatışma veya ciddi insan hakları ihlalleri nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişilerdir. Mülteciler, genellikle “zulme uğrayacağı ya da ölebileceğinden korktuğu için” vatandaşı oldukları ülkenin dışına çıkarlar, ülkelerine geri dönmeyi istemezler ve bulundukları ülkenin korumasından da faydalanamazlar (Deniz, 2014).

Göçmenlik ve mültecilik olgularının yoksullukla çok yönlü ve karmaşık bir ilişkisi vardır. Göçmenler ve mülteciler, bazı zorluklardan dolayı yoksulluk riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu zorluklar arasında öncelikle kabul edildikleri ülkelere entegre sorunları gelir. Mültecilerin çoğunlukla uyum sağlama süreçleri çok başarılı değildir. Diğer bir sorun ise eğitimidir. Yapılan araştırmalar eğitim düzeyi düşük olan mülteciler için yoksulluğun kaçınılmaz olduğunu göstermiştir. Göçmen ve mülteci statüsündeki ailelerin diğer gruplara nazaran yoksulluk oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. (Durgun, 2019).

2.11. Çocuk Yoksulluğunun Etkileri ve Sonuçları

Yoksulluğun çocuklar üzerinde olumsuz etkileri yıllardan beri yalnızca ekonomi alanında değil, psikoloji ve tıp gibi alanlarda da ilgi görmüş ve ilgili araştırmaların sayılarında artış meydana gelmiştir.

Yoksulluğun çocuklar üzerindeki sonuçlarına baktığımızda; yetersiz gıda alımı dolayısıyla çocukların çeşitli hastalıklara yakalanması ve bunun sonucunda eğitimlerinin kesintiye uğraması yer almaktadır. Ayrıca çocukların sömürüye ve şiddete maruz kalması, ihmal ve istismar yaşamaları da muhtemeldir (Şener & Ocakçı, 2014).

Şekil 4. Çocuk Yoksulluğunun Sekiz Farklı Alandaki Etkileri

Kaynak: Şener ve Ocakçı (2014), “Yoksulluğun Çocuk Sağlığı Üzerine Çok Boyutlu Etkileri”.

Şeklin üst tarafına bakıldığında bireysel etkiler arasında sayılabilecek olan sağlık, gıda ve eğitim kategorileri görülmektedir. Gıdanın yeterli alınması çocuk yoksulluğunun en sık görülen etkilerindendir. Aslında yetersiz beslenmenin çocuklar üzerinde etkisi çocuğun anne karnındaki süreç kadar uzamaktadır. Annenin hamilelik sürecinde gıdaye erişiminin sınırlı olması ve beslenmesinin yetersiz olması bebeğin düşük kilo ile dünyaya gelmesine ve gelişiminin yavaş olmasına sebebiyet vermektedir (Şener & Ocakçı, 2014).

2.11.1. Yetersiz beslenme

Beslenme yetersizliği, bir kişinin yeterli ve dengeli besin alımını sağlayamaması durumunu ifade eder. UNICEF, Dünya Çocuklarının Durumu Raporu’nda (2005), beslenme yetersizliğini “insan yaşamı için gerekli olan besin öğelerinin yetersiz alınması nedeniyle vücut dengesinin bozulması durumu” olarak tanımlamıştır (Kaya S. , 2018). Çocukların yaşına göre olması gerektiği kilodan %10 veya daha altında olmaları durumunda beslenme yetersizliğinin görüldüğünü söylemek mümkündür (Hatun 2002, akt. Kaya S. , 2018).

Beslenme yetersizliği genellikle bir veya daha fazla besin maddesinin eksikliği veya düşük alımı sonucunda ortaya çıkar. Ayrıca beslenme yetersizliği çocukluğun erken döneminde görülmeye başlar ve yaşamın ileriki dönemlerine kadar da devam edebilir. Beyin gelişimini olumsuz yönde etkileyerek zeka geriliğine, bodurluğa ve öğrenme güçlüklerine neden olabilir (Yurdakök, 2005).

DSÖ, 2002 yılında yayınladığı Sağlık Raporu'nda dünyanın tüm bölgelerinde yoksulluk oranlarının yükseldikçe düşük kilolu zayıf çocukların sayısının arttığının altını çizmiştir. Aynı zamanda DSÖ analizlerinde, gelişmekte olan ülkelerde beş yaşın altında olan çocukların %27'sinin yaşına göre kilosunun çok düşük olduğu belirtilmektedir (Hatun ve diğerleri, 2003).

Ayrıca beslenme yetersizliğinin çocuklarda protein yetersizliğine, demir eksikliği anemisine, A vitamini eksikliği ve iyot eksikliği/guatr gibi hastalıklara yol açtığı bilinmektedir.

2.11.2. Sağlıksız psikolojik ve bedensel gelişim

Yoksulluğun, ocukların gelişimi üzerinde hem psikolojik hem de bedensel olarak olumsuz yönde etki ettiği araştırmalar sonucu kanıtlanmıştır. Yoksulluk, sürekli bir finansal belirsizlik ve stres kaynağı olabilir. Bu durum yoksul bireylerde kaygı düzeyinin yükselmesine neden olabilir. Dolayısıyla kronikleşen stres ve kaygı durumu, bireyde psikolojik sağlık sorunlarına, özellikle anksiyete bozukluklarına yol açabilir. Ülkemizde de son zamanlarda sıkça bahsi edilen bir hastalık olan “posttravmatik stres bozukluğu” da bu durum için örnek verilebilir.

Yoksul ailelerin çocuklarında düşünsel, duygusal ve davranışsal problemleri de daha sık görülmektedir. Buna bağlı olarak yapılan araştırmalarda bu çocuklarda “depresyon ve intihar” tehlikesinin görüldüğü sonuçlarına ulaşılmıştır (şener & Ocakçı, 2014).

Aynı zamanda yoksulluk, çocukların özgüvenini ve içsel motivasyonunu olumsuz etkileyebilir. Sınırlı kaynaklara sahip olmak, gelecek beklentileri ve kişisel hedeflere ulaşma konusunda umutsuzluk yaratabilmektedir.

Ersoy (2006), Ankara ve Diyarbakır illerinin yoksul mahallelerinde yapmış olduğu bir araştırmada engelli çocukların görülme sıklığının bir hayli yüksek olduğunu belirtmiş ve sosyoekonomik koşullar ile engel durumu arasında yakın bir ilişki olduğunu göstermiştir. Trani & Cannings (2012), Sudan Cumhuriyeti'nin Batı Darfur bölgesinde

yaptıkları çalışma sonucunda engelli çocuklarda yoksulluk etkisinin yüksek olduğu ve engel oranının arttıkça yoksulluğun boyutunun da arttığı sonuçlarına ulaşmışlardır.

2.11.3. Eğitim

Yoksulluğun en etkili olduğu konulardan biri de eğitimidir. Yoksulluk, eğitime erişimi kısıtlar ve zorlaştırır. Yoksul ailelerin sınırlı maddi kaynaklara sahip olması, çocukların eğitim sürecinde bir dizi engelle karşılaşmasına neden olabilir.

Yoksul aileler, çocuklarını okula gönderebilmek için gerekli masrafları karşılamakta zorlanabilir. Kırtasiye malzemeleri, ders kitapları ve diğer okul harcamaları, yoksul aileler için maddi bir yük olabilir ve çocukların okula gitmeleri kısıtlanabilir. Ayrıca yoksul kesimlerde yaşayan çocuklar, okula ulaşım konusunda da zorluklarla karşılaşabilmektedir. Ulaşım maliyetleri, toplu taşımaya erişmede zorluk, çocukların düzenli olarak okula gitmelerini zorlaştırmaktadır.

Yoksul aileler genellikle çocukların eğitimi için yeterli kaynaklara sahip değildirler. Kütüphane erişimi, bilgisayar ve internet kullanımı gibi teknolojik imkanlara ulaşma konusunda zorluklar yaşayan çocukların eğitimleri tam anlamıyla desteklenmemekte ve yarım kalabilmektedir.

Bazı yoksul ailelerde ise, çocukların aile ekonomisine katkıda bulunmaları gerektiği düşünülür. Bu durum, daha önce de bahsedildiği gibi çocuk işçilere dolayısıyla da çocukların eğitimlerini aksatmalarına ve okulu bırakmalarına neden olabilir.

Gelişmekte olan ülkelerde 7-18 yaş aralığında olan çocukların %13'ünün (140 milyon çocuğun) okula gitmediği bilinmektedir. Okula gitmeyen çocukların ise büyük çoğunluğunu kız çocukları oluşturmaktadır (Doğan, 2011).

UNESCO tarafından yayınlanan bir rapor, eğitim ile yoksulluk arasındaki ilişkinin epeyce belirgin olduğunu göstermektedir. Raporda belirtilen verilere göre, dünya genelindeki toplam yoksul nüfusun yarısı olan yaklaşık 420 milyon kişi, lise eğitimi alması durumunda yoksulluktan kurtulabilecektir (Atmaca, 2019).

Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı tarafından yapılan 30 yıllık bir çalışmada ise, eğitim ve yoksulluk arasındaki ilinti açıkça gösterilmektedir. Bu çalışma, Türkiye örneğinde yapılmış olup sonuçlar; çocukların okul öncesi eğitimi almalarının üniversiteye başarıyla devam etmelerini sağladığını ve çalışma hayatında başarılı kariyerlere ulaşmalarını desteklediğini göstermektedir (Atmaca, 2019).

Yoksulluk nedeniyle eğitime ulaşma zorluğu yaşayan çocuklar, okulu terk etme riskiyle karşı karşıya kalabilir, düşük akademik başarı gösterebilir ve gelecekteki iş fırsatlarında sınırlılıklarla karşılaşabilir. Bu nedenle, yoksulluğun etkileriyle mücadele etmek ve eğitime erişimi sağlamak için sosyal politikalar ve programlar oluşturmak önem arz etmektedir.

2.11.4. Bebek ve çocuk ölüm oranları

Çocuk yoksulluğunun en üzücü sonuçlarından biri de bebek ve çocuk ölümleridir. Bir yaşını doldurmadan gerçekleşen ölümler bebek ölüm oranlarıdır. Bebek ölüm oranları iki kategoride değerlendirilir. Doğumdan sonraki bir ay içerisinde görülen ölümler “neonatal (yeni doğan)” ölümleri şeklinde isimlendirilirken sonraki 11 ayda görülen ölümler “postneonatal (yeni doğan sonrası)” şeklinde isimlendirilmektedir (Eryurt & Koç, 2009).

Yeni doğan yani neonatal dönemde görülen ölümler genellikle; doğum esnasında yaşanan aksilikler, kalıtsal etkenler veya hamilelik sürecinde annenin yetersiz ve düzensiz beslenmesi sonucu bebeğin olumsuz etkilenmesi sebebiyle yaşanmaktadır. Postneonatal olarak adlandırılan yeni doğan sonrası dönemde görülen ölümlerin ise genellikle dış etkenler olarak sıralanabilecek solunum yolu ile ilgili hastalıklar, salgın hastalıklar, aşı ile önüne geçilebilecek hastalıklar etkisiyle yaşandığı bilinmektedir (Eryurt & Koç, 2009).

Aşağıda Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) “Hanehalkı Refah Düzeyine Göre Erken Çocukluk Dönemi Ölüm Hızları” 2003 verilerinin bulunduğu tabloya yer verilmiştir.

Tablo 4. Hanehalkı Refah Düzeyine Göre Erken Çocukluk Dönemi Ölüm Hızları, TNSA-2003.

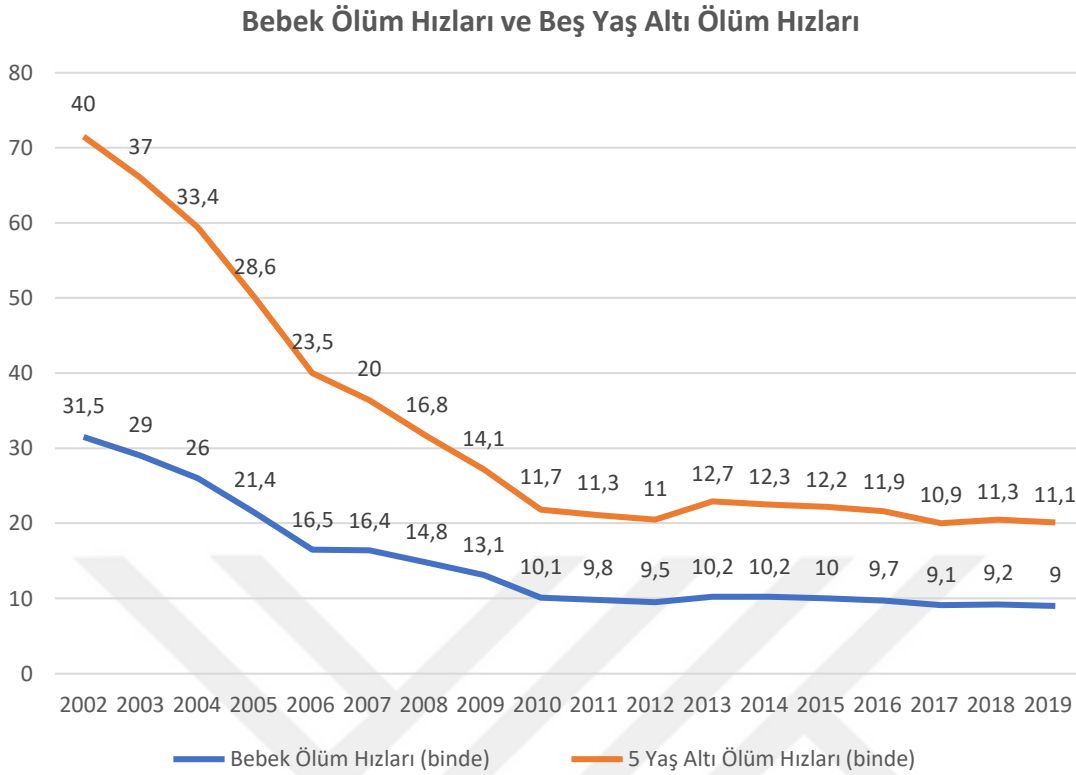
Hanehalkı Refah Düzeyi	Neonatal ölüm hızı	Postneonatal ölüm hızı	Bebek ölüm hızı*	Çocuk ölüm hızı*	Beş-yaş altı ölüm hızı*
Türkiye	17,3	11,5	29	8,5	37
En Yoksul	20,3	26,7	47	17,0	63
Yoksul	17,6	14,3	32	4,2	36
Orta	17,0	4,2	21	7,1	28
Zengin	20,9	3,6	24	5,2	30
En Zengin	7,1	2,7	10	7,9	18

* Bin canlı doğumda.

Tablo incelendiğinde 5 yaş altı ölüm hızlarının Türkiye genelinde %37 olduğu ancak en yoksul hanelerde bu oranın %63'lere yükseldiği, en zengin hanelerde ise %18'lere gerilediği ifade edilmektedir. Aynı şekilde Türkiye geneli bebek ölüm hızları incelendiğinde %29 olarak ölçüldüğü; en yoksul hanelerde bu oranın %47'lere çıktığı, en zengin hanelerde ise bu oranın %10'lara düştüğü görülmektedir.

Çocuk ölümleri denildiğinde ise literatürde 14 yaş altı çocukların ölümleri kastedilmektedir. BM, UNICEF ve DSÖ, çocuk ölümlerinin önlenmesi için “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” beraberinde çalışmalar yapmaya devam etmektedir. Buna rağmen dünyada her gün 50.000 kişi yoksulluktan kaynaklı sebeplerden hayatını kaybetmektedir. 34 binini ise 5 yaş altı çocuklar oluşturmaktadır (UNICEF, Child well-being in rich countries: A comparative overview, 2013).

Çocuk ölümlerinin, geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerdeki başlıca nedenleri; gıda yetersizliği, temiz su kaynaklarına erişimde zorluk, bulaşıcı hastalıklar ve hijyen eksikliğidir. Bu bağlamda bakıldığında geri kalmış ülkelerde anne-bebek ölüm oranlarının da yüksek olduğu bilinmektedir. Annelerin doğum esnasında ölüm oranlarının da yüksek olması anne-bebek oranlarının yükselmesine neden olmaktadır (Caillau-Foster, 2018, akt. Durgun 2019).

Şekil 5. Bebek Ölüm Hızları ve Beş Yaş Altı Ölüm Hızları (Binde)

Kaynak: Sağlık Bakanlığının Kuruluşunun 100. Yılında Türkiye’de Bebek Ölümleri Durum Raporu, T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1212, Ankara, (2021)

Yukarıda yer alan tabloya bakıldığında 2002 yılından 2019’lu yıllara kadar bebek ölüm hızları ve 5 yaş altı ölüm hızlarında önemli ölçüde azalma kaydedilmiştir. 2002 yılında bebek ölüm hızı %31,5 ölçülürken 2019 yılına gelindiğinde bu oranların %9'lara gerilediği görülmektedir. Aynı düşüş 5 yaş altı ölüm hızında da söz konusudur. 2002 yılında %40'larda olan oranlar 2019 yılında %11,1'e düşmüştür.

Bu sonuçlar göstermektedir ki çocuk yoksulluğunun en acı sonuçlarından olan bebek ve çocuk ölümleri yoksulluk ile doğru orantılıdır.

2.11.5. Çocuk istismarı

Çocuk istismarı ve çocuk hakları ihlalleri yoksulluğun önemli sonuçları arasındadır. Çocuk istismarı, 0-18 yaş aralığındaki bir çocuğun anne, baba veya kendisine bakması gereken kişi veya kişiler tarafından, kaza haricinde ve önlenabilir bir şekilde zarar verici davranışlar görmesi ve katlanması durumunu ifade eder (Polat, 2007, akt. Aydın, 2018). Başka bir tanımla anlatmak gerekirse, bir çocuğun fiziksel, duygusal veya

cinsel açıdan istismar edilmesi, ihmal edilmesi veya sömürülmesi durumuna çocuk istismarı denebilir.

Çocuk istismarı son zamanlarda ülkemizde de fazlasıyla gündem olan bir konudur. Çocuk istismarcıları ise genellikle çocuğun etrafındaki yakınlarından (ailesi, akrabaları, eğitimcileri) çıkmaktadır. Bu durum, çocuğun yaşam boyu unutulmayacak travmalar yaşamasına neden olabilmektedir. Bu tür vakaların tedavi edilmesi de oldukça zor ve meşakatlidir (Bahar ve diğerleri, 2009).

Çocuk istismarı çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir:

- Fiziksel İstismar: Çocuğa kasıtlı olarak zarar vermek, şiddet uygulamak veya yaralamak şeklinde gerçekleşir. Bu, vurma, tekmeleme, yakma, tokat atma, boğma, ısırma gibi fiziksel eylemleri içerebilir.
- Duygusal İstismar: Çocuğun sürekli olarak küçük düşürülmesi, tehdit edilmesi, aşağılanması, alay edilmesi veya sürekli eleştirilmesi şeklinde gerçekleşir. Bu tür istismar, çocuğun özsaygısını, özgüvenini ve duygusal gelişimini olumsuz etkileyebilir.
- Cinsel İstismar: Çocuğun cinsel amaçlarla istismar edilmesini içerir. Bu, cinsel dokunma, tecavüz, cinsel ilişkiye zorlama, pornografiye maruz bırakma veya çocuğun cinsel içerikli aktivitelere zorlanması gibi eylemleri kapsar. Cinsel istismar, çocuğun cinsel sağlığını, duygusal dengesini ve gelecekteki ilişkilerini derinden sarsabilir.
- İhmal: Çocuğun temel ihtiyaçlarına yeterli özen ve ilgi gösterilmemesi veya ihmali içerir. Beslenme, giyim, barınma, tıbbi bakım ve eğitim gibi temel ihtiyaçlardan yoksun bırakılması veya yeterli gözetim ve korumanın sağlanmaması şeklinde ortaya çıkabilir.

Yoksul çocuklar en savunmasız durumda olan kişilerdir. Dolayısıyla istismara uğramaya ve ihmal edilmeye açık pozisyonadırlar. Bu durumun önüne geçilebilmesi için topluma ve yetkililere büyük sorumluluklar düşmektedir. Çocuk istismarı konusunda farkındalığın artması, destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve çocukları koruyan politikaların uygulanması önem arz etmektedir.

2.11.6. Erken evlilikler ve beraberlikler

Erken evlilikler literatürde “çocuk evliliği”, “çocuk gelin” ve “pedogamy” gibi terimler ile de isimlendirilebilmektedir (Sözer, 2020). Erken evlilik; bir çocuğun 18 yaşından önce bir yetişkinle evlendirilmesi durumunu ifade eder. Çocuk evlilikleri, çocukların henüz fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak olgunlaşmadığı, eğitim ve gelişim süreçlerinin tamamlanmadığı bir yaşta zorla veya isteğe bağlı olarak gerçekleştirilebilirler.

Erken evlilikler için kültürler, gelenekler, dini inançlar veya cinsiyet eşitsizliği gibi birçok neden sıralanabilir ancak en önemli nedenleri arasında yine sosyo-ekonomik durum ve yoksulluk gelmektedir (Yüksel & Yüksel, 2014).

Yoksul toplumlarda sosyal ve kültürel normlar, çocuk evliliklerini destekleyebilir niteliktedir. Yoksul aileler, çocuk evliliklerini bir geleneğe veya sosyal norma uygun olarak kabul edebilirler. Toplumun geneli de çocuk evliliklerini normalleştirilebilir ve destekleyebilirler.

Yoksulluk aynı zamanda, kız çocuklarının toplumda düşük değer ve statüye sahip olduğu bir ortam yaratabilmektedir. Bu durum, yoksul ailelerin kız çocuklarını erken yaşta evlendirme eğiliminde olmalarına neden olabilir. Kız çocuklarının evlendirilmesiyle aile ekonomisine katkıda bulunulması veya aile için bir yük olarak görülen kız çocuğunun sorumluluğunun başkasına devredilmesi amaçlanabilir.

Ancak çocuk evlilikleri, çocukların haklarını ihlal eden bir uygulama olduğu için uluslararası ve ulusal düzeyde birçok hukuki kısıtlamaya tabidir ve önlenmeye çalışılmaktadır.

USAK’ın (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) 2011 yılında yapmış olduğu “Evlilik mi Evcilik mi?” isimli çalışmada “Uluslararası belgelere göre, on sekiz yaşının altında yapılan evlilikler erken evlilik olarak nitelendirilmektedir. Bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan yaptığı bu evliliklerin büyük çoğunluğu bireyin bilinçli rızası dışında yapılması dolayısıyla da ‘erken ve zorla yapılan evlilikler’ olarak literatürdeki yerini almıştır.” ifadeleri kullanılmıştır.

Tablo 5. Dünya Genelindeki Ülkelerde Çocuk Evliliklerinin Sıklığı (%)

ÜLKELER	Çocuk Evliliklerinin % Dağılımları
Kanada	0,6
Amerika	3,9
İngiltere	1,7
Finlandiya	0,6
İsveç	0,4
Japonya	0,7
Fransa	0,6
Azerbaycan	12,0
Nijer	61,9
Hollanda	2,4
Belçika	1,6
Almanya	1,2
İtalya	3,0
İspanya	2,3
Portekiz	5,7
Yunanistan	5,5
Arjantin	12,4
Afganistan	53,7

Kaynak: Özcebe ve Biçer, (2013), Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: Çocuk evlilikler.

Yukarıdaki tabloda çeşitli ülkelerde çocuk evliliklerinin yüzde oranları yer almaktadır. Buna göre bilhassa gelişmiş ülkelerde oranların az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre daha düşük olduğu; az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise çocuk evlilikleri oranlarının çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Örneklendirecek olursak Tablo 5 incelendiğinde, gelişmiş ülkeler arasında sayılabilecek Japonya’da %0,7; Kanada’da %0,6 ve Almanya’da %1,2 olarak

görülmektedir. Geri kalmış ülkeler arasında sayılan Nijer ve Afganistan'da ise oranlar sırasıyla %61,9 ve %53,7'dir. Yapılan bazı araştırmalar neticesinde de ülkemizde bu oranların ortalama %30-%35 civarında olduğu söylenmektedir (Özcebe & Biçer, 2013).

Kültürler ve dini inançlar gibi bir takım faktörlerin de etkisi göz ardı edilmeyerek söylenmelidir ki ekonomik durumun ve yoksulluğun erken evlilikler üzerinde etkisi yadsınamaz derecede önemlidir.

2.11.7. Sosyal dışlanma

Sosyal dışlanma genellikle bireylerin veya grupların iradesi dışında, sınırlı güç ve imkanlara sahip olmaları nedeniyle dışarıda bırakıldıkları bir durumu ifade etmektedir. Bu durumda, bireyler veya gruplar, toplumun içine tam olarak katılamamakta ve sosyal ilişkilerden yoksun kalmaktadır (Karaman, 2019).

Dışlanma kavramını ilk defa "Fransa Sosyal İşlerden Sorumlu Devlet Bakanı Rene Lendir" 1974'te çıkardığı kitabında kullanmıştır. Çıkarttığı bu kitapta sosyal dışlanmaya maruz kalmış bireylerin yalnızca yoksullar olmadığı, yoksullar haricinde istismara maruz kalmış çocukların, fiziksel ve zihinsel engellilerin, yaşlıların, suçluların ve bağımlı bireylerin de dışlanmış kişiler olduklarını aktarmıştır (Estivill, 2003, akt. Yücel, 2011).

Yoksulluk, sosyal dışlanmanın hem sebeplerinden biri hem de sonuçlarından biridir. Yoksulluk, kişinin toplumda tam olarak yer alamamasına ve sosyal bağlantılarından mahrum kalmasına neden olabilmektedir.

Çocukların yoksullukla mücadele etmeleri ve sosyal etkinliklere katılmaları konusunda kısıtlamalar yaşamaları, sosyal ilişkilerinin ve fırsat eşitliklerinin olumsuz etkilenmesine yol açabilir. Bu durum, çocukların toplumda diğer yaşlılarıyla aynı düzeyde sosyal etkileşimlere sahip olma, özgüven geliştirme ve kişisel yeteneklerini ortaya koyma fırsatlarını kaybetmelerine neden olabilir.

3. ÇOCUK HAKLARI İLE İLGİLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

3.1. Çocuk Hakları

Çocuk hakları, çocukların yaşam, gelişim ve korunma haklarını ifade eden evrensel insan haklarıdır. Çocuk hakları, çocukların özel korumaya ve saygıya ihtiyaç duyan bireyler olduğunu kabul eder ve onların fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal iyiliklerini teşvik eder.

Çocuk hakları, çocukların toplum içinde tam ve eşit bir şekilde yer almalarını sağlamak amacıyla çocukların çıkarlarının öncelikli olarak gözetilmesini gerektirir. Bu haklar, devletlerin, ailelerin, toplumun ve uluslararası topluluğun çocukları koruma ve destekleme sorumluluğunu vurgular.

Çocuk haklarıyla ilgili geçmişten günümüze yapılmış olan ulusal ve uluslararası birçok çalışma mevcuttur. 20. yüzyılın ilk dönemindeki dünya savaşları ve bu savaşların ardından ortaya çıkan çeşitli sosyal ve psikolojik sorunlar, çocukların korunmasıyla ilgili uluslararası alanda hızlı ve etkin bir şekilde çalışmalar yapılmasına zemin hazırlamıştır (Kop & Tuncel, 2010).

Aşağıda tarih boyunca çocuk haklarıyla ilgili düzenlenmiş olan belgeler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1.1. Birleşmiş Milletler Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi

Çocuk haklarıyla ilgili ilk uluslararası belge olma niteliğine sahip olan Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, çocukların yetişkin bireylere göre daha fazla ilgi isteyen ve korunmaya muhtaç olduğunun bildirilmesi gerekliliği üzerine hazırlanmıştır (Şentuna, 2019).

Cenevre'de 26 Eylül 1924'te imzalanarak kabul edilen belge, acil durumlarda çocukların korunmasına öncelik verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu belge, çocuk haklarının bilinmesinin toplumsal bir sorumluluk olduğunu, çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunmasının büyük önem taşıdığını ifade etmektedir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk de 1928 yılında Çocuk Hakları Bildirgesi'ni imzalamıştır. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra, Milletler Cemiyeti'nin geçerliliğini yitirmiş ve bildirinin herhangi bir yaptırımı kalmamıştır.

3.1.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi

Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi kabul edilmiş olmasına karşın çocuklar tam anlamıyla korunamamış, Birinci Dünya Savaşı gibi İkinci Dünya Savaşı da çocuklar üzerinde ciddi manada olumsuz etkiler bırakmış, dolayısıyla bu konuların araştırılması amacıyla “Sosyal Sorunlar Meclisi” kurulmuştur. Bu meclisin kurulmasıyla bildirge üzerinde yeniden düzenlemelere gidilerek “BM Çocuk Hakları Bildirgesi” hazırlanmıştır (Erbay, 2013, akt. Kurt, 2016).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi, 20 Kasım 1959 Tarih ve 1386 Sayılı Kanun ile BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ve imzalanmıştır. 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’na kabul edilmiş olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne paralel olarak ilan edilmiş bu bildirgede; çocuklara karşı yapılan ayrımcılığın önlenmesi, çocuklara özgürce kendini geliştirme imkanının sağlanması, fiziksel veya zihinsel engeli bulunan çocuklara ihtiyaç duyulan tedavinin ve bakımın verilmesi, çocukların doğumuyla birlikte vatandaşlığa ve bir kimliğe sahip olması vb. kapsayıcı 10 madde bulunmaktadır (Ünal, 2001, akt. Kurt, 2016).

Sonuç olarak, Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi’nin herhangi bir yaptırım niteliğinin bulunmaması, bildireleri imzalayan taraf devletlerin iyi niyet göstergesi olmasından ileriye geçememiştir (Kurt, 2016).

3.1.3. Türk Çocuk Hakları Bildirisi

Türk Çocuk Hakları Bildirisi, Anayasanın 10, 35, 41, 43, 45, 49 ve 50. Maddeleri doğrultusunda, Cenevre (1924) ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirilerinden (1959) yararlanarak hazırlanmıştır.

Söz konusu bu bildiri, 14 Şubat 1962’de “7. Milli Eğitim Şurası”, 8 Mayıs 1962’de “Sosyal Hizmetler Konferansı”, 28 Haziran 1963’de “UNESCO Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulu” tarafından kabul edilmiştir (Fazlıoğlu, 2007).

Türk Çocuk Hakları Bildirgesinin maddelerinde aşağıdaki konulardan bahsedilir (Onur, 2005, akt. Fazlıoğlu, 2007):

- Çocuğun ihtiyacı olan eğitimi alması, iyi bakılması ve yetiştirilmesi, iyi bir yardım alabilmesi, her Türk çocuğun hakkıdır. Özek veya resmi olması fark etmeksizin her kuruluş bu hakkı tanımak ve uygulamak mecburiyetindedir.

- Hiçbir çocuk 16 yaşını doldurmadıkça eğitimden yoksun bırakılamaz, sömürülemez ve çalıştırılmaz.
- Bütün anne ve babalar çocuklarının; bakımından ve güzel yetiştirilmesinden, 6-17'li yaşlarda ilkokul ve ortaokula devamlılığının olmasından veya beceri ve meslek kazandırma temelli kurslara gidip kendini geliştirmesinden sorumludur. Anne ve baba olmadığı takdirde bu görev, çocuğun birinci derece akrabalarına ve devletin resmi kuruluşlarına yüklenmektedir.
- Problemlı çocukların rehabilite edilmeleri, bilgi ve becerilerine uygun meslekler seçmeleri ve kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için başarılı büyütölmeleri, uygun bir iş bulunması anne baba ve devletin kurumlarının sorumluluğundadır.
- Mevzuatta yer alan çocuklar ve bu çocukların korunmasıyla ilgili yasalar, ilgili kuruluşlar ve makamlar tarafından geciktirilmeden yürütölmeli, takip edilmeli ve gerekirse tamamlayıcı yasalar tasarlanmalı ve yürürlüğe sokulmalıdır (İnsan Hakları Derneğı, 1998, akt. Fazlıoğlu, 2007).

3.1.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı karar ile Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş, imzaya ve katılıma açılmıştır. BMÇHS, 2 Eylül 1990 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir. Türkiye söz konusu bu sözleşmeyi, 14 Eylül 1990'da imzalamış, 4058 sayılı Onay Kanunu 11 Aralık 1994 gün ve 22138 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanmıştır (Kurt, 2016).

Bilindiğı gibi, bildirgeler hukuki açıdan bağlayıcılığı olmayan belgelerdir. Ancak, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesi uyarınca iç hukuk kurallarına dönüşmüştür. Bu durum, Sözleşme'nin Türkiye'de yasal bir zemine oturduğunu ve yerel hukuk sistemi tarafından uygulanması gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla, Çocuk Hakları Sözleşmesi Türkiye'deki hukuki düzenlemelerin bir parçasıdır ve çocuk haklarının korunması için hukuki bir dayanak sağlamaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, toplamda 54 maddeden oluşan bir belgedir ve bu sözleşme 192 ölkeden tarafından kabul edilmiştir. Sözleşme, dünya çocukları için özel bir taahhüttü temsil etmektedir (Corak, 2005). Bu belge, çocukların haklarını tanımlayan ve koruyan kapsamlı bir uluslararası anlaşmadır. Ölkeler,

sözleşmeyi kabul ederek çocukların haklarını koruma yükümlülüğünü üstlenir ve bu hakların uygulanmasını teşvik etmek için ulusal düzeyde önlemler alır. Bu sözleşme, çocukların refahını ve gelişimini teşvik etmek ve onları istismar, ihmal ve ayrımcılıktan korumak için önemli bir uluslararası araçtır.

Sözleşme, çocukların yaşama, sağlık, eğitim, korunma, katılım ve gelişim gibi temel haklarını güvence altına almayı amaçlamaktadır. BMÇHS' ye göre çocukların yaşama hakkı, gelişme hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı olmak üzere dört temel hakkı bulunmaktadır (Dokumacı, 2023).

3.1.5. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol

BMÇHS'nin 34 ve 35. maddelerinde “Taraf devletlerin fuhuş ve pornografi dâhil, çocuğu cinsel sömürü ve suistimalden koruyacakları ve çocukların satışa, kaçırmaya ve fuhşa konu olmalarını önlemek üzere her türlü çabayı göstermek devletin görevidir” ifadeleri yer almaktadır. 34 ve 35. maddeler kapsamında BMÇHS'ye ek olarak hazırlanmış olan “Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol” 25 Mayıs 2000 tarihinde onaya açılmış, Türkiye ise 8 Eylül 2000’de imzalamıştır. 28 Haziran 2002’de ise yürürlüğe konulmuştur (Kurt, 2016).

3.1.6. Dünya Çocuk Zirvesi

Dünya Çocuk Zirvesi, 29-30 Eylül 1990 tarihlerinde çocuk sağlığıyla ilgili yenilikler sağlamak, programları rehabilite etmek ve “2000 Yılı Hedefleri”ni gerçekleştirmektir (Bülbül, 2005).

Dünya Çocuk Zirvesi’nde benimsenen hedefler arasında; 5 yaş altındaki çocukların ölüm oranlarında üçte bir azalma, ağır ve orta derecedeki gıda yetersizliklerini yüzde elli oranlarında azaltma, anne ölüm oranlarını yarıya düşürmek, çocukların en az %80’inin ilköğretimlerini bitirmelerini sağlamak ve ÇHS’nin kabul edilmesini evrenselleştirmek yer almaktadır.

3.1.7. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi

Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Avrupa Konseyi tarafından 25 Ocak 1996 tarihinde kabul edilmiş ve üye devletlere imzalamaları için

sunulmuştur. Türkiye, bu sözleşmeyi 9 Haziran 1999 tarihinde imzalamış ve 1 Şubat 2001’de Resmi Gazete ‘de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Çocukların usule ilişkin haklarının tanınması ve adli makamlar önünde etkilenen davalarla ilgili olarak katılım haklarının sağlanması amacıyla oluşturulan Sözleşme, çocukların görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip olduklarının kabul edilmesine dayanır. Bu Sözleşme, çocukların adli makamlar karşısında etkilenen davalarla ilgili olarak görüşlerinin talep edilmesini ve ifade etmelerini sağlamak için etkin düzenlemeler içermektedir. Bu sayede çocuklar, kendi haklarını etkileyen davalarda aktif bir şekilde görüşlerini ifade edebilme hakkını etkin bir şekilde kullanabilmektedir (Algan, 2020).

3.2. Çocuk Hakları Komiteleri, Türkiye Çocuk Koordinatörleri

Çocuk Hakları Komitesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne üye devletlerin bu sözleşmede bulunan maddeleri etkili bir şekilde uygulayıp uygulamadığını denetleyen bağımsız bilirkişi topluluğudur. Sözleşmeyi imzalamış olan ülkeler, sözleşmede yer alan hakların nasıl uygulandığına dair düzenli olarak komiteye rapor vermek zorunluluğuna sahiptirler. Sözleşmenin tarafları, imzadan 2 yıl sonra ilk raporu sunmak ve 5 yıl arayla düzenli bir şekilde rapor vermek mecburiyetindedir (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi (CRC), 2007).

Komite, her raporu detaylı bir şekilde inceleyerek, raporun ait olduğu üye devlete "nihai izlenimler" adı altında endişelerini ve önerilerini sunar. Bu süreç, sözleşmeyi imzalamış ülkelerin çocuk haklarına ilişkin taahhütlerini yerine getirme performansını değerlendirmeyi amaçlar (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi (CRC), 2007).

3.2.1. Ulusal Çocuk Forumları

Ulusal Çocuk Forumları her sene Kasım ayının 20’sinde yapılmakla birlikte bu forumlarda çocukların sahip oldukları haklarla ilgili bilinçlendirilmesi için çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Ulusal Çocuk Forumlarının gerçekleştirilmesi temel olarak “Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 42. maddesi uyarınca taraf devletler sözleşmenin ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocukların da yaygın biçimde öğrenilmesini taahhüt ederler.” maddesine dayandırılmaktadır (Kurt, 2016).

3.2.2. BM Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulan ulusal ilerleme raporları

Türkiye BM Çocuk Hakları Komitesi ilk ulusal raporunu (mülga) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun aracılığıyla tüm ilgili olan tarafların da katılımıyla hazırlanmış ve BM Çocuk Hakları Komitesi'nin 23.5.2001'de 27. dönem oturumunda sunmuştur. İlgili tarihlerde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu çocuk haklarının uygulanmasında ve takibinde görevli koordinatör kurum olarak bilinmekteydi. Aynı şekilde Türkiye 2012 yılının Haziran ayında ve Çocuk Hakları Komite 'sinin 60. oturumu esnasında ikinci ve üçüncü ilerleme raporlarını sunmuştur (Kurt, 2016).

BM Çocuk Hakları Komitesi, sunulan raporlar neticesinde gözlemlerini ve bazı sonuçları yayınlamıştır. Bu sonuçlarda Türkiye'nin yasal düzenlemelerde değişikliğe gitmesine olumlu baktığını belirtmişlerdir. Buna göre gözlemlerinde;

- Ayrımcılık ile mücadele ve bu konuda önlemler alınması hususunda önerilerini tekrarlamışlardır.
- Çocuk hakları konusundaki projeler ve politikalarda, bütün hukuksal ve yasal süreçlerde çocuğun yüksek yararının korunmasının sağlanması,
- Yaşama ve gelişme hakkı kapsamında, cinsiyet eşitsizliğini merkez alan baskı, intihar gibi sorunlara daha etkili çözümler sunulması ve önlemler alınmasını,
- Çocukların fikirlerine saygı duymanın, tüm hukuksal süreçlerde ve kurumlarda, en önemlisi tüm toplumlarda sağlanabilmesi

tavsiyeleri yer almıştır.

3.2.3. Kamu Denetçiliği Kurumu-Ombudsmanlık

Ombudsman kavramı bir kurumda, vatandaşların veya çalışanların şikayetlerini inceleyen, haklarını koruyan ve adaleti sağlayan, yönetim ile vatandaşlar arasında hakem görevini üstlenen bağımsız bir gözetim mekanizması veya hizmetidir (Efe ve Demirci, 2013).

Ombudsman kavramı, başta İsveç olmak üzere birçok ülkede yasal olarak tanınmaktadır. Aynı zamanda uluslararası kuruluşlar ve özel sektör şirketleri gibi kurumlar da ombudsman benzeri yapıları benimsemişlerdir. Ombudsmanlık kurumu, kurulduğu her ülkede çeşitli şekillerde adlandırılmıştır. Örneğin İtalya'da "sivil savunucu", İspanya'da "halkın savunucusu", Kanada'da "vatandaş koruyucusu",

Fransa’da ise “Cumhuriyet Arabulucusu” şeklinde anılmaktadır. Ülkemizde ise dilimizdeki karşılığı olan “kamu denetçisi” terimi kullanılmaktadır (International Ombudsman Institute, 2013, akt. Efe ve Demirci, 2013).

Çocuklar üzerinden ombudsmanlık kavramını incelediğimizde çocuk haklarını korumayı ve desteklemeyi hedefleyen kurum ve kuruluşları nitelendirmek için kullanılmaktadır (UNICEF, 2001). Çocuk ombudsmanları, bağımsızlık ilkesine sahip olmalı, çocukların seslerini duyurma konusunda destek olmalı, çocuklara erişilebilir olmalı ve bazı temel yasal yetkilere sahip olmalıdır (UNICEF, 1997).

3.2.4. Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi

Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi, eski adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinesinde sivil toplum örgütlerinin, çocuklar ile ilgili görev yapan kamu kuruluşlarının ve çocukların katılımlarıyla 2010 yılında çalışılmaya başlanmış ve 2013 yılında çıkarılmıştır (Karakaş ve Çevik, 2016).

2013-2017 yıllarını kapsayan beş yıllık hedefleri içeren Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planları 08.05.2012’de toplanan “Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu”nun ilk toplantısında değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda belge Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylanmış ve 14.12.2013 tarih ve 28851 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Belgenin yayınlanma nedeni ise “Ülkemizde çocuk refahı odaklı bütünsel bir çocuk politikasının olmaması çocuklara yönelik hizmetlerin planlanması ve sunulmasında temel sorundur” şeklinde belirtilmiştir (Karakaş ve Çevik, 2016).

Ulusal Çocuk Hakları Strateji belgesinde ele alınan konulara bakıldığında; “eğitim, sağlık, engelli hizmetleri, çocuk işçiliği, çocuk adalet sistemi, çocuk bakım hizmetleri ve çocuk koruma sistemi, çocuk katılımı, çocuk ve medya, aile ve çalışma hayatının uyumu” vb. olmak üzere çok çeşitlidir.

4. ÇOCUK YOKSULLUĞU İLE MÜCADELEDE SOSYAL YARDIM VE POLİTİKALAR

4.1. Sosyal Yardım Kavramı ve Tarihçesi

Sosyal yardım, toplumun dezavantajlı ve ihtiyaç sahibi yoksul bireylerine veya gruplara, temel ihtiyaçlarını karşılamak, yaşam standartlarını iyileştirmek amacıyla sunulan aynı veya nakdi şekilde yapılan yardımlardır. Bu yardımlar bireye veya aileye muhtaçlık seviyesine göre genellikle karşılıksız ve geri ödemesiz olarak yapılmaktadır. Sosyal yardımlar; devletler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, hayırseverler veya uluslararası yardım kuruluşları tarafından çeşitli programlar, projeler ve politikalar aracılığıyla sağlanabilir.

Sosyal yardım, sosyal güvenlik sistemleri içinde değerlendirilen ve literatürde sosyal güvenliği sağlamanın bir aracı, yöntemi veya bir tekniği olarak tanımlanan bir terimdir (Uğur, 2011, akt. Beyazkaya, 2023). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sosyal yardımın tanımını “ihtiyaç sınırındaki insanlara bir hak olarak en düşük ihtiyaç sınırını etkili şekilde karşılamak üzere vergilerden karşılanarak sağlanan faydalar” ifadeleriyle yapmıştır (Aksanyar, 2015).

Tarihe bakıldığında farklı şekillerde anılmış olsa da sosyal yardımlar ilk dönemlerden beri var olmuş bir olgudur. Ancak modern anlamda sosyal yardım, sanayi devri ile beraber ortaya çıkmış ve varlığını sürdürmüştür (Taşçı, 2010, akt. Zengin ve diğerleri, 2012). Tarihin ilk dönemlerine baktığımızda sosyal yardımların aile, akrabalık ve komşuluk ilişkileri çerçevesinde geliştiği bilinmektedir. İlk çağlardaki Roma, Yunan ve Mısır medeniyetlerinde sosyal yardımların varlığının çoğunlukla dini inançlardan kaynaklandığı ifade edilmektedir. İslam dininin de 7. Yüzyılda ortaya çıkmasıyla beraber sosyal yardımlar ibadet olarak kabul edilmeye başlanmış ve yardımlar konusunda kayda değer bir dönüm noktası yaşanmıştır. (Taşçı, 2010, akt. Zengin ve diğerleri, 2012).

10. yüzyıl ortalarında İslam dininin yayılması ve İslam Devleti’nin resmîyet kazanmasından, Sanayi döneminin en etkin olduğu senelere kadar sosyal yardımlar, “otoritenin sorumluluğunda” algısıyla devam etmiş ve çoğunlukla vakıflar aracılığıyla yapılmaya çalışılmıştır (Ertem, 2011).

Günümüzde ise ülkemizde sosyal yardıma ihtiyacı olan yoksul bireylerin sosyal yardım alması ve gereksinimlerinin karşılanması bir anayasal haktır. Anayasanın 2. Maddesinde sosyal devlet anlayışına vurgu yapılmaktadır ve dolayısıyla sosyal devletin görevleriyle ilgili anayasanın belirli maddelerinde de yükümlülükler düzenlenmiştir. Örneğin Anayasanın 5. Maddesinde “...kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak” ifadelerine yer verilirken; yine Anayasanın 60. Maddesinde “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.” hükmü yer alır (Zengin ve diğerleri, 2012).

4.2. Dünya Ülkelerinde Sosyal Yardım Uygulamaları

Dünya ülkelerinde sosyal yardımların durumuna bakıldığında özellikle 1980’lerden yoksullara yapılan ayni ve nakdi yardımların arttığı ve sosyal yardımların hız kazandığı bilinmektedir. Ancak sosyal yardım anlayışlarının ülkeden ülkeye farklılaştığını söylemek gerekir. Ülkelerin sosyal yardım politikaları, kültürel ve sosyo-ekonomik yapılarına ve refah devleti anlayışlarına göre değişiklik göstermektedir (Karagöl ve Dama, 2015).

Örneğin Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde uygulanmakta olan “asgari gelir desteği” uygulaması, kamu kaynaklarından ihtiyaç sahibi bireylere gerçekleştirilen nakit transferleridir ve düşük gelire sahip olan tüm bireylere verilebilir. Bu tip uygulamalar yoksul bireyleri ortalama yaşam standartlarına erişebilmelerini garanti altına alır (Karagöl ve Dama, 2015). Asgari gelir desteği AB ülkelerinin çoğunluğunda kullanılıyor olsa da, sosyal yardım uygulamaları Avrupa’da belirli bölgelerde değişiklik görülebilmektedir. Güney Avrupa ülkelerinde sosyal yardımlar geri kalmış bir örgütse yapıya hakimdir. Portekiz ve İspanya vb. ülkelerde sosyal yardımlar anayasada belirtilmiş olsa da yaptırıma tabi tutulmamış ve bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Kuzey Avrupa kesiminde bulunan ülkelerde ise gelir adaletsizliğinin alt seviyelerde olması ve yaşam standartlarının iyi olması, “sosyal demokrat bir rejim” kullanılmasına yol açmıştır. Bu rejimin eksi bir tarafı da kullanılan kaynakların bütünüyle kamuya ait olması ve yardımların devlet tarafından yapılması dolayısıyla da halkın vergilerinin artmasıdır (Karagöl ve Dama, 2015).

Almanya’da sosyal yardım sistemlerine bakıldığında, sosyal yardımın bireylere tanınmış anayasal bir hak olduğu görülür (Kaya E. , 2009). Bu da yardım almakta olan bireylerin mağduriyet yaşadıkları takdirde yasal yollarla hak aramalarının mümkün

olacağı anlamına gelir. Bu sistem, ülkede sosyal devlet anlayışının tam anlamıyla uygulandığının göstergesidir. Almanya ve diğer AB ülkelerinin çoğunda uygulanmakta olan ve ismi ülkeden ülkeye değişerek farklı şekiller anılan “çocuk parası” uygulaması ise sosyal devlet anlayışının önemli bir örneğini taşkil etmektedir. Bu uygulama İsviçre’de “çocuk zammı” , Avusturya’da ise “aile yardımı” olarak sürdürülmüştür (Hekimler, 2016).

Almanya’da 2016 yılında düzenlenen “Federal Çocuk Parası Kanunu” ve “Gelir Vergisi Kanunu”nda yer alan hükümlere çocuk paraları doğruca ödenebilir veya ödenen vergilerden “çocuk indirimi”adı altında düşölerek yapılabilir (Hekimler, 2016).

Güney Amerika ülkelerindeki sosyal yardım uygulamaları incelenecek olursak en önemli uygulamalardan biri olan “Şartlı Nakit Transferi” (ŞNT) uygulamasıdır. Bu sosyal yardım uygulaması Güney Amerika ülkelerinin çoğunda kullanılmaktadır. Örneğın Brezilya’da 1990’lı yıllarda geliştirilmiş olan “Bolsa Familia” isimli sosyal yardım programı ailelere asgari gelir desteğı sağlayarak ülkedeki yoksulluk oranlarını düşürmeyi sağlamıştır (Karagöl ve Dama, 2015).

Meksika’da uygulanan ŞNT Programı “Oportunidades” kentsel ve kırsal alanlarda şartları değişebilmektedir. Söz gelimi, kırsal kesimlerde ortaokulu bitirme şartıyla yardımlar yapılabilir (Karagöl ve Dama, 2015). Arjantide ise uygulanan tek bir sosyal yardım programı yoktur. Aynı anda birden fazla programın birlikte yürütölüğü bilinmektedir. Yoksul bireyler ihtiyaç türüne göre çeşitli programlardan yararlanabilir (Karagöl ve Dama, 2015).

Şili’deki sosyal yardım sistemlerine bakacak olursak; “Chile Solidario” isimli sosyal yardım programını görmek mümkündür. Bu programda çeşitli yardımlara ek olarak psiko-sosyal destek şeklinde yardımlar da verilmektedir. Psiko-sosyal desteğın sağlanmasından önce bir sosyal çalışmacı ailenin genel durumunu değerlendirir ve aile bireyleri ile birlikte bir program hazırlanır (Karagöl ve Dama, 2015).

4.3. Türkiye’de Çocuk Yoksulluğunu Azaltılmasına Yönelik Uygulanmakta Olan Sosyal Yardımlar

Şartlı Nakit Transferi programı ülkemizde özellikle 2000’li yılların sonlarında kendine yer edinmiş 2001 yılında uygulamaya koyulmuştur (Aksanyar, 2015). ŞNT, ülkemizde ilk olarak Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) ile gündeme gelmiştir. SRAP, 2000-2001 yıllarında görülen ekonomik bunalımın etkilerinin azaltılması amacıyla Dünya Bankası ile T.C. arasında 14 Eylül 2001’de imzalanmış ve 28 Kasım 2001’de yürürlüğe girmiştir. SRAP’ın onaylanmasının ardından Dünya Bankası “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu”na (SYDTF) 500 milyon \$ kredi aktarmış T.C. ise 134 milyon \$ katkı sağlamıştır (Esenyel, 2009).

SRAP ile ortaöğretim ve ilköğretim seviyesindeki çocuklara nakdi yardım yapılmış, 0-6 yaş kapsamında bulunan çocukların düzenli aralıklarla sağlık kontrolünden geçmeleri için ailelerine nakit ödemeler sağlanmıştır (Özsoy ve Karataş, 2021).

Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) da aile üyelerinin sosyal hizmet ve sosyal yardım gereksinimlerinin tespit edilmesini, ihtiyaç duyulan her türlü yardımın ve hizmetin planlanması ve uygulamaya koyulması; sağlık, eğitim ve istihdam gibi kamu hizmetlerinden faydalandırılmalarını hedefleyen bir programdır. Ayrıca ASDEP ile danışmanlık ve rehberlik gibi psiko-sosyal destekler de sunulabilmektedir (Özpolat, 2022).

Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYBS), Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) beraberliğinde ortaya çıkarılmış, sosyal yardımların dağıtılmasında önemli bir yere sahip olan temel bilgi sistemidir. BSYBS ile yapılan bütün yardımların ve hizmetlerin bir elde toplanması, bireyin yardım almaya uygun olup olmayacağının karar verilmesinde kolaylık sağlanması, maliyet ve zamandan tasarruf edilmesi amaçlanmıştır (Özsoy ve Karataş, 2021).

4.4. Türkiye’de Sosyal Yardımların Yasal Çerçevesi

Ülkemizde sosyal yardımlar bazı belirli yasalara bağlı olarak yürütülmektedir. Bu yasalar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

- 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu: Eski adı “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu” olan bu yasa 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı KHK’nin 35 inci maddesiyle değiştirilerek “Sosyal Hizmetler Kanunu” halini almıştır. Bu yasa “27.05.1983 Tarih 18059 Sayı” ile Resmi Gazete’de

yayımlanmıştır. Kanunun 1. Maddesinde “...korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere...)” ifadeleriyle kanundan yararlanabilecek gruplar belirtilmiştir (2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu).

- 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu: Bu kanun “14.06.1986 Tarih 19134 Sayı” ile Resmi Gazete ’de yayımlanmıştır. Kanunun çıkarılma amacı 1. maddede “fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek” olarak ifade edilmiştir (3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu).
- 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu: Bu yasa ise “15.07.2005 Tarih 25876 Sayı” ile Resmi Gazete ‘de yayımlanmıştır. Kanunun çıkarılma amacı “korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemek” şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca Çocuk Koruma Kanunu’nun 5. Maddesinde çocuklar için alınacak olan beş koruyucu ve destekleyici tedbire yer verilmiştir. Bunlar sırasıyla danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbirleridir (5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

4.4.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu

Yukarıda da belirtildiği üzere 29.5.1986 tarihinde kabul edilerek, 14.6.1986 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’nun 2. maddesi, kanunun kapsamına giren bireylerin özelliklerini : “Fakrû zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişiler” şeklinde ifade etmiştir.

Kanunun bu maddesinden yola çıkılarak yapılacak olan bir yorum da; kanunun temel amacının yalnızca “fakru zaruret içindeki muhtaç vatandaşlara yardım etmek” ile sınırlı olmadığı, daha kapsamlı bir diğer amacının da “Anayasada belirtilmiş olan

Sosyal Devlet anlayışının öngördüğü hedeflere erişmek” olduğu söylenebilir (Saran, 1997).

4.4.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu 1986 yılında 3294 sayılı Yasa ile kurulmuştur. Bu fon, sosyal yardımların etkin ve adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamak amacıyla faaliyet göstermektedir. Fonun kuruluşu 3294 sayılı kanunun 3. Maddesinde; “Bu Kanunda öngörülen hizmetlerin gerçekleştirilmesi için Cumhurbaşkanınca görevlendirilen Cumhurbaşkanı yardımcısına veya bakana bağlı ve T.C. Merkez Bankası nezdinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kurulmuştur.” ifadesiyle belirtilmiştir (3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu).

Kanunun 4. Maddesinde ise SYDTF’nin gelirlerinin nerelerden oluştuğu belirtilmektedir. Buna göre;

- Kanun ve kararnamelerle kurulu bulunan ve kurulacak olan fonlardan Cumhurbaşkanlığı kararıyla % 10'a kadar aktarılacak miktardan,
- Bütçeye konulacak ödeneklerden,
- Trafik para cezası gelirlerinin yarısından,
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) reklam gelirlerinin % 15'lik kısmından,
- Her tür bağış ve yardımlar ve diğer gelirlerden sağlanmaktadır.

4.5. Aile Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Bağlı Sosyal Yardım Kurumları

2011 yılında 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye’de sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımların verildiği kurum ve kuruluşları tek elde toplamıştır. 2018 yılında 703 sayılı KHK ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığıyla birleştirilerek bakanlığın ismi “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” olarak değiştirilmiş ve 3 sene süresince bu yapıda çalışmalarını sürdürmüştür. (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı).

21 Nisan 2021 Tarihli ve 31461 Sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanan “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Kurulması ile Kamu Personel İşlemlerinin Yürütülmesine İlişkin Bazı Cumhurbaşkanlığı

Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olarak iki bakanlık kurulmuştur (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı altında faaliyet gösteren kurumlar; Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’dür.

4.5.1. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü

1986’da toplumun yoksulluk çeken tüm bölgelerine sosyal yardımları ulaştırabilmek amacıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) oluşturulmuş, fonda toplanan kaynakların kullanılması ve dağıtılması için ise Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) görevlendirilmiştir. Toplanan bu fonun kullanımında yalnızca SYDV’ler değil 2004 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) de görevlendirilmiştir. SYDGM kurumu 2021 yılında Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) ismiyle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlanmıştır (Ber, 2023).

Aşağıda SYGM tarafından yürütülmekte olan sosyal yardım türleriyle ilgili genel kapsamlı bilgilere yer verilmiştir.

a) Aile Yardımları:

Doğum yardımı ve çoklu doğum yardımı, yetim ve öksüzler için yapılan yardımlar, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakit yardım, asker çocukları için yardımlar ve asker ailelerine yönelik düzenli nakit yardımları kapsar. Ayrıca terör zararı yardımı, şehit ve gazi yakınları için yardımlar, afet ve acil durumlar için yardım, vefat yardımı ve son olarak işe yönlendirme ve işe başlama yardımları da aile yardımları kapsamında verilmekte olan yardım çeşitleridir (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü).

b) Gıda ve Barınma Yardımları:

Gıda yardımları ihtiyaç sahibi ailelere Kurban Bayramları ve Ramazan ayları başta olmak üzere yıl boyu SYDV tarafından yapılmaktadır. Bu yardım haricinde Milli Eğitim Bakanlığı ile koordineli olarak yapılan öğle yemeği desteği de okullara taşınmalı sistem ile devam eden yoksul ailelerin çocuklarına yönelik yapılmaktadır. Ayrıca

hasta, engelli vb. evinde yemek yapamayan bireyler için a evleri yardımı da gıda yardımları arasında yer alır (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü).

Hane Tadilatları, büyük onarım ve bakım programı, yakacak yardımları, doğal gaz ve elektrik t k tim desteği de barınma yardımları kapsamında y r t lmektedir (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü).

c) Eğitim Yardımları:

Sosyal güvencesi bulunmayan yoksul ailelere, çocukların örgün eğitime devam edebilmeleri için “ artlı Eğitim Yardımları” yapılmaktadır. Ancak  ocukların, okulun açık olduğu aylarda bir aylık süre zarfında dört günden fazla devamsızlık yapmamaları koşulu bulunmaktadır. Şartlı Eğitim Yardımları kapsamında  demeler her ay hesaplanarak iki ayda bir ödenmektedir. Ayrıca engelli öğrencilere ücretsiz taşıma sağlanması, ücretsiz olarak ders kitabı ve eğitim için gerekli araç gereçlerin verilmesi, yurt yapımı vb. yardımlar da SYGM’nin eğitim yardımlarındandır (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü).

d) Sağlık Yardımları:

Sağlık alanında ise önemli yardımlardan biri “ artlı Sağlık Yardımları”dır. Şartlı sağlık yardımları, sosyal güvencesi olmayan yoksul ailelerin 0-6 ya  arası çocuklarını sağlık kontrollerini yaptırması, hamile olan anne adaylarının hamilelik dönemi boyunca sağlık kontrolüne gitmesi ve hastanede doğum yapmaları koşuluyla ödenen nakit para yardımlarıdır. Şartlı eğitimde olduğu gibi şartlı sağlık yardımları da her ay hesaplanır ve iki ayda bir ödemesi yapılır (  ler, 2022).

Sağlık yardımlarından bir diğeri olan “Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim  demeleri” kapsamında sosyal güvencesi olmayan yoksul bireylerin GSS primlerinin ödenerek ücretsiz sağlık hizmetlerinden faydalandırılması sağlanmaktadır. Kronik hastalık yardımı, tip -1 diyabet tanısı almış kişilere yönelik glikoz ölçüm cihazı yardımları da yapılan sağlık yardımları arasındadır (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü).

e) Ya lı ve Engelli Yardımları:

Ya lı aylığı, engelli aylığı, engelli yakını aylığı, ulusal vefa programı ve engelli ihtiyaç yardımları SYGM tarafından yapılmakta olan ya lı ve engelli yardımlarıdır.

4.5.1.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu” hükümlerince kanunda belirtilen amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermek üzere her il ve ilçede kurulmuşlardır. Türkiye genelinde şu an hizmet vermekte olan 1003 SYDV bulunmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile ilgili önemli olan bir diğer temel nokta ise, her SYDV’nin belirli bir hizmet alanının olduğudur. Dolayısıyla her bir SYDV kurulduğu il ve ilçe sınırları dahilinde ikamet eden ihtiyaç sahibi bireylere yardım ulaştırmakla mükellef tutulmaktadırlar.

SYDV’lerin yardım faaliyetleri incelendiğinde çoğunlukla aile, eğitim, sağlık alanlarında faaliyet gösterdikleri, bununla beraber engelli ve yaşlı bireylere de özel amaçlı olarak tanımlanan yardım alanları bulunmaktadır (Ünver, 2023).

4.5.2. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

4.5.2.1. Çocuk Destek Merkezleri ve Çocuk Evleri

Çocuk Destek Merkezleri, suça sürüklenmiş ve mağdur olan, sokakta tehlikelere açık halde bulunan ve haklarında korunma kararı veya bakım tedbiri verilmiş çocuklar için faaliyet gösteren yatılı bir sosyal hizmet kurumudur. Bu kurum altında psiko-sosyal desteğe gereksinim duyan çocuklar tespit edilir ve psiko-sosyal müdahalesi sağlanır, çocukların duygusal ve fiziksel temel ihtiyaçları karşılanır, yaşadıkları çevreye ve ailelerine geri dönmeleri için faaliyetler yürütülmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı).

Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM), madde bağımlısı ve suç mağduru olan çocuklar ile çalışmada, sokak çocuklarına, özellikle hamilelik durumu olanlara müdahale konusunda uzmanlaşmıştır. ÇODEM’in hizmet verdiği yaş grupları ise genellikle 11-14 ve 15-18 yaş gruplarıdır (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı).

Çocuk Destek Merkezleri, çocukların geçmişte yaşadıkları olumsuz olaylardan dolayı gelişen davranış problemlerini çözümlmek ve travmalarını tedavi etmek amacıyla çalışmalar yapmaktadır. Bu süreçte geliştirilmiş olan “Anka Çocuk Destek Programı”, çocukların bireysel farklılıklarını gözetererek psiko-sosyal gelişimlerinin tamamlanmasına ve olumlu davranışlar geliştirmelerine, bu sayede yeniden topluma

kazandırılmalarına yardımcı olmayı hedeflemektedir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı).

Çocuk destek merkezleri bünyesinde “İl Milli Eğitim Müdürlükleri” ile koordineli bir şekilde açılmış sınıflar da bulunmaktadır. Haklarında eğitim tedbiri kararı alınmış çocuklar, örgün eğitime katılmalarının uygun bulunmaması durumlarına karşın bu sınıflarda eğitim görmektedirler (Küsmey, 2020).

Çocuk Evleri ise, ülkemizde kurum bakımı hizmetlerinin dezavantajlarının artması ile alternatif olarak uygulamaya geçirilmiş olan bir projedir (Yazıcı, Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri, 2012). Bu evler, 0-18 yaş aralığında çocukların koruma ve bakım altında olduğu evlerdir.

5.10.2008 Tarih ve 27015 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliğin 4. Maddesinde çocuk evleri, “her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı evler” şeklinde tanımlanmıştır (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2008).

4.5.2.2. Evlat edinme hizmeti

Evlat edinme hizmeti, çeşitli sebeplerle biyolojik ailesiyle yaşama imkanı olmayan çocuklara kalıcı bir aile sunmayı amaçlar. Bu sebepler arasında biyolojik ebeveynlerin ölümü, terk etme, ihmalkârlık, istismar veya çocuğun yetim olması gibi durumlar yer alabilir. Evlat edinme hizmeti, çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak, onlara destek olacak bir aile bulma sürecini içerir.

Ülkemizde evlat edinme hizmeti, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun (TMK) dördüncü ayırımında yer alan 305-320. Maddeleri referans alınarak yürütölmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı).

Türk Medeni Kanunu’nun 305. maddesinde “Bir küçüğün evlât edinilmesi, evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır.” ifadesi yer alır. Bir yıllık bakım sürecinin izlenmesi ve değeriendirilmesi neticesinde çocuk evlatlık verilebilmektedir (4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu).

Ayrıca evlat edinecek bireyler veya eşler için bazı koşulların sağlanmış olması gerekir. Buna göre;

- Eşlerin her birinin 30 yaşını doldurmuş olmaları ve 5 yıl süreyle evli bulunmaları,
- Evlat edinecek bireyin veya eşlerin en az ilkokul mezunu olmaları
- Evlat edinecek olan ailenin veya bireyin, evlat edinilecek çocuktan 18 yaş büyük olması,
- Çocuk ayırt etme gücüne sahip ise rızasının olması,
- Eğer varsa çocuğun anne-babasının rızasının olması,
- Çocuk başkasının vesayeti altında ise vesayet dairelerinden (TMK, 397. Maddesinde) onay alınması,
- Evlatlık alınan çocuğun her hâlükârda yüksek yararına olması,

Şartları aranmaktadır.

4.5.2.3. Koruyucu aile hizmeti

Koruyucu aile hizmeti korunmaya muhtaç çocuklar için sosyal hizmetlerin uygulamakta olduğu diğer yöntemlerden biridir. Koruyucu aile, çeşitli sebeplerle biyolojik ailesi tarafından bakılamayan çocukların ücretli veya gönüllü olarak ebeveynlik görevini yerine getiren ve çocuğun tüm temel ihtiyaçlarıyla ilgilenen ailelere denir (Yazıcı, 2013).

Koruyucu aile hizmetleri ülkemizde 14.12.2012 Tarih ve 28497 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Koruyucu Aile Yönetmeliği ile yürütülmektedir. Evlat edinmede olduğu gibi koruyucu aile olmanın da bazı şartları bulunmaktadır. Koruyucu Aile Yönetmeliği’nin 8. Maddesinde şartlar şu şekilde sıralanmıştır (Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012):

Koruyucu ailenin; Türk vatandaşı olmaları ve sürekli olarak Türkiye’de ikamet ediyor olmaları, 25-65 yaş aralığında olmaları, en az ilkokul seviyesinde eğitim almış olmaları ve düzenli gelirlerinin bulunması gerekmektedir.

Koruyucu aile hizmeti batı ülkelerinde “Foster Home” şeklinde adlandırılmakta ve korunmaya muhtaç çocukların %75’i koruyucu aile tarafından bakılmaktadır. Bu oran ülkemizde ise %4 civarındadır ve düşüş göstermektedir. Diğer ülkelerle kıyaslandığında ülkemizde bu oranın bir hayli düşük olması kültür farklarıyla açıklanmaktadır (Yazıcı, 2013). Ayrıca dini inançların da evlat edinme ve koruyucu aile olma hususlarına etkisinin büyük olduğu bilinmektedir.

4.5.2.4. Özel kreş, gündüz bakımevleri ve çocuk kulüpleri

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının çocuklar için uygulamakta olduğu bir başka hizmet ise kreşler ve gündüz bakımevleridir. Bu hizmet ülkemizde “Özel Kreş Ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş Ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik” referans alınarak faaliyet göstermektedir.

Kreşler ilgili yönetmelikte “0-24 aylık çocuklara hizmet veren kuruluş” şeklinde gündüz bakımevleri ise “25-66 aylık çocuklara hizmet veren kuruluş” olarak tanımlanmıştır. Yönetmeliğe göre çocuk kulüplerinin tanımı ise “ilkokul ve ortaokul eğitimine devam eden çocukların boş zamanlarını uygun program düzenleyerek değerlendiren ve bu suretle bakım ve korunmalarını sağlayan kuruluşlar” şeklinde yapılmıştır (Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik).

Ayrıca yönetmeliğin 50. Maddesinde Özel kreş ve gündüz bakımevleri ile özel çocuk kulüplerinin kapasitelerinin %3’ünün ücretsiz bakım ve yardım sağlanacak çocuklara ayrıldığı hükmü de yer alır. Bu haktan yararlanabilecek olan çocuklar il müdürlüklerince belirlenmektedir.

4.5.2.5. Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) hizmeti

Sosyal ve Ekonomik Destek (SED), çocukların kurum bakımına alınmadan aileleri yanında bakılmasının sağlanması için verilen bir hizmettir. SED, çocuklarının temel gereksinimlerini sağlayamayan, yaşam standartları asgari seviyede dahi olmayan ailelere geçici süreyle yapılır ve aile kendine yetecek duruma ulaştığında kesilir. Bu hizmet türü aynı zamanda ailelere verilen psiko-sosyal destekleri de kapsar (Şirin, 2021).

Sosyal ve Ekonomik Destek hizmetinin yürütülmesi hususunda esas ve usullerin düzenlenmesi amacıyla “Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik” düzenlenmiş ve 3.3.2015 Tarih 29284 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu destek ile ekonomik anlamda yoksulluk çeken çocukların kurum bakımı altına alınmadan aile yanında bakılmaları ve ailelerin parçalanmasının önlenmesi amaçlanmıştır. Destekten kimlerin faydalanabileceği yönetmeliği 6. Maddesinde belirtilmiştir.

Ekonomik destek süreli ve geçici (Madde13/14) olmak üzere iki şekilde yapılabilir ancak iki ödeme aynı anda verilemez. Ekonomik desteğin aileye verilip verilmeyeceği, hangi tür ekonomik desteğin verileceği, miktarı ve süresi meslek elemanının yaptığı inceleme sonrası düzenlediği sosyal inceleme raporunda (Madde 9) belirtilir. Ayrıca ödenen paranın çocuk için kullanılıp kullanılmadığı da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı il müdürlükleri veya Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) aracılığıyla denetlenir.

Sosyal ve ekonomik desteklerin çocukların yaşadığı yoksulluğun bir nevi azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ödenen bu paralar çocukların gıda, eğitim veya sağlık harcamalarına kadar her türlü temel ihtiyaçlarının giderilmesinde kullanılabilmektedir.

4.6. Milli Eğitim Bakanlığı

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafınca öğrencilere yapılan yardımlar da çocuk yoksulluğu ile mücadelede etkin rol oynamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, SYDTF'ye aktarılan yardımların öğrencilere ulaştırılmasında önemli bir noktadadır.

MEB, muhtaç durumda olan öğrencilere yapılacak olan yardımları 17.6.1982 Tarih ve 17729 Sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan 2684 sayılı "İlköğretim Ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı Veya Burslu Öğrenci Okutma Ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun" çerçevesinde yürütmektedir (Yıldırım A. , 2019).

Ayrıca bu kanuna dayandırılarak hazırlanmış olan 25.11.2016 Tarih ve 29899 Sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan "Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Resmi Okullarda Yatılılık, Bursluluk, Sosyal Yardımlar ve Okul Pansiyonluğu Yönetmeliği"nde yatılılık, bursluluk ve okul pansiyonlarıyla ilgili esas ve usuller düzenlenmiştir.

4.7. Belediyeler

13.07.2005 Tarih ve 25874 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5393 Belediye Kanunu'nda belediyelerin kuruluş, yönetim, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. Yönetmeliği 14. Maddesinde ise belediyelere sosyal hizmet ve sosyal yardımlarla ilgili görevlendirme yapılmıştır. 14. Maddenin a bendinde sunulan ek cümlede "Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır" hükmü yer almaktadır. Bunlar haricinde kalan

belediyeler ise, öncelikli hizmet alanları ve ekonomik olanaklarını değerlendirerek isteğe bağlı konukevi açma hakkına sahiptirler (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005).

Aynı şekilde 23.7.2004 Tarih ve 25531 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda sosyal hizmetler ve sosyal yardımlarla ilgili hükümler bulunmaktadır. Yönetmeliğin 7. Maddesinin v bendinde “Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak” ifadeleri yer almıştır (Kalaycı, 2021).

Belediyelerin topluma en yakın yönetim birimleri olması ve yerel halkı tanınması, bölgenin en ücra köşesinde kalan yoksul hanelere ulaşabilmesi ve yardımları ulaştırabilmesi açısından oldukça avantajlıdır. Dolayısıyla belediyelere sosyal yardımlar ve hizmetler konusunda büyük görevler düşmektedir.

4.8. Vakıflar Genel Müdürlüğü

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı olmak üzere taşra teşkilatı ve merkez teşkilatı şeklinde yapılandırılmıştır. Vakıflarda sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları 20.02.2008 Tarih ve 5737 sayılı Vakıflar Kanununa dayanılarak hazırlanmış olan “Vakıflar Genel Müdürlüğü Merkez Ve Taşra Teşkilatı Görev, Çalışma, Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik”in 13. Maddesi esas alınarak yürütülmektedir. Adı geçen yönetmeliğin 13. maddesinde Hayır Hizmetleri Daire Başkanlığının görevleri belirtilmiştir (Vakıflar Genel Müdürlüğü Merkez Ve Taşra Teşkilatı Görev, Çalışma, Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik).

Sosyal yardım kuruluşlarıyla koordineli çalışmalar yürütmek, aşıevleri ve yurtlar açmak, yurtlarda kalan öğrencilerin gereksinimlerini temin etmek, bağışlanmış olan çeşitli gıda malzemelerinin veya etlerin aşıevlerine ve yurtlara dağıtılmasını sağlamak vakıfların görevleri arasındadır. Bununla birlikte muhtaç aylığı verilmesi, öğrencilere her seviyede eğitim kurumlarının açılması da yönetmelikte vakıfların görevi olarak belirtilmiştir.

Muhtaç aylığı: Öksüz ve/veya yetim çocuklar ile % 40 ve daha fazla oranda engeli bulunan muhtaçlara herhangi bir maaşı veya gelirinin olmaması ve sosyal güvencesinin bulunmaması durumlarında muhtaç aylığı bağlanır (T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü).

Ortaöğrenim Eğitim Yardımı Hizmeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve örgün ilkokul, ortaokul ve liselere devam eden yoksul öğrencilere eğitim yardımı yapılmaktadır (T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü).

Yükseköğrenim Burs Hizmeti: Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarından eğitim almakta olan muhtaç öğrencilerin faydalanabileceği bu hizmet ise 2013 yılından beri Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılmaktadır (T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü).

5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümünde “araştırmanın deseni, araştırmanın evren ve örnekleme” başlıklarına yer verilmiştir.

5.1. Araştırmanın Deseni:

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden “doküman analizi” tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma “gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek , 2021).

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgularla ilgili bilgileri içeren yazılı materyallerin analizi olarak ifade edilmektedir. Geleneksel olarak doküman analizini antropologlar, dilbilimciler veya tarihçiler kullanmaktadır ancak psikolog ve sosyologlar da doküman incelemesi yöntemini kullanarak önemli kuramların geliştirilmesine katkıda bulunmuşlardır (Yıldırım ve Şimşek , 2021). Doküman incelemesi yöntemi planlanan çalışmanın amacına uygun kaynaklara erişmeyi ve çalışmada işe yarayacak veriler elde etmeyi kolaylaştırdığı bilinmektedir. Yazılı belgelerin ve dokümanların analizi nitel araştırmalarda tek başına bir yöntem olarak kullanıldığı gibi görüşme ve gözlem ile elde edilen verilere destekleyici olarak da kullanılabilir.

5.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme:

Araştırmanın evreninin YÖK Ulusal Tez Merkezi “Gelişmiş Tarama” üzerinden “çocuk, yoksul ve yoksulluk” kelimeleri aratılarak ulaşılmış olan 1989-2023 yılları arasında yazılmış 401 adet tez oluşturmaktadır.

Bu tezler içerisinde erişime açık olan, bu çalışmanın da amacında belirtilen sosyal hizmet ve sosyoloji alanlarında yapılmış olan tezler seçilmiş, tez başlığında “çocuk, yoksul ve yoksulluk” kelimelerinin geçmesi şartı ile filtrelenmiş ve çalışmanın örnekleme olan 11 adet tez belirlenmiştir.

6. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik yapılan tezler tablolar halinde karşılaştırılmıştır.

YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik çalışmış 11 adet teze ulaşılmıştır. Ulaşılan tezlere Tablo 6’da yazar, yıl ve tez isimleri olarak şeklinde bir liste şeklinde yer verilmiştir.

6.1. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Listesi

Tablo 6. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Listesi

YAZAR/ YIL	TEZ ADI
Aslıhan Burcu ÖZTÜRK (2008)	Kentteki çocuk yoksulluğu: Keçiören örneği
Burcu HATİBOĞLU (2009)	Yoksul Ailelerle Sosyal Hizmet: Sokakta Çalışan Çocuklar Örneği
Ercem ERKUL (2021)	Çocuk Yoksulluğunun Ekosistem Perspektifi Temelinde Analizi
Ayşegül ÖZBEK (2007)	New Actors Of New Poverty: The “Other” Children Of Çukurova/ Yeni Yoksulluğun Yeni Aktörleri: Çukurova’nın “Öteki” Çocukları
Emin BOYACI (2022)	Yeni Yoksulluk Ve Sosyal Dışlanma Bağlamında Çocuk İşçilik: Denizli Örneği
Esra IŞIK (2007)	Kent Yoksulluğu, Sokak Çocukları Ve Suç
Fatih KAHRAMAN (2015)	Türkiye’de İç göç Ve Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Örneği
Gani ALADAĞ (2016)	Kent, Yoksulluk Ve Göç Bağlamında Çocuk Suçluluğu -Diyarbakır Örneği-

Hasret DİKİCİ BİLGİN (2006)	Working Street Children In Turkey And Romania: A Comparative Historical Analysis In The Context Of New Poverty/ Türkiye Ve Romanya’da Sokakta Çalışan Çocuklar: Yeni Yoksulluk Bağlamında Karşılaştırmalı Tarihsel Bir İnceleme
Vuslat DOĞAN (2011)	Yoksulluğun Unutulan Yüzü: Yoksul Çocukların Yoksulluk Algıları
Zeynep POLAT SATOĞLU (2010)	"Don‘T Let The Children Wilt Away In The Streets" Reconsidering Poverty And Philanthropy Through The Eyes Of Muslim Women In Contemporary Turkey: The Case Of The Ç.S.S. Children‘S Welfare Project/ “Çocuklar Sokakta Solmasın” Günümüz Türkiye’sinde Müslüman Kadınların Gözünden Yoksulluk ve Hayırseverliği Yeniden Düşünmek: Ç.S.S., Çocuk Sosyal Yardım Projesi Örneği

6.2. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Üniversite ve Bölümlerine İlişkin Bulgular

Tablo 7. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Üniversite ve Bölümlerine Göre İncelenmesi

KÜNYE	ÜNİVERSİTE/BÖLÜM
Öztürk (2008)	Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Hizmet
Hatiboğlu (2009)	Hacettepe Üniversitesi /Sosyal Hizmet
Erkul (2021)	Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Hizmet
Özbek (2007)	Orta Doğu Teknik Üniversitesi/Sosyoloji
Boyacı (2022)	Pamukkale Üniversitesi/Sosyoloji
Işık (2007)	Dumlupınar Üniversitesi/Sosyoloji
Kahraman (2015)	Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyoloji
Aladağ (2016)	Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Sosyoloji
Dikici Bilgin (2006)	Orta Doğu Teknik Üniversitesi/Sosyoloji
Doğan (2011)	Muğla Üniversitesi/Sosyoloji
Polat Satoğlu (2010)	Boğaziçi Üniversitesi/Sosyoloji

Yukarıda verilen Tablo 7 incelendiğinde çocuk yoksulluğu konusunda, sosyal hizmet alanında yapılmış 3 adet tez ve sosyoloji alanında yapılmış 8 adet tez çalışması bulunmaktadır. Sosyal hizmet alanından kaleme alınmış olan üç tezin de (Öztürk 2008, Hatiboğlu 2009, Erkul 2021) Hacettepe Üniversitesinden olduğu görülmektedir.

Sosyoloji alanında ise Dikici Bilgin (2006) ve Özbek (2007)'in tezlerinin Orta Doğu Teknik Üniversitesinde çalışılmış olduğu, Boyacı (2022)'nin Pamukkale Üniversitesi, Işık (2007)'in Dumlupınar Üniversitesi, Kahraman (2015)'in Süleyman Demirel Üniversitesinde yapılmış olduğu görülmektedir. Bununla beraber Aladağ (2016) Yüzüncü Yıl Üniversitesinde, Doğan (2011) Muğla Üniversitesinde, Polat Satoğlu (2010) ise Boğaziçi Üniversitesinde tezlerini kaleme almışlardır.

6.3. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Konularına İlişkin Bulgular

Tablo 8. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Konularına Göre İncelenmesi

KÜNYE	KONU
Öztürk (2008)	Çocuk Yoksulluğu, Çocuk Hakları, Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlar
Hatiboğlu (2009)	Çocuk Yoksulluğu, Sokakta Çalışan Çocuklar
Erkul (2021)	Çocuk Yoksulluğu, Çocuk Refahı, Ekosistem Perspektifi
Özbek (2007)	Çocuk yoksulluğu, Çocuk işçiliği, Sosyal Dışlanma, Zorunlu Göç ve Mevsimlik Tarım İşçileri
Boyacı (2022)	Çocuk İşçilik, Yeni Yoksulluk, Sosyal Dışlanma
Işık (2007)	Kent yoksulluğu, Sokak Çocukları
Kahraman (2015)	Çocuk Yoksulluğu, Güvencesizlik, İçgöç,
Aladağ (2016)	Yoksulluk, Göç, Çocuk Suçluluğu
Dikici Bilgin (2006)	Çocuk Yoksulluğu, Sokakta Çalışan Çocuklar, Yeni Yoksulluk
Doğan (2011)	Çocuk Yoksulluğu

Tablo 8’de sosyal hizmet ve sosyoloji alanında yapılmış olan tezlerde işlenen ağırlıklı konulara yer verilmiştir. Buna göre Öztürk (2008), sosyal hizmet alanında yazdığı tezinde çocuk yoksulluğunu çocuk hakları bağlamında incelemiş ve çocuk haklarına yer vermiş, sosyal yardımlar ve ülkemizde çocuk yoksulluğuyla mücadeleyle ilişkin çalışmalara yer vermiştir. Hatiboğlu (2009), yine sosyal hizmet alanında yapmış olduğu tezinde, çocuk yoksulluğunun bir göstergesi olan sokakta çalışan çocuklar konusunu araştırmış, yoksullukla mücadelede sosyal hizmetin yerini ve öneminden söz etmiş ve çalışmasında ağırlıklı olarak yoksullukla mücadelede yaklaşımlar ve modelleri konu edinmiştir. Yine sosyal hizmet alanında çalışma yapmış olan Erkul (2021) ise tezinde, çocuk yoksulluğu konusunu ekosistem perspektifi temelinde incelemiş ve geniş bir kuramsal çerçeve sunmuştur. Bununla beraber çocuk haklarına ve ilgili belgelere değinmiş ve çocuk yoksulluğu ile alakalı istatistiksel verileri paylaştığı bir bölüme de yer vermiştir.

Sosyoloji anabilim dalında yapılmış olan tez çalışmalarına bakıldığında, Özbek (2007), çocuk işçiliği konusu üzerinde durmuş ve tarlalarda çalışan tarım işçisi çocukların sosyo-ekonomik durumlarını incelemiş, çocukların ve ailelerinin yaşamış oldukları yoksulluk, sosyal dışlanma olgusunu vurgulamış, sosyal ve politik haklar bağlamında yoksulluk konusunu ele almıştır. Boyacı (2022) ise çalışmasında, yeni yoksulluk ve sosyal dışlanma kavramları üzerinde durmuş, bu kavramları çatışmacı yaklaşım temelinde çocuk işçiliği ile ilişkilendirmiştir. Işık (2007), çocuk yoksulluğunun yol açtığı bir sorun olan sokak çocukları konusunu işlemiş, Kütahya örneklemini temel alarak istatistiklerin yer aldığı teorik bir çalışma ortaya koymuştur.

Kahraman (2015), sosyoloji alanında kaleme almış olduğu tezinde çocuk yoksulluğunun nedenleri arasında sayılan içgöç olgusunu ayrıntılı olarak işlemiş ve içgöç alma oranı yüksek olan Gaziantep’te çalışmasını gerçekleştirmiştir. Ayrıca göç teorilerine ve yeni yoksulluk kavramına da geniş bir çerçevede yer vermiştir. Aladağ (2016), çalışmasında çocuk suçluluğu konusunu merkeze almış, yoksulluk, suç ve göç arasındaki ilişkiden yola çıkarak nitel bir çalışma ortaya koymuştur. Bununla beraber

çalışmasının kuramsal çerçevesinde biyolojik, psikolojik ve sosyolojik etkenli teorilerle suçu açıklamıştır.

Dikici Bilgin (2006), Türkiye ve Romanya’da sokakta çalışan çocukların ortaya çıkışını incelediği çalışmasında iki ülkeyi toplumsal, ekonomik ve kültürel anlamda karşılaştırmış; İngilizce olarak yayımlamış olduğu çalışmasında çocuk yoksulluğu olgusunu yeni yoksulluk bağlamında incelemiştir. Doğan (2011) tezinde, tamamıyla çocuk yoksulluğu konusunu temele almış, yoksulluk yaklaşımlarına yer vermiş ve yoksul hanelerdeki yoksul çocuk ve annelerle çalışmasını gerçekleştirmiştir. Yoksulluğu yoksul çocuk ve annelerin gözünden ele alarak anlatmıştır. Polat Satoğlu (2010) ise, çalışmasında sokakta çalışan çocukları ve hayırseverlik organizasyonlarında Müslüman kadınların rolünü ele almıştır. Sokakta çalışan yoksul çocuklara yönelik bir sosyal yardım projesi olan “Çocuklar Sokakta Solmasın Projesi” gönüllüleri olan bir grup Müslüman kadın ile görüşmeler yaparak çalışmasını ortaya koymuştur.

6.4. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Bulgular

Tablo 9. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Kullanılan Yöntemlerin İncelenmesi

KÜNYE	YÖNTEM
Öztürk (2008)	Nicel Yöntem/ Betimsel Araştırma Modeli
Hatiboğlu (2009)	Nicel Yöntem/ Betimsel Araştırma Modeli
Erkul (2021)	Nitel Yöntem/ Yorumlayıcı Yaklaşım/ Derinlemesine Görüşme Tekniği
Özbek (2007)	Karma Yöntem (Nitel ve Nicel Yöntem)/ Anket, Derinlemesine Görüşme Tekniği ve Gözlem
Boyacı (2022)	Nitel Yöntem/ Fenomenolojik Model/ Derinlemesine Görüşme Tekniği
Işık (2007)	Teorik Çalışma
Kahraman (2015)	Karma Yöntem (Nitel ve Nicel Yöntem)/ Derinlemesine Görüşme Tekniği
Aladağ (2016)	Nitel Yöntem / Görüşme Tekniği

Dikici Bilgin (2006)	Karşılaştırmalı Tarihsel Yöntem
Doğan (2011)	Karma Yöntem (Nitel ve Nicel Yöntem)/ Anket ve Derinlemesine Görüşme Tekniği
Polat Satoğlu (2010)	Nitel Yöntem/ Katılımcı Gözlem Tekniği ve Derinlemesine Görüşme Tekniği

6.5. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Örneklemlerine İlişkin Bulgular

Tablo 10. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerin Örneklemlerinin İncelenmesi

KÜNYE	ÖRNEKLEM
Öztürk (2008)	Amaçlı Örneklem Yöntemi ile ulaşılan 137 anne.
Hatiboğlu (2009)	Amaçlı Örneklem Yöntemi ve Kartopu Örneklem Yönteminden yararlanılarak ulaşılan 91 anne.
Erkul (2021)	Amaçlı Örneklem Yöntemi ile ulaşılan 53 kişi.
Özbek (2007)	27 kişi.
Boyacı (2022)	Kartopu Örneklem Yöntemi ile ulaşılan 40 kayıt dışı çalışan çocuk işçi.
Işık (2007)	Kütahya İli
Kahraman (2015)	Amaçlı Örneklem Yöntemlerinden Ölçüt Örneklem kullanılarak ulaşılan 40 kişi (20 ebeveyn ve 20 çocuk)
Aladağ (2016)	Kartopu Örneklem Yöntemi ile seçilmiş 17 çocuk.
Dikici Bilgin (2006)	Türkiye ve Romanya’da sokakta çalışan çocuklar.
Doğan (2011)	40 çocuk ve 40 anne olmak üzere 80 kişi
Polat Satoğlu (2010)	Proje gönüllülerinden rastgele seçilen 6 kadın.

Tablo 9 ve Tablo 10 incelendiğinde Öztürk (2008) araştırmasında nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel araştırma modelini kullandığı ve amaçlı örneklem yöntemi ile 137 anneye ulaşarak araştırmasını gerçekleştirdiği görülmektedir. Hatiboğlu’nun (2009) da araştırmasında nicel araştırma yöntemi kullandığı ve amaçlı

örneklem yöntemi ve kartopu örneklem yönteminden yararlanılarak ulaştığı 91 anne ile araştırmasını gerçekleştirdiği görülmektedir.

Erkul (2021) ise çalışmasında nitel araştırma yöntemlerinden olan derinlemesine görüşme tekniği kullanmıştır. Çalışmasını amaçlı örneklem yöntemi kullanarak ulaştığı “11 ebeveyn (11 kadın), 14 çocukla (7 kız ve 7 erkek), yerel yönetimlerde bulunan uzman ve karar verici olan 10 kişi, merkezi yönetimlerde 8 kişi, sivil toplum kuruluşlarında 4 kişi ve üniversitede hoca olan 6 kişi olmak üzere toplam 53 kişiyle” gerçekleştirmiştir.

Sosyoloji alanında yapılmış tezlerden Özbek (2007), karma yöntem kullandığı araştırmasında anket, gözlem ve derinlemesine görüşme yöntemi ile 27 kişiden veri toplamıştır. Aynı şekilde Boyacı (2022) araştırmasında, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik modeli kullanmıştır. Kartopu örneklem yöntemi ile ulaştığı 40 kayıt dışı çalışan çocuk işçiden derinlemesine görüşme tekniği kullanarak veri toplamıştır. Işık (2007), örneklem olarak seçtiği Kütahya ilini konu edinerek çalışmasını teorik olarak kaleme almıştır.

Kahraman (2015), araştırmasında nitel ve nicel yöntemin bir arada kullanıldığı “karma yöntem”i kullanmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak 20 ebeveyn ve 20 çocuk olmak üzere toplam 40 kişi ile derinlemesine görüşme tekniği ile çalışmıştır. Aladağ (2016) çalışmasını nitel yöntem ile görüşme tekniği kullanarak gerçekleştirmiş, kartopu örneklem yoluyla seçmiş olduğu 17 çocuktan veriler elde etmiştir. Dikici (2006) ise araştırmasında “Karşılaştırmalı Tarihsel Yöntem” kullanmış ve Türkiye ve Romanya’da sokakta çalışan çocuklar evreninde çalışarak tezini kaleme almıştır.

Doğan (2011) karma yöntem kullandığı araştırmasını, anket ve derinlemesine görüşme tekniği ile 40 çocuk ve 40 anne olmak üzere toplam 80 kişiden veri toplayarak gerçekleştirmiştir. Son olarak Polat Satoğlu (2010), nitel araştırma şeklinde bir çalışma kaleme almıştır. Çalışmasında katılımcı gözlem tekniği kullanmış, “Çocuklar Sokakta Solmasın Projesi” gönüllülerinden olan 6 kadın ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Genel olarak bakıldığında sosyal hizmet ve sosyoloji disiplininde çalışılmış olan tezlerde kullanılan yöntemlerin ve örneklem tercihlerinin ortak olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Sosyal hizmet alanında yapılmış olan tezlerin ikisini nitel birinin

ise nicel çalışma olduğu ve tezlerin tümünde amaçlı örneklem yöntemi kullanıldığı görülmektedir. Sosyoloji alanında yapılmış olan çalışmalarda karma yöntemin tercih edilmiş olduğu üç çalışma bulunmaktadır. Bununla beraber örneklem olarak Kartopu örneklem yönteminin tercih edildiği ve bir çalışmada ölçüt örneklem yöntemi kullanıldığı görülmektedir.

6.6. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Ele Alınan Mikro ve Makro Kurumlara İlişkin Bulgular

Tablo 11. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Ele Alınan Mikro ve Makro Kurumlar

KÜNYE	MİKRO VE MAKRO KURUMLAR
Öztürk (2008)	Aile, Toplum Merkezleri, Sığınma Evleri, Gençlik Danışma Merkezleri, Gündüz Bakım Merkezleri, Çocuk Merkezleri, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri (AÇSAP), Halk Eğitim Merkezleri, SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu), Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
Hatiboğlu (2009)	Aile, Muhtarlık, Aile Danışma Merkezleri, Toplum Merkezleri, Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Ankara Büyükşehir Belediyesi Sokakta Çalışan Çocuklar Merkezi, AMATEM (Madde Bağımlılığı Araştırma, Tedavi ve Eğitim Merkezi), Kızılay, SHÇEK, STK (Sivil toplum Kuruluşu), Belediye, Kaymakamlık
Erkul (2021)	Aile, Aile Merkezleri, Çocuk Merkezleri, Gençlik Merkezleri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Sosyal Hizmet Merkezleri, Üniversiteler, STK'lar, Belediyeler, Kaymakamlık, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı
Özbek (2007)	Aile, Okul, Sağlık Merkezi, Hastaneler, Üniversite, Milli Eğitim Bakanlığı
Boyacı (2022)	Aile, Üniversite
Işık (2007)	Aile, Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri, Belediyeler, STK'lar, Üniversiteler, Sağlık Bakanlığı, Çocuk Esirgeme Kurumu, Vakıflar, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, SHÇEK, Huzurevi
Kahraman (2015)	Aile, Muhtarlık, Belediyeler, Gençlik Merkezi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Üniversite, STK'lar, Milli Eğitim Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

Aladağ (2016)	Aile, Okul, Belediyeler, STK'lar, Çocuk ve Gençlik Merkezi
Dikici Bilgin (2006)	Aile, Okul, Üniversite, SHÇEK, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Vakıflar, STK'lar
Doğan (2011)	Aile, Okul, STK'lar, SHÇEK, Toplum Merkezleri, Aile Merkezleri, Çocuk Merkezleri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı,
Polat Satoğlu (2010)	Aile, Okul, Milli Eğitim Bakanlığı, STK'lar, Vakıflar

Tablo 11’de sosyal hizmet ve sosyoloji alanında yapılmış olan tezlerde ele alınan mikro ve makro kurumlar incelenmiştir. Mikro kurumlar toplumun daha küçük ölçekli birimlerini ifade ederler. Mikro kurumlar, bireyler arasındaki yakın ilişkileri ve sosyal etkileşimleri düzenler ve çoğunlukla aile, arkadaş grupları, okul, iş yeri, komşuluk ilişkileri gibi sosyal birimleri içerir. Makro kurumlar ise toplumun geniş ölçekte yapılmış ve sosyal düzeni sağlayan kurumsal birimleri ifade eder. Makro kurumlar genellikle devlet kurumları, ekonomi, eğitim sistemi, dini kurumlar, medya ve siyasi partiler gibi daha büyük ölçekteki kurumları içerir.

Bu bağlamda iki disiplin karşılaştırılacak olursa çalışmalarda ele alınan mikro ve makro kurumların çoğunun ortak olduğu söylenebilir. Özellikle, aile kurumu tüm çalışmalarda başlıca ele alınmış en önemli mikro kurumdur.

6.7. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Ele Alınan Yoksulluk Türlerine İlişkin Bulgular

Tablo 12. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Ele Alınan Yoksulluk Türleri

KÜNYE	YOKSULLUK TÜRLERİ
Öztürk (2008)	Kırsal ve Kentsel Yoksulluk
Hatiboğlu (2009)	Mutlak ve Göreli Yoksulluk
Erkul (2021)	Mutlak ve Göreli Yoksulluk, İnsani Yoksulluk
Özbek (2007)	Mutlak ve Göreli Yoksulluk, Yeni Yoksulluk
Boyacı (2022)	Mutlak ve Göreli Yoksulluk, İnsani Yoksulluk, Gelir Yoksulluğu Öznel ve Nesnel Yoksulluk, Kırsal ve Kentsel Yoksulluk, Kronik ve Geçici Yoksulluk, Karma Yoksulluk, Sosyal İmkanlar Yoksulluğu, Ultra Yoksulluk, Nöbetleşe Yoksulluk, Yeni Yoksulluk, Kadın ve Çocuk Yoksulluğu, Çalışan Yoksulluğu

Işık (2007)	Kent Yoksulluğu, Mutlak ve Görelî Yoksulluk, Objektif ve Subjektif Yoksulluk, İnsani Yoksulluk, Gelir Yoksulluğu, Sosyo-ekonomik Yoksulluk, Fizyolojik Yoksulluk, Sosyo-Kültürel Yoksulluk, Değer Yoksulluğu, Etik Yoksulluğu, Çevresel Yoksulluk
Kahraman (2015)	Mutlak ve Görelî Yoksulluk, Kentsel Yoksulluk, Yeni Yoksulluk
Aladağ (2016)	Mutlak ve Görelî Yoksulluk, Kentsel Yoksulluk
Dikici Bilgin (2006)	Mutlak ve Görelî Yoksulluk, Yeni Yoksulluk
Doğan (2011)	Yeni Yoksulluk, Görelî Yoksulluk, Kırsal ve Kentsel Yoksulluk
Polat Satoğlu (2010)	Yeni yoksulluk

Tablo 12’de Sosyal Hizmet ve Sosyoloji alanında yapılmış olan tezlerde ele alınan yoksulluk türleri incelenmiştir. Genel olarak bakıldığında Öztürk (2008), Doğan (2011) ve Polat Satoğlu (2010) tezleri hariç tüm tezlerde mutlak ve görelî yoksulluğun açıklanmış olduğu görülmüştür. Bununla beraber “kentsel yoksulluk” veya “kent yoksulluğu” kavramlarının da çoğu tezde yer almış olduğu söylenebilir.

Boyacı (2022) ise çalışmasında yoksulluk türlerine ve tanımlarına geniş bir yelpazede ele almıştır. Çalışma incelendiğinde, “karma yoksulluk, sosyal imkanlar yoksulluğu, ultra yoksulluk, nöbetleşe yoksulluk, çalışan yoksulluğu” vb. birçok yoksulluk çeşidini ele aldığı görülmektedir. Işık (2007) de çalışmasında diğer tezlerden farklı olarak “fizyolojik yoksulluk, sosyo-kültürel yoksulluk, değer yoksulluğu, etik yoksulluğu, çevresel yoksulluk” gibi yoksulluk türlerine değinmiştir. Bu kavramlara literatürde “mutlak, görelî, kentsel yoksulluk” gibi kavramlardan daha az rastlanmaktadır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki sosyoloji dalında yapılmış olan tezlerin çoğunda “yeni yoksulluk” olgusu ele alınmış ancak sosyal hizmet alanında yapılmış olan tezlerde “yeni yoksulluk” kavramından bahsedilmemiştir.

6.8. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Yoksulluğun Nedenleri İle İlgili Görüşlere İlişkin Bulgular

Tablo 13. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Görüşlerin İncelenmesi

KÜNYE	YOKSULLUĞUN NEDENLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER
Öztürk (2008)	Kapitalizm, neo-liberalizm ve küreselleşme, ülkelerin gelişmişlik düzeyi, emek sömürüsü, kayıt dışı çalışma, sosyal güvencesizlik ve sosyal güvenlik primlerinin yüksek olması, gelir dağılımındaki adaletsizlik
Hatiboğlu (2009)	Kapitalizm, sosyal güvencesizlik, niteliksiz iş ve düşük ücretler, kırdan kente göç ve sosyal dışlanma,
Erkul (2021)	Gelir eşitsizliği, geniş aile, tek ebeveyne sahip olma, ebeveynlerin eğitim seviyesi, işsiz ebeveyn, etnik temelli farklılıklar, çocuk sayısı (hane halkı büyüklüğü), hanede engelli birey varlığı,
Özbek (2007)	Az gelişmişlik, kayıt dışı sektör, gelir dağılımındaki adaletsizlik, düşük gelir, doğurganlık, zorunlu göç ve çarpık kentleşme, eğitime erişimde güçlük, demografik dönüşüm, ırk ve etnik köken, ebeveynlerin işsiz olması veya boşanması
Boyacı (2022)	Küreselleşme, neo-liberalizm, hanehalkı büyüklüğü, hızlı nüfus artışı, işsizlik, parçalanmış aile yapısı, düşük eğitim seviyesi, sosyal güvencesizlik, sosyal dışlanma, göç, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, ırk ve etnik köken, cinsiyet ayrımcılığı, boşanma, ani hastalıklar ve sakatlıklar, disiplinsizlik, tutumsuz olma ve tembellik.
Işık (2007)	Küreselleşme, sanayileşme, kentleşme, göç, kültürel uyum sorunu ve sosyal dışlanma, işsizlik, gelir dağılımındaki eşitsizlik, dünya kaynaklarının dengesiz kullanımı, savaşlar, verimsiz topraklar, yetersiz su kaynakları, kalabalık nüfus, ekonomide bozulmalar
Kahraman (2015)	Düşük eğitimli aileler, göç, savaş, doğal afetler, nüfus artışı, sınırlı istihdam, ekonomi politikalarının başarısızlığı,
Aladağ (2016)	Göç, eğitim
Dikici Bilgin (2006)	Küreselleşme, neo-liberalizm, doğal afetler, doğal kaynakların varlığı, ekonomik krizler
Doğan (2011)	Kapitalist sistem (yapısal yaklaşım görüşleri), kaynakların adaletli dağıtılmaması, yaşlılık, hastalık, işsizlik, geniş aile yapısı, (çatışmacı yaklaşım görüşleri), tembellik, çalışmak istememe (bireysel yaklaşım temelli görüşler),
Polat Satoğlu (2010)	Kapitalizm, neo-liberalizm, gelir dağılımındaki adaletsizlik, yetersiz gıda, ırk ve cinsiyet, sosyal ve siyasi politikalar

Yukarıda Tablo 13’de sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik yapılan tezlerde yoksulluğun nedenlerine ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Sosyal hizmet ve sosyoloji disiplinlerinin yoksulluğun nedenlerini sunma biçimi karşılaştırılacak olursak ortaya büyük farklılıklar çıkmayacaktır. Bu bağlamda yoksulluğun nedenleri çoğu tezde ortak olgulardır. Başta kapitalizm ve neo-liberalizm olmak üzere; küreselleşme, kentleşme, sanayileşme, göç, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, sosyal güvencesizlik, kayıt dışı istihdam ve işsizlik tezlerde yoksulluğun nedenleri olarak sunulmuştur. Bununla beraber aile ile ilgili nedenler arasında; boşanmalar ve ana-baba kaybı sonucu tek ebeveyne sahip olma, ebeveynlerin eğitim düzeyi, düşük vasıflı işlerde çalışma, hane halkı büyüklüğü ve çok çocuğa sahip olma gibi faktörler yoksulluğun nedenleri olarak sıralanmıştır.

Diğer çalışmalardan farklı olarak Işık (2007) ve Kahraman (2015); savaş, doğal afetler, ülkede doğal kaynakların varlığı, arazi yapısı, verimsiz topraklar ve su kaynakları gibi etkenleri de yoksulluğun nedenleri arasında göstermişlerdir.

Doğan (2011) ise çalışmasında yoksulluğun nedenlerini bireysel yaklaşım, yoksulluk kültürü yaklaşımı, yeni muhafazakar yaklaşım, yapısal yaklaşım ve çatışmacı yaklaşım gibi kuramsal yaklaşımlar temelinde ele almıştır.

6.9. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Yoksulluğun Sonuç ve Etkileri İle İlgili Görüşlere İlişkin Bulgular

Tablo 14. Sosyal Hizmet ve Sosyoloji Alanında Çocuk Yoksulluğuna Yönelik Yapılan Tezlerde Yoksulluğun Sonuç ve Etkilerine İlişkin Görüşlerin İncelenmesi

KÜNYE	YOKSULLUĞUN SONUÇ VE ETKİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER
Öztürk (2008)	Bebek ve çocuk ölümleri, sağlık hizmetlerine erişimde zorluk, yetersiz beslenme sorunları, ruhsal sorunlar, eğitime devam edememe, çocuk işçiliği, şiddete maruz kalma
Hatiboğlu (2009)	Göç, barınma sorunu, sokakta çalışan çocuklar, ailelerdeki eğitimsizlik ve sağlık sorunları, aile içi şiddet, enformal sektörde çalışma, sosyal güvencesizlik, sosyal yardımlara bağımlı olma, fiziksel dışlanma, sağlıksız fiziksel ve sosyal çevre
Erkul (2021)	Çocukların bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimlerinin olumsuz etkilenmesi, barınma sorunu, beslenme yetersizliği, akademik

	başarıda düşüş, içe kapanma, sosyal dışlanma, sağlık hizmetlerine erişimde güçlük, fiziksel ve ruhsal sağlığın bozulması, akran zorbalığı, şiddet kullanma, suça karışma ve madde kullanımı
Özbek (2007)	Çocuk işçiliği, sosyal dışlanma, yetersiz donanımlı barınaklar, güvenli içme suyuna erişimin olmaması, yetersiz beslenme, sağlık hizmetlerinden yoksun olma
Boyacı (2022)	Sosyal dışlanma, yetersiz beslenme, bebek ve çocuk ölümleri, temiz su ve barınma ihtiyaçlarının karşılanamaması, sağlıksız fiziksel ve ruhsal gelişim, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimde güçlük, çocuk işçiliği
Işık (2007)	Sokak Çocukları, çocuk suçlular, gecekondulaşma, açlık, madde kullanımı, aile içi şiddet ve çocuk istismarı, sağlıksız psikolojik ve sosyal gelişim
Kahraman (2015)	Çocuk işçiliği, çocuk suçluluğu ve sokak çocukları, yetersiz beslenme ve barınma, eğitimsizlik
Aladağ (2016)	Gecekondulaşma, suç, çarpık kentleşme, yabancılaşma
Dikici Bilgin (2006)	Sokakta çalışan çocuklar, eğitimsizlik, açlık ve yetersiz beslenme, sağlık hizmetlerine kısıtlı erişim ve hastalıklar, evsizler ve yetersiz barınma koşulları, sosyal dışlanma.
Doğan (2011)	Sosyal ve psikolojik sorunlar, olumsuz bilişsel ve duygusal gelişim, anksiyete ve depresyon, düşük problem çözme becerileri, madde kullanımı ve saldırganlık, toplumsal dışlanma
Polat Satoğlu (2010)	Sokakta çalışan çocuklar, suç ve madde kullanımı, geri kalmışlık ve eğitimsizlik, beslenme bozuklukları

Tablo 14’de sosyal hizmet ve sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik yapılan tezlerde yoksulluğun sonuç ve etkilerine ilişkin görüşler sunulmuştur. Buna göre yoksulluğun sonuçları ve etkilerine ilişkin çok çeşitli etkenler belirtilmiştir. Sokakta çalışan çocuklar, çocuk işçiliği, madde bağımlılığı, suç ve çocuk suçluluğu gibi başlıklar birçok çalışmada yoksulluğun yol açtığı sorunlar olarak ele alınmıştır.

Yapılan çalışmalarda yoksulluğun beraberinde getirdiği sonuçlar çoğunlukla birbirini etkiler niteliktedir. Çocuklarda görülen beslenme yetersizliği akademik başarıyı, başarısızlık ise okulu bırakma durumunu, okulu bırakmak eğitimsizliği, eğitimsizlik düşük vasıflı işler veya işsizliği, işsizlik yoksulluğu, yoksulluk ise yetersiz beslenmeyi doğurmakta ve kısır bir döngü yaratmaktadır. Aynı zamanda kayıt dışı istihdam ve

sosyal güvencesizlik, sağlık hizmetlerine erişimi kısıtlamakta ve ani hastalıklara da yol açmaktadır.

Çalışmalarda iç göç, gecekondulaşma, çarpık kentleşme, barınma yetersizliği ve konut sorunları sonucunda yaşanan sosyal kültürel ve toplumsal dışlanma gibi problemler de yoksulluğun sonuçları arasında gösterilmiştir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir önceki bölümde Sosyal hizmet ve Sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna yönelik yapılmış olan çalışmalar “üniversiteleri, ele aldığı konular ve yoksulluk türleri, yöntem ve örneklemeleri, yoksulluğun nedenleri ve sonuçlarına ilişkin görüşleri vb.” çeşitli değişkenler bakımından incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Bu durum bir yandan çocuk yoksulluğu konusunu derinlemesine anlamayı ve incelemeyi sağlamış bir yanda da iki disiplinin yoksulluk ve çocuk yoksulluğu konularına bakış açılarını, konuları ele alış biçimlerini karşılaştırmamıza olanak sağlamıştır.

Sosyal hizmet alanında çocuk yoksulluğuna ilişkin yapılmış olan çalışmaların daha çok uygulama temelli ve çözüm odaklı olduğu, yoksulluk ve çocuk yoksulluğu sorunlarına çözüm bulma, teorik fikirlerin pratikte nasıl şekilleneceğine ilişkin önerilere değinildiği görülmektedir.

Sosyoloji alanında çocuk yoksulluğuna dair yapılmış olan çalışmalarda ise yoksulluğun ve çocuk yoksulluğunun sosyolojik kuramlar, çatışmacı yaklaşım, işlevselci yaklaşım, sembolik etkileşimci yaklaşım vb. kuramlar temelinde ele alındığı söylenebilir.

Ayrıca sosyoloji alanında ele alınmış olan ağırlıklı konuların “suç ve çocuk suçluluğu, göç ve içgöç olgusunun göç teorileriyle sunumu, sosyal dışlanma gibi konular olduğu dikkat çekmektedir. Sosyal hizmetin ise daha çok problem çözme ve birey odaklı olduğu, insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temele alarak yoksulluk konusuna yaklaştığı, yoksulluğun sonuçlarının bireyler ve çocuklar üzerindeki etkilerinin neler olduğu, gibi konular üzerinde durduğu görülmüştür. Bu bağlamda sosyal hizmet ve sosyoloji disiplinlerinin birçok ortak yönünün bulunduğu gibi bazı konularda farklılıklar gösterdiği söylenebilir.

Sosyoloji ve Sosyal Hizmet disiplinlerini ayrı ayrı ele aldığımızda literatürde birçok karşılaştırma ve değerlendirme çalışmalarıyla karşılaşabiliriz. Ancak benzer disiplinlerin bakış açısıyla bir konunun incelenmesi ve karşılaştırılmasının örneği literatürde çok azdır. Bu bağlamda çocuk yoksulluğu konusunda araştırmaların yapılması politika yapıcılara kılavuz oluşturmaya olanak sağlayabilmektedir.

Bu tez çalışmasından elde edilen bilgiler ışığında yoksulluk ve çocuk yoksulluğuna ilişkin sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Yoksulluk çekerek büyümek, çocuklara fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan zarar vermekte ve gelecek yaşamlarını ciddi oranda tehdit etmektedir. Çocuk yoksulluğu konusu yıllardır gözler önünde olmasına rağmen yakın bir zamana kadar aile yoksulluğunun içine dahil edilmiş ve çocukların aile üyelerinden bağımsız şekilde yoksulluk çekebileceği konusuna dikkat çekilmemiştir. Ancak yapılan son çalışmalar göstermiştir ki yoksulluğun süregelmesinde ve gelecek nesillere aktarılmasında söz konusu çocukların yeri ve önemi büyüktür.

Yoksulluk, bireylerin yalnız başlarına atlabilecekleri bir olgu değildir. Devletin kurumlarından ve sosyal yardım uygulamalarından faydalanılması yoksul bireyler için özellikle de yoksul çocuklar için, yaşamlarını idame ettirebilmelerine ve yaşam standartlarının yükseltilmesine katkı sağlar. Bu durum da “sosyal devlet” anlayışının önemini vurgular. Ülkemizdeki kurumlar ve sosyal yardım politikaları göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye sosyal devlet olma anlamında başarı sağlamış bir ülke olarak kabul edilebilmektedir. Ancak sosyal devlet anlayışı içerisinde bilhassa çocuklara yönelik yapılan sosyal yardım çeşitlerinin artırılması ve her alana yayılması, toplumun özellikle eğitim konusunda bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Çocuk yoksulluğunun toplumdaki yansımalarını değerlendirdiğimizde karşımıza sokak çocukları, suça sürüklenen çocuklar ve çocuk işçiler çıkmaktadır. Özellikle sokak çocukları konusu dünyanın tüm ülkelerinin başlıca sorunlarından biridir. Sokak çocukları yoksulluğu en fazla yaşayan gruplardan biridir. Sokakta yaşayan çocuklar sıklıkla; yaralanma, istismara uğrama, suç işlemeye teşvik edilme, madde bağımlısı olma ve bulaşıcı hastalıklara yakalanma gibi tehditlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum yoksullukla birlikte çoğu sorunu da beraberinde getirmektedir.

Ülkemizde çocuk yoksulluğu ile mücadelede çalışmalar yapan önemli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi ve bilineni Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’dır. Bu bakanlığa bağlı bulunan “Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü” ve “Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü” sosyal yardımların ve sosyal hizmetlerin yürütülmesinde görev alan iki ana birimdir. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’ne bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları her il ve ilçede kuruldukları için yerel halkı tanıma ve yardım ulaştırma konusunda avantajlara sahiptir. Dolayısıyla

SYDV'ler tarafından sunulan ayni ve nakdi yardımların yoksullukla baş eden haneler için ciddi bir öneme sahiptir.

Yoksulluğun beraberinde getirmiş olduğu olumsuz sebepler dolayısıyla her çocuk aile yanında yaşamını sürdürememektedir. Evlat edinme, koruyucu aile, çocuk evleri gibi hizmetler yürüten Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün ise tamamıyla çocuk odaklı ve nakdi yardımlardan ziyade çocukların barınma ihtiyaçlarının karşılanmasına yöneliktir.

Çocuk yoksulluğuyla mücadele etmek karmaşık bir sorundur ve birçok farklı faktörü içerir. Dolayısıyla tez çalışmasından edinilen bilgiler doğrultusunda aşağıda bazı önerilerde bulunulmuştur.

1. Eğitimde fırsat eşitliği sağlamak: Çocukların eğitime erişimlerini artırmak ve kaliteli eğitim imkanları sunmak, çocukların yoksulluk döngüsünden kurtulmalarına yardımcı olabilir. Eğitim, çocukların gelecekte daha iyi bir yaşam kurmalarına yardımcı olabilir. Ülkemizde özellikle kız çocukları için bu eşitlik söz konusu değildir. Dolayısıyla kız çocukları için pozitif ayrımcılığın benimsenmesi ve bununla ilgili proje ve programlar planlanması önem arz eder.
2. İstihdamı arttırmak ve teşvik etmek: Ebeveynlerin iş bulma olanaklarını artırmak, aile gelirini artırabilir ve çocukların yoksulluk riskini azaltabilir. Ebeveynlerden birinin veya her ikisinin gelir getirici ve düzenli bir işte çalışması yoksulluğun etkilerinin azaltılmasında önemli bir rol oynar. İşe yerleştirme programları, mesleki eğitim ve beceri geliştirme kursları gibi destekler sağlanmalı ve bu kurslar ücretsiz ve ulaşımı kolay olmalıdır.
3. Sosyal yardımları güçlendirmek: Devletin resmi kurumları, sivil toplum örgütleri ve vakıflar çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için sosyal yardım programlarını güçlendirmelidir. Gelir yardımları, sağlık hizmetleri, eğitim ve barınma desteği gibi programlar çocuk yoksulluğunu azaltmada etkili olduğunu ilgili bölümde belirtmiştik. Dolayısıyla bu alanlardaki yardımların güçlendirilmesi de yoksulluğu azaltmada etkili olacaktır.
4. Sağlık hizmetlerine erişimi iyileştirmek: Çocukların sağlık hizmetlerine erişimi önemlidir. Özellikle bebeğin anne karnındayken sağlık kontrollerinin

yapılmaya başlanması gerekir. Dolayısıyla hamilelik dönemi boyunca annelere gerekli sağlık hizmetlerinin sunulması bebeğin sağlıklı doğması açısından önem arz etmektedir. Sunulan bu hizmetlerin ücretsiz veya düşük maliyetli olması, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerini ve gelişmelerini sağlayabilir.

5. Aile planlamasını desteklemek: Aile planlaması, ailelerin çocuk sayısını ve doğum aralıklarını kontrol etmelerine yardımcı olabilir. Ülkemizde yoksullukla mücadele edilen bazı bölgelerde hanelerdeki çocuk sayısının bir hayli fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda doğan her çocuk ailenin yoksulluğunu bir üst seviyeye taşımaktadır. Dolayısıyla ebeveynlere aile planlaması yapmanın gerekliliği anlatılmalıdır.
6. Yoksullukla mücadelede disiplinler arası bir yaklaşım benimsemek: Hükümetler, sivil toplum kuruluşları, iş dünyası ve toplumun diğer kesimleri birlikte çalışarak çocuk yoksulluğunu azaltmak için çözümler geliştirebilir. İşbirliği yapmak, kaynakların daha etkin ve adil bir şekilde kullanılmasını sağlayabilir.
7. Toplumsal farkındalık ve eğitim: Çocuk yoksulluğunun nedenleri ve sonuçları hakkında toplumda farkındalık yaratmak önemlidir. Kampanyalar, eğitim programları ve medya aracılığıyla çocuk yoksulluğuyla ilgili bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Unutulmamalıdır ki bilinçli toplumların yetiştirdikleri çocuklar da bilinçli yetişmektedir.

Bu öneriler, ülkemizde çocuk yoksulluğunu azaltmaya yönelik genel bir çerçeve sunar. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi, yoksulluğun nedenleri ve sonuçlarının farklı olmasına yol açar. Bu yüzden her ülkenin ve toplumun ihtiyaçları farklı olabilir, bu nedenle ülkenin yerel koşullarına ve gereksinimlerine uygun stratejilerin belirlenmesi önemlidir.

KAYNAKLAR

- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi (CRC)*. (2007, Nisan 4). Mayıs 27, 2023 tarihinde Çocuk Hakları Komitesi (CRC) İHOP: [https://ihop.org.tr/cocuk-haklar-komitesi-crc/#:~:text=%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komitesi%20\(CRC\)%20%C3%87ocuk,Tercihli%20Protokol%C3%BCn%20uygulanmas%C4%B1n%C4%B1%20da%20izler](https://ihop.org.tr/cocuk-haklar-komitesi-crc/#:~:text=%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komitesi%20(CRC)%20%C3%87ocuk,Tercihli%20Protokol%C3%BCn%20uygulanmas%C4%B1n%C4%B1%20da%20izler). adresinden alındı
- 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu. (tarih yok). Haziran 1, 2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2828.pdf> adresinden alındı
- 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu. (tarih yok). Haziran 1, 2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3294.pdf> adresinden alındı
- 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu. (tarih yok). Haziran 10, 2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf> adresinden alındı
- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu. (2004). Mayıs 12, 2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf> adresinden alındı
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu. (2005, Temmuz 3). Haziran 12, 2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf> adresinden alındı
- 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu. (2005). Mayıs 19, 2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf> adresinden alındı
- Akdemir, G. Y. (2019). *Medya ve Yoksulluk: Göçmen Yoksulların Yazılı Basında Sunumu*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Gazetecilik Anabilim Dalı, Konya.
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 9-19.
- Aksanyar, Y. (2015). *Sosyal Yardımda Yeni Bir Yaklaşım Olarak Şartlı Sosyal Yardım: Sosyal Yardım-İstihdam Bağlantısının Etkinleştirilmesi Programı 2014 Yılı Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Kütahya.
- Aktan, C. C., & Vural, İ. Y. (2002). Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri. C. C. Aktan içinde, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri* (s. 39-69). Ankara: Hak İş.
- Algan, M. (2020). *Anayasa Hukukunda Çocuk Hakları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Aptekar, L. (1994). Street Children in the Developing World: A Review of Their Condition. *Cross-Cultural Research*, 28(3), 195-224.
- Arnas, Y. A. (2003). Sokak Çocukları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(2), 43-58.

- Atmaca, Z. (2019). *Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Eğitim Politikaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İktisat Politikası Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Aydın, İ. (2018). Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Çocuk İşçiliği. *İş ve Hayat*, 4(7), 65-81.
- Bahar, G., Savaş, H. A., & Bahar, A. (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12).
- Ber, G. P. (2023). *Neoliberal Dönüşüm Sürecinde Türkiye'de Sosyal Politikalar: Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı , İstanbul.
- Beyazkaya, A. (2023). *Türkiye'de Kamu Yararına Çalışan Sosyal Yardım Amaçlı Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım Faaliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, Bursa.
- Bildirici, Z. (2011). *Avrupa Birliği'nde Yoksullukla Mücadele Ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Avrupa Birliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Buğra, A. (2005). Yoksulluk ve Sosyal Haklar. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu*. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.
- Bülbül, S. H. (2005). Bin Yıl Hedefleri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* , 48, 1-7.
- Corak, M. (2005). *Principles And Practicalities In Measuring Child Poverty For The Rich Countries*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
- Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*. (2008, Ekim 5). Haziran 10, 2023 tarihinde Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/10/20081005-1.htm> adresinden alındı
- Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi*. (tarih yok). Mayıs 24, 2023 tarihinde bianet Bağımsız İletişim Ağı: <https://haberdecocuk.org/mevzuat/uluslararası-mevzuat/cocuk-haklarinin-kullanilmasina-iliskin-avrupa-sozlesmesi/#:~:text=%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1n%C4%B1n%20Kullan%C4%B1lmas%C4%B1na%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Avrupa%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi%2025%20Ocak%201996%20> adresinden alındı
- Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*. (2004). Mayıs 19, 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/> adresinden alındı
- Deniz, T. (2014). Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204.
- Doğan, V. (2011). *Yoksulluğun Unutulan Yüzü: Yoksul Çocukların Yoksulluk Algıları*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı , Muğla.

- Dokumacı, S. (2023). *Ebeveynlerin Çocuk Haklarına İlişkin Algılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Siirt.
- Durgun, Ö. (2011). Türkiye'de Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 6(1), 143-154.
- Durgun, Ö. (2019). *Gelişmiş Ülkelerde Çocuk Yoksulluğu Teorik ve Güncel Bir Bakış* (1. Basım b.). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Efe, H., & Demirci, M. (2013). Ombudsmanlık Kavramı ve Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumundan Beklentiler. *Sayıştay Dergisi*(90), 49-72.
- Erkul, E. (2021). *Çocuk Yoksulluğunun Ekosistem Perspektifi Temelinde Analizi*. Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Ersoy, M. (2006). Kentsel Alanlarda Yoksul Kesimin Sağlık Sorunları: Ankara ve Diyarbakır Kentlerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırmanın Gösterdikleri. *Kent ve sağlık Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (s. 33-39). Bursa.
- Ertem, A. (2011). Osmanlıdan Günümüze Vakıflar. *Vakıflar Dergisi*(36), 25-66.
- Eryurt, M. A., & Koç, İ. (2009). Yoksulluk ve Çocuk Ölümlülüğü: Hanehalkı Refah Düzeyinin Çocuk Ölümlülüğü Üzerindeki Etkisi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52(3), 113-121.
- Esenyel, C. (2009). *Türkiye’de ve Dünyada Şartlı Nakit Transferi Uygulamaları*. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan “Çocuk Hakları” Konusunda Öğretmenlerin Ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Güngör, M. (2008). Evrensel Bir Sorun Olarak Çocuk Suçluluğu Ve Sokakta Çalışan Ve Yaşayan Çocuklar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 25-43.
- Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri*, 2020. (2021, Ağustos 2). Mayıs 19, 2023 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu. adresinden alındı
- Hatun, Ş., Etiler, N., & Gönüllü , E. (2003). Yoksulluk ve Çocuklar Üzerine Etkileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46(4), 251-260.
- Hekimler, A. (2016). Federal Almanya’da Sosyal Devlet İlkesinin Özellikli Bir Uygulaması Olarak Çocuk Parası ve Getirilen Yeni Düzenlemeler. *Journal of Social Policy Conferences*(71), 1-30.
- İncedal, S. (2013). *Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları*. Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- İşler, A. (2022). *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Fonksiyonları: Çarşamba Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, Samsun.

- Kalaycı, S. (2021). Sosyal Hizmetlerin Yerel Yönetimlerde Örgütlenmesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(52), 689-714.
- Kara, M. A. (2017). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Uygulamaları: Gümüşhane Örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 63, 561-574.
- Karadeniz, M. (2022). *Çocuk Yoksulluğu ve Çocuk İşçiliği ile Mücadelede Sosyal Koruma Tedbirleri*. Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Karagöl, E. T., & Dama, N. (2015). *Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar* (Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş b.). SETA | Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Karakaş, B., & Çevik, Ö. C. (2016). Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 887-906.
- Karaman, M. F. (2019). Yoksulluk Sorununu Anlamlandırma Çalışması Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 2(1), 43-61.
- Kaya, E. (2009). *Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli*. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kaya, S. (2018). *Çocuk Yoksulluğu: Türkiye'de Mevcut Durum Analizi ve Ülke Örnekleriyle Karşılaştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi , İktisat Anabilim Dalı, Zonguldak.
- Kaya, Z. (2011). *Türkiye'de Yoksulluk Analizi: Bir Probit Model Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı, Erzurum.
- Kop, Y., & Tuncel, G. (2010). Children's Rights Perceptions Of Social Studies Teachers. *Journal of Theory and Practice in Education* , 6(1), 106-124.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. (2012, Aralık 14). Haziran 11, 2023 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonetmelikler/koruyucu-aile-yonetmeliği.pdf> adresinden alındı
- Kudubeş, İ., Kudubeş, A., & Bektaş, M. (2017). Küreselleşmenin Yarattığı Yoksulluk: Çocuk Yoksulluğu. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(1), 79-85.
- Kurt, S. L. (2016). Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler Ve Türkiye Uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(36), 21-48.
- Küsmmez, B. (2020). Korunma İhtiyacı Olan Çocuklar İçin Kurumsal ve Alternatif Hizmet Modelleri: Bir Değerlendirme. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 4(3), 201-225.
- Lusk, M. W. (1992). Street children of Rio de Janeiro. *International Social Work*, 35(3), 293-305.
- Maddison, A. (2003). *The World Economy Historical Statistics*. OECD: Development Centre of the Organisation for Economic Co-operation and Development.

- Müdürlüğü, Ç. H. (Dü.). (2022). *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kurumsal İstatistikler*. 19.05.2023 tarihinde T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: <https://www.aile.gov.tr/chgm/istatistikler/> adresinden alındı
- Okay, Y. (2021). *Sosyal Hizmet ve Sosyoloji* (1. b.). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Okumuş, E. (2009). Sokak Çocukları'nın Sosyolojisi -Diyarbakır Örneği-. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(4), 9-37.
- Özcebe, H., & Biçer, B. K. (2013). Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 48(2), 86-93.
- Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik. (tarih yok). Haziran 11, 2023 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/media/119162/ozel-kres-ve-gunduz-bakimevleri-ile-ozel-cocuk-kuluplerinin-kurulus-ve-isleyis-esaslari-hakkinda-yonetmeligi.pdf> adresinden alındı
- Özpolat, A. O. (2022). Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Yeni Bir Model Olan Aile Sosyal Destek Programının (ASDEP) İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(54), 141-167.
- Özsoy, D., & Karataş, K. (2021). Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Yardımlar. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 219-236.
- Öztürk, A. B. (2008). *Kentteki Çocuk Yoksulluğu: Keçiören Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Saran, U. (1997). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları. 427-440.
- Shaw, I. (2020). Social work and sociology/sociology and social work: Peering back and forth. *Qualitative Social Work*, 0(0), 1-2.
- Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. (tarih yok). Haziran 11, 2023 tarihinde T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı : <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> adresinden alındı
- Sözer, H. (2020). Bir Çocuk İstismarı Formu Olarak Çocuk Evlilikleri: Kültüre Sığınmanın Sınırları. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 23(1), 157-191.
- Şener, D. K., & Ocakçı, A. F. (2014). Yoksulluğun Çocuk Sağlığı Üzerine Çok Boyutlu Etkileri. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 13(1), 57-68.
- Şengür, M., & Taban, S. (2012, Haziran). Yoksullukla Mücadele Stratejisi Olarak Mikro Kredi Uygulaması: Eskişehir İli Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 59-89.
- Şenses, F. (2003). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk* (3. Baskı b.). İstanbul: İletişim Yayınları .
- Şentuna, T. (2019). *Çocuk Yoksulluğunu Azaltmaya Yönelik Politikalar: Türkiye'nin Sosyal Yardım Politikasında Çocuklar*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Şirin, M. (2021). *Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetlerinden Yararlanan Bireylerin Aile İşlevleri Üzerine Bir İnceleme: Karadeniz Ereğli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Karabük.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (tarih yok). Haziran 4, 2023 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/bakanlik/hakkinda/tarihce/> adresinden alındı
- T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Kentleşme Şurası. (2009). *Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu*. Ankara.
- T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü. (tarih yok). Haziran 12, 2023 tarihinde <https://www.vgm.gov.tr/faaliyetler/hayir-hizmetleri/muhtac-ayligi> adresinden alındı
- Tezel, B., & Aydın, Ş. (2021). *Sağlık Bakanlığının Kuruluşunun 100. Yılında Türkiye’de Bebek Ölümleri Durum Raporu*. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü . https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/cocuk_ergen_db/dokumanlar/yayinlar/Kitaplar/Saglik_Bakanliginin_Kurulusunun_100._Yilinda_Turkiyede_Bebek_Olumlari_Durum_Raporu.pdf adresinden alındı
- Trani, J. F., & Cannings, T. I. (2012, July 13). Child poverty in a conflict situation: a multidimensional profile and an identification of the poorest children in Western Darfur. *Brown School Faculty Publications*, 48, 48-70.
- Tunceroğlu, Z. (2015). *Suçta Sürüklenen Çocuklarda Mükerrerliğin İncelenmesi* . Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Turgut, R. (2019). *Romanlarda Çocuk Yoksulluğu: Kocaeli Tavşantepe Mahallesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset.
- Türk Dil Kurumu. (tarih yok). Yoksulluk. Ocak 27, 2023 tarihinde <https://sozluk.tdk.gov.tr/> adresinden alındı
- UNICEF. (1997). *Ombudswork for children*. United Nations Children's Fund. Italy: Innocenti Research Centre.
- UNICEF. (2001). *Independent institutions protecting children's rights*. United Nations Children's Fund. Italy: Innocenti Research Centre.
- UNICEF. (2013). *Child well-being in rich countries: A comparative overview*. UNICEF Office of Research Innocenti Report Card 11. Mayıs 20, 2023 tarihinde https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc11_eng.pdf adresinden alındı
- Ünver, İ. (2023). *Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Merkez Ve Taşra Teşkilatı Görev, Çalışma, Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik*. (tarih yok). Haziran 12, 2023 tarihinde <https://cdn.vgm.gov.tr/mevzuat/vakiflar-genel-mudurlugu-merkez-ve-tasra-teskilati-gorev-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonetmelik--yeni--bu>

yonetmelik-vakiflar-meclisinin-28052008-tarih-ve-339-sayili-karari-ile-uygun-gorulmustur-yeni.pdf adresinden alındı

- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute*, 9(18), 499-525.
- Yazıcı, E. (2013). *Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler: Kurum Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İzmir.
- Yıldırım, A. (2019). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 15-33.
- Yıldırım, A., & Şimşek , H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık .
- Yurdakök, M. (2005). Dünyada ve Ülkemizde Çocuk Sağlığı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 48(3), 203-205.
- Yusufoğlu, Ö. Ş., & Kızmaz, Z. (2016). Parçalanmış Ailelerde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: Elazığ Örneği. *Social Sciences*, 11(1), 27-40.
- Yücel, D. (2011). *Gelir Dağılımı Teorileri Ve Politikaları: Türkiye’de Gelir Dağılımı-Yoksulluk Sorunu*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yüksel, H., & Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 1-24.
- Zengin, E., Şahin, A., & Özcan , S. (2012). Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(2), 133-142.
- Zülfikar, B. Ş. (2010). *Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi’nin Başarı Değerlendirmesi-Ankara Dli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Zeynep ERDOĞMUŞ, ilkokul ve ortaokulu Sakarya'nın Geyve ilçesinde okudu. Liseye 2012 yılında Geyve Anadolu Lisesinde başladıktan sonra 2014 yılında Adapazarı Özel Şahin Okullarına devam etti. 2016 yılında Adapazarı Özel Şahin Okullarından mezun oldu. Aynı yıl başladığı Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünden 2020 yılında mezun oldu. 2021 yılında Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programında başladığı yüksek lisans eğitimini 2023 yılında işbu tez çalışmasıyla bitirdi.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

Erdoğan, Z. (2023). An Assessment On Child Poverty. *International Journal of Turcologia*, 18(35), 28-35.